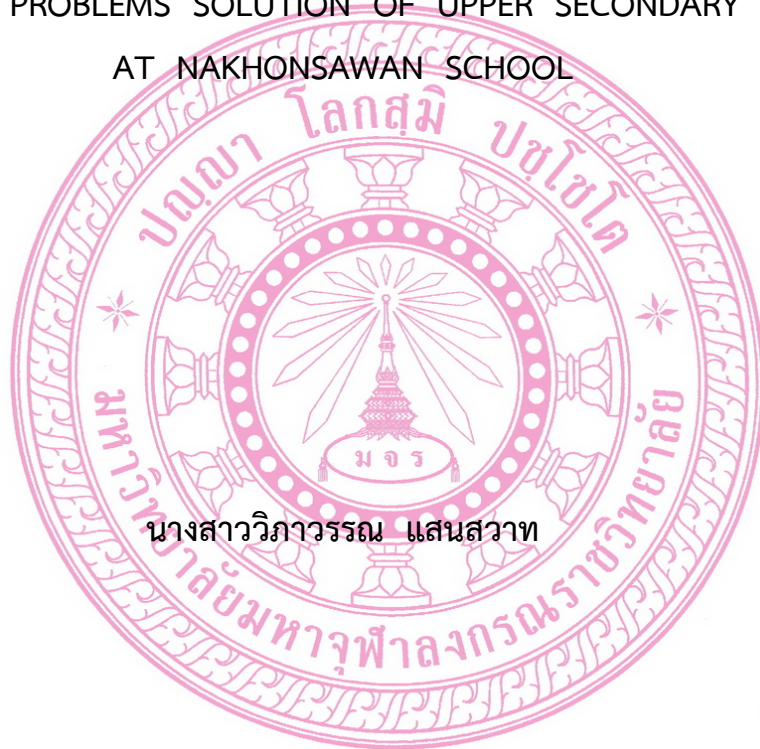

การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์
AN APPLICATION OF DHAMMA IN SOLVING CONSUMERISM
BEHAVIOR PROBLEMS SOLUTION OF UPPER SECONDARY LEVEL
AT NAKHONSAWAN SCHOOL

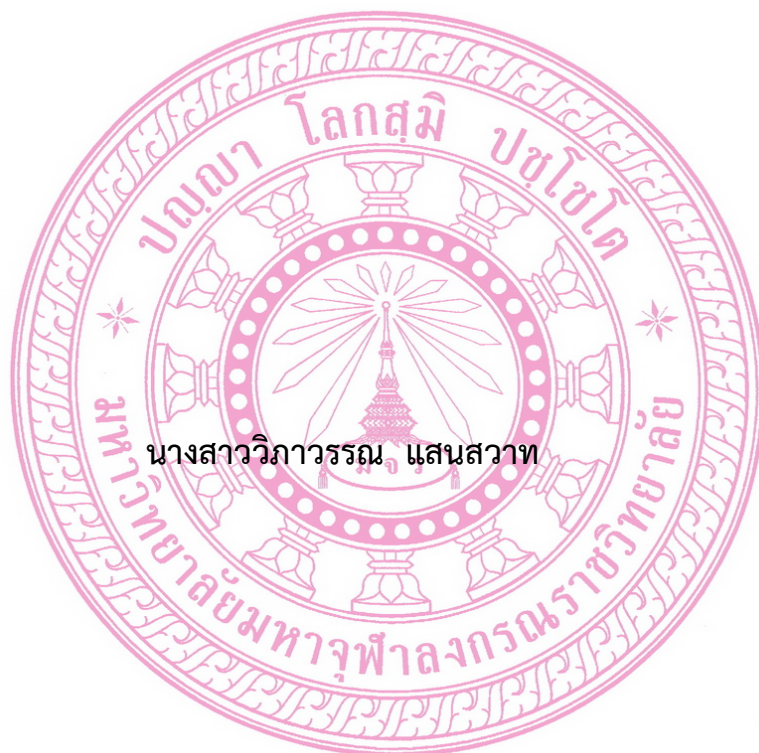

นางสาววิภาวรรณ แสนสวาท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์

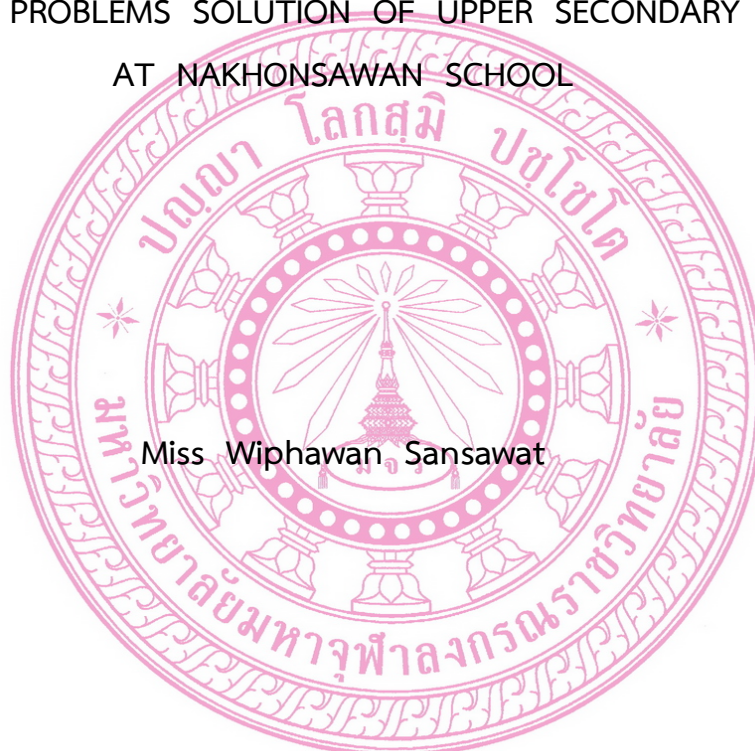

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

AN APPLICATION OF DHAMMA IN SOLVING CONSUMERISM
BEHAVIOR PROBLEMS SOLUTION OF UPPER SECONDARY LEVEL
AT NAKHONSAWAN SCHOOL

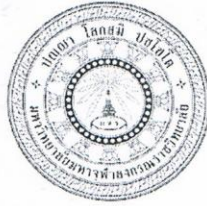

Miss Wiphawan Sansawat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E, 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุนต์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาทวี มหาปณฺโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ.ใหม่ เฉตรโธสง)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน)

กรรมการ

(ผศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง)

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน

กรรมการ

ผศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง

กรรมการ

ผู้วิจัย

(วิภาวรรณ แสนสว่าง)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์

ผู้วิจัย : นางสาววิภาวรรณ แสนสวาท

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ป.ธ.๙, กศ.ม, พธ.ด.

: ผศ. ดร.สุพรต บุญอ่อน ป.ธ.๗, ศษ.บ., กศ.ม., Ph.D.

: ผศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง ป.ธ.๙, ศษ.บ., ศศ.ม., ป.ร.ด.

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดบริโภคในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยมในพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ตลอดจนเอกสาร ตำราวิชาการ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วประมวลข้อมูลโดยนำมาศึกษาวิเคราะห์ ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอสรุปการวิจัยด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ในปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ด้วยโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การรับวัฒนธรรมมาจากชาติตะวันตกเข้ามา มีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ค่านิยมต่างๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเดิม จากสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรม เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าทันสมัย มีการพัฒนาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ทำให้ชีวิตของคนในสังคมอยู่แบบดิ้นรน แข่งขันกันในทุกๆ ด้าน โดยมุ่งไปที่เงิน เกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ตนเองมีทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนต้องการและได้มาอำนวยความสะดวกให้ตนเองพึงพอใจ

๒) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่ทุกคนพึงมี พึงปฏิบัติ คือ หลักสันโดษ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม สัปปริสธรรม ๗ นั้น การบริโภค ควรบริโภคด้วยความพอเพียง พอดี รู้จักกินใช้แต่พอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย และต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในเบญจศีล เพื่อเป็นการไม่เบียดเบียนผู้อื่นรู้จักมีเหตุผล รู้จักปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักปฏิบัติตนให้ตรงต่อเวลา รู้จักความอ่อนน้อมเคารพผู้ใหญ่เชื่อฟังคำอบรมสั่งสอน จะเห็นได้ว่าหลักธรรมทั้งหมดเป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้อยู่ร่วมกันอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขควรนำมาถือปฏิบัติเพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

๓) โรงเรียนนครสวรรค์ ได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม ของนักเรียนโรงเรียนนครสวรรค์ ตลอดจนมีการส่งเสริม ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีหลักธรรมเป็นสิ่งยึดถือปฏิบัติ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอน และมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมบรรพชาสามเณร เข้าวัดฟังธรรม ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น และอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ มีความเพียร มีความพยายามและตั้งใจในสิ่งของตนที่มีอยู่ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรมทั้งกาย วาจาและใจ เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ รู้จักความพอเพียงพอประมาณรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นคนตรงต่อเวลา เชื่อฟังคำอบรมสั่งสอน และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เพื่อนำไปเป็นหลักในการใช้ชีวิตได้ต่อไป

Thesis Title : A Study of Application of Dhamma in Solving Consumerism Behavior Problems of Upper Secondary Level Students at Nakhonsawan School

Researcher : Miss Wiphawan Sansawat

Degree : Master of Arts Buddhism

Thesis Supervisory Committee

: Phrateppariyatmethi, Assistant Professor, Pali IX., M.Ed., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr. Sooprot Boonon Pali VII., B.Ed., M.Ed., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr. Worrakrit Thuenchang, Pali IX, B.A., M.Ed., Ph.D.

Date of Graduation : March 23 , 2013

ABSTRACT

The purpose of this study consisted of 3 objectives : 1) to study the concepts of consumerism of Thai society 2) to study the Dhamma principles relating the consumerism in Buddhism, and 3) to study the application of Dhamma in solving consumerism behavior problems of upper secondary level students at Nakhonsawan School. The data gathered had been done from Tipitaka texts, related documents, textbooks as well as related research work.

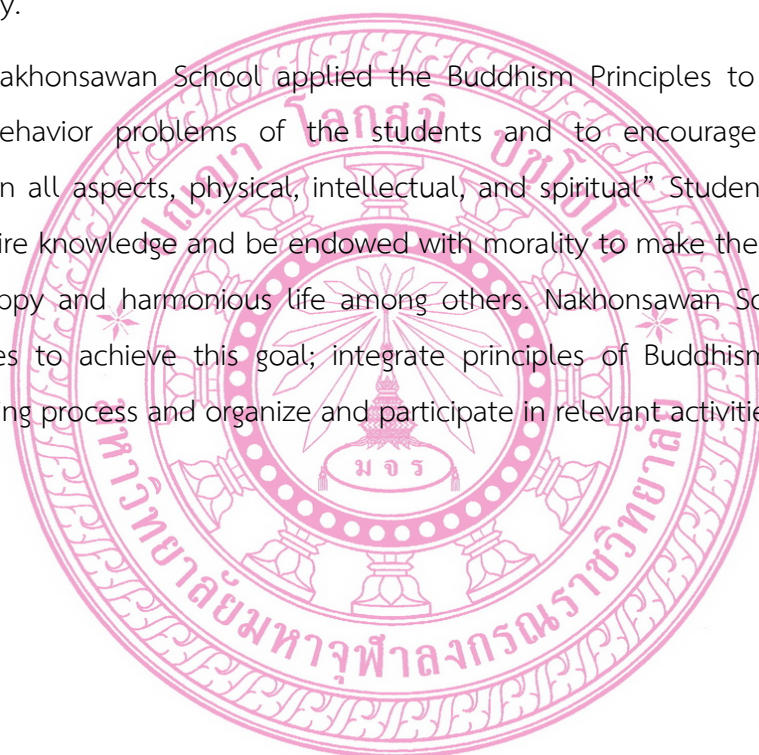
According to the findings from the study, the following results revealed that :

1) In present, changes in the context of social change in Thai society are much faster and much more complex. Impacts on Thai living from an agricultural to an industrial society include the growth of economic, social, and cultural values, as well as an increase in modern science and technologies. Competition for social status through wealth has begun to outweigh values that were previously at the core of Thai society.

2) The Buddhism Principles in congruence with consumerism in Tipikata include that everyone follow the Five Precepts. The Five Precepts are comprised of

consumption based on adequacy of survival, self sufficiency, economic sufficiency and fellow principles of Buddhism based on Trisikkha (Three studies). Trisikkha incorporates Sila (good conduct), Smadhi (concentration), and Panna (wisdom). The Five Precepts and Trisikkha incorporate a person to be reasonable, act in a moderate way, be punctual, and respect and obey elders. It was believed that the Buddhism Principles (Dhamma) would lead one's life to be progressive, prosperous, and live happily in society.

3) Nakhonsawan School applied the Buddhism Principles to solve the consumerism behavior problems of the students and to encourage them to “develop fully in all aspects, physical, intellectual, and spiritual” Student will thus be able to acquire knowledge and be endowed with morality to make them capable of leading a happy and harmonious life among others. Nakhonsawan School took several measures to achieve this goal; integrate principles of Buddhism into the teaching – learning process and organize and participate in relevant activities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี จากความเมตตาช่วยเหลืออย่างดียิ่งของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ศึกษาขออนุญาตระบุนามเพื่อแสดงความขอบพระคุณ และขอบคุณ ดังนี้ พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ได้รับเป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ พร้อมให้คำปรึกษา แนะนำข้อสังเกตและแก้ไขปรับปรุง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้ และได้รับความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน , ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งสองท่านได้ให้คำปรึกษาแนะนำ และท้วงติงประเด็นปัญหาหลายประการเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านผู้ให้การประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชา และให้คำปรึกษาแนะนำต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาช่วยเหลือของทุกท่านที่มีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จตามความมุ่งหมาย

คุณความดีและประโยชน์ที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมสักการบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย บิฑามารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ด้วยความตั้งมั่นในกตัญญู กตเวทิตาธรรม

สุดท้ายนี้ ขออ้ออิงอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้คุ้มครองปกป้องรักษาท่านผู้มีอุปการคุณทุกท่านจงมีแต่ความสุขความเจริญปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง อนึ่ง หากจะมีคุณประโยชน์ใดๆเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอให้ทุกท่านได้รับคุณประโยชน์นั้นๆ โดยทั่วกัน

นางสาววิภาวรรณ แสนสวาท

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เชิงทฤษฎี	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๘
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๙

บทที่ ๒ แนวคิดบริโภคนิยมในสังคมไทย

๒.๑ ความหมายของการบริโภคนิยม	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคนิยม	๑๒
๒.๒.๑ ทฤษฎีการเลียนแบบ	๑๒
๒.๒.๒ แนวคิดการจูงใจ	๑๔
๒.๒.๓ แนวคิดค่านิยม	๑๖
๒.๒.๔ แนวคิดวัตถุนิยม	๒๐
๒.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบริโภคนิยม	
๒.๓.๑ ด้านสังคม	๒๑
๒.๓.๒ ด้านวัฒนธรรมประเพณี	๒๓

๒.๓.๓	ด้านการโฆษณา	๒๔
๒.๓.๔	ด้านสิ่งแวดล้อม	๒๖
๒.๔	พฤติกรรมกรรมการบริโณคณยมในสังคคคปัจจุบัน	
๒.๔.๑	ค่านยมของสังคคไทย	๒๘
๒.๔.๒	รูปแบบของสังคคไทย	๒๙
๒.๔.๓	สังคคไทยในปัจจุบัน	๓๐
๒.๔.๔	ค่านยมของสังคคไทยในอดีต	๓๑
๒.๔.๕	ค่านยมของสังคคไทยในปัจจุบัน	๓๓
๒.๔.๖	ผลกระทบที่เกิดจากการบริโณคณยม	๓๙
๒.๕	ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนนครสวรรค์	๔๑
บทที่ ๓	ลัทธิธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโณคในพระพุทธานศาสนา	
๓.๑	ลัทธิสันโดษ	๔๖
๓.๒	ลัทธิเบญจศีล-เบญจธรรม	๕๕
๓.๓	ลัทธิสัปปุริสธรรม ๗	๖๖
บทที่ ๔	การประกยุคตีใช้ลัทธิธรรมในการแก้ปัญหาคฤคิทธิกรมบริโณคณยม	
๔.๑	การประกยุคตีใช้ลัทธิธรรมในการแก้ปัญหาคฤคิทธิกรมบริโณคณยมนยม การสื่อสารและเทคโนโลยี	๖๙
๔.๒	การประกยุคตีใช้ลัทธิธรรมในการแก้ปัญหาคฤคิทธิกรมการบริโณคณยม การเลียนแบบ	๗๑
๔.๓	การประกยุคตีใช้ลัทธิธรรมในการแก้ปัญหาคฤคิทธิกรมการบริโณคอาหาร	๗๓
บทที่ ๕	สรุปลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
๕.๑	สรุปลการวิจัย	๗๖
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๘๐
บรรณานุกรม		๘๒
ภาคผนวก		
ก.	แบบสัมภาษณ์	๘๘
ข.	หนังสือขอเก็บข้อมูล	๘๙
ประวัติผู้วิจัย		๑๑๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น อง.ติก.(ไทย) ๒๑/๓๑/๑๑๙. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๓๑ หน้า ๑๑๙. และพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕. เช่น อง.ติก. (บาลี) ๒๑/๔๑/๒๓. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปาลี เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๔๑ หน้า ๒๓.

			พระสุตตันตปิฎก		
ที.ปา.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ปาฎีกาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มูลปัญญาสร์	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
ช.สุ.	(ไทย)	=	ชุตตนิกาย	สุตตนินบาต	(ภาษาไทย)
			อรรถกถา		
ช.ธ.อ.	(ไทย)	=	ธรรมบทอรรถกถา		(ภาษาไทย)
ช.สุ.อ.	(ไทย)	=	ปรมัตถโชติกา	สุตตนินบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.จ.อ.	(ไทย)	=	ชุตตนิกาย	จุฬนิเทศอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจโลก โดยในปัจจุบันเป็นยุคสมัยของโลกไร้พรมแดน ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ แพร่หลายเข้าสู่ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยได้อย่างรวดเร็ว ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยมและระบบคุณค่าต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งเทคโนโลยี การสื่อสาร โทรคมนาคม การแพทย์ การเกษตรและอุตสาหกรรม แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ชุมชนแออัด การแก่งแย่งกันทำมาหากิน ปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น อากาศ น้ำ เสียงเป็นพิษ การจราจรแออัด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น^๑

ในอดีตแต่ละชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยปัจจัยสี่ ช่วยตัวเองได้ และพึ่งพิงกันเองในชุมชน แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปมีความต้องการปัจจัยที่ ๕ ๖ ๗ ไปเรื่อยๆ ไม่มีสิ้นสุด กลายเป็นการแสวงหาคูณค่าของชีวิตโดยผ่านทาง การบริโภคสินค้าเพื่อตอบสนอง ความสะดวกสบาย ความพึงพอใจ และค่านิยม ความทันสมัยจึงสวนทางกับสภาพสังคมและจิตใจ การรับอารยธรรมตะวันตกมากขึ้นทำให้สภาพจิตใจของคนมีแนวโน้มต่ำลง เนื่องจากการพัฒนาต่างๆ ก่อให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วแต่ลดสถานะของบุคคลให้เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ถูกกระตุ้นด้วยความอยากเท่านั้น^๒

เมื่อความเจริญมีมากขึ้นสังคมซึ่งมีฐานความคิดเชื่อว่ามนุษย์จะมีความสุขสมบูรณ์เมื่อมีวัตถุพร้อมจึงทำให้กระแสวัฒนธรรมในปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นบริโภคนิยม เพราะมีทฤษฎีที่เป็นฐานความคิดหรือความเชื่อซึ่งสืบมาจากตะวันตก สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจาก

^๑ วิมล จิโรจพันธ์และคณะ, *วิถีไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๕๓.

^๒ ส.ศิวรักษ์. *พุทธศาสนาไทยและประชาธิปไตยจากมุมมอง ส.ศิวรักษ์*. (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๗),

การยึดถือความเป็นมนุษย์จากคุณค่าทางด้านคุณธรรม ศีลธรรม มาเป็นสังคมที่หลงใหลชื่นชมในทางวัตถุนิยมมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ^๓

สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่มีบทบาทในการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมในการบริโภค สื่อเป็นเครื่องมือแพร่กระจายลัทธิบริโภคนิยมและมีอิทธิพลอย่างมากต่อวัยรุ่น ความคิดสร้างสรรค์ของโลกาภิวัตน์จึงเร่งเร้ากามคุณ เร่งให้ทุกคนเกิดความอยากได้ อยากใช้ อยากลอง อยากรู้สิ่งต่างๆ ที่เป็นกามคุณเพิ่มขึ้น เยาวชนที่หลงไปกับความทันสมัยจึงถอนใจจากกับดักเหล่านี้ไม่ขึ้น ต้องเป็นแพรับบาบโดยจำยอม^๔ เมื่อเกิดความนิยมและยึดติดอยู่ในวัตถุสิ่งของจึงทำให้จิตใจมีแต่ความต้องการความอยากได้ และหาหนทางเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองปรารถนาโดยไม่มองถึงผลกระทบที่จะตามมา ปัญหาจึงเกิดในส่วนของจิตใจ เป็นปัญหาที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อนเพราะมนุษย์มีกิเลสอยู่ในจิตใจ ถ้าจิตใจถูกกิเลสครอบงำ^๕ จะทำให้เกิดการแสวงหา ต้องการบริโภควัตถุสิ่งของเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เมื่อความต้องการมีมากขึ้นแต่ไม่มีทรัพย์ก็ยอมทำทุกสิ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนาโดยอาจจะประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การลักทรัพย์ การค้ายาเสพติด ซึ่งเป็นหนทางที่ได้เงินเป็นจำนวนมากและรวดเร็ว เมื่อความอยากได้ อยากมีไม่สิ้นสุด จึงยอมทำทุกสิ่งจนมองข้ามสิ่งถูกสิ่งผิดทำให้ชีวิตวนเวียนอยู่ในกิเลสไม่จบสิ้น

ปัจจุบันกระแสการบริโภคนิยมได้กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ ทุกสังคม รวมทั้งในสถานศึกษา ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต อยากรู้ อยากเห็น และกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว นักเรียนจึงเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ และการโฆษณาชวนเชื่อต่างๆ ได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วทำให้นักเรียนเสพติดกับกระแสบริโภคนิยมโดยไม่รู้ตัว สังเกตได้จากพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การรับประทานอาหารนอกบ้านตามห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร การใช้โทรศัพท์มือถือ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การเลือกซื้อเสื้อผ้าตามสมัยนิยม ใช้เงินฟุ่มเฟือยไปกับเทศกาลต่างๆ เช่น วันวาเลนไทน์ วันปีใหม่ และเลียนแบบวัฒนธรรมต่างๆ ที่รับเข้ามาจากต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมีความจำเป็นกับชีวิตหรือไม่ บางคนไม่มีเงินเพียงพอที่จะซื้อแต่อยากได้อยากมีเหมือนเพื่อนทำให้ต้องยืมเงินจากคนอื่น หรือหาหนทางที่ให้ได้มาซึ่งเงินจำนวนมากเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งอาจทำให้เสียอนาคตเนื่องจากทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น การลักทรัพย์ เป็นต้น

^๓ ประชา มาสินนท์, ๖ เดือนในการจัดระเบียบสังคม ม.ท.๒, (ตุลาคม – มีนาคม ๒๕๔๖)
(กรุงเทพมหานคร : เดอะสยามเฮอริเทจ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

^๔ สิริวรรณ, อนัตตากับชีวิตที่ทันสมัย, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๘), หน้า ๗๑.

^๕ ลานธรรมจักร. จิตเห็นจิตที่มีกิเลส. [ออนไลน์], แหล่งที่มา.

<http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?t=39884> [๑๐ ม.ค.๒๕๕๖].

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสบริโภคนิยมได้อย่างเป็นปกติสุข จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ พบว่า หลักธรรมที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเตือนสตินักเรียนเพื่อไม่ให้หลงไปกับกระแสบริโภคนิยม ได้แก่ หลักสันโดษ เบญจศีล-เบญจธรรม และสัปปุริสธรรม ๗

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์” เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม โดยตระหนักได้ว่า การจะพัฒนานักเรียนให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม ควรสอนให้นักเรียนรู้จักนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิ หลักสันโดษ เบญจศีล-เบญจธรรม และสัปปุริสธรรม ๗ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและเป็นหลักในการปฏิบัติตนเพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่พึงามให้แก่ นักเรียนซึ่งจะทำให้ นักเรียนเป็นคนดี มีความสุข และเป็นที่ต้องการของสังคม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑. เพื่อศึกษาแนวคิดบริโภคนิยมในสังคมไทย
- ๑.๒.๒. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยมในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓. เพื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑. แนวคิดบริโภคนิยมในสังคมไทยเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยมในพระพุทธศาสนามีอะไรบ้าง
- ๑.๓.๓. พฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร ซึ่งได้ทำการศึกษาเป็น ๒ ส่วน โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และจากบทสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์

เอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา

เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่หนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและศึกษาเฉพาะ เรื่องการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาบริโศคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ หลักธรรม หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริโศคนิยม ได้แก่ หลักสันโดษ เบญจศีล-เบญจธรรม และสัพปุริสธรรม ๗

๑.๕.๒ พฤติกรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนที่แสดงออกมาโดยการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มารกระตุ้นทั้งสิ่งเร้าภายในและภายนอก

๑.๕.๓ บริโศคนิยม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่ใช้ชีวิตที่ทันสมัยเพื่อต้องการทำให้ตนเองตามทันกระแสสมัย เพื่อหวังจะให้คนอื่นยอมรับและชื่นชอบ โดยมีสาเหตุมาจากหลายๆ อย่าง ได้แก่ สิ่งเร้าภายนอก เช่น การโฆษณา การเลียนแบบ ทำให้อยากมีเหมือนคนอื่น ๆ อยากรีหน้ามีตา ทัดเทียมกับคนอื่นในสังคม และอยากทำตามแฟชั่นนิยม รวมถึงอุปนิสัยส่วนตัวที่ชอบความสบาย ทั้งการอุปโภคและบริโภค

๑.๕.๔ การประยุกต์ หมายถึง การนำบางสิ่งมาใช้ประโยชน์โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง "บางสิ่ง" ที่นำมาใช้ประโยชน์นั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม

๑.๕.๕ การแก้ปัญหา หมายถึง การแก้ข้อสงสัย ข้อขัดข้องที่มีอยู่ให้หมดไปโดยใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง

๑.๕.๖ นักเรียน หมายถึง กลุ่มนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่ ๒ ตามตัวบ่งชี้ที่ ๒.๑ ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร และตัวบ่งชี้ที่ ๒.๔ ตระหนัก รู้คุณค่าร่วมอนุรักษ์ ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑.๕.๗ โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

โกศล ตุลยะเสถียร และคณะ กล่าวไว้ในปัญหาสังคมว่า ปัจจุบันไทยรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามายึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมทางด้านวัตถุเจริญล้ำหน้ากว่าวัฒนธรรมด้านจิตใจ ฉะนั้นผู้ที่ขาดการอบรมทางจิตใจจึงประกอบอาชีพการกรรมเพื่อแสวงหาวัตถุอันเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตตน ทำให้ความเห็นแก่ตัวของคนทวีความรุนแรงมากขึ้น^๖

นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ กล่าวไว้ในมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลมาก เพราะเมื่อคนจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและพึ่งพาอาศัยกัน การปรับตัวให้คล้ายคลึงตามกลุ่มคือการอยู่รอด ซึ่งความคล้ายคลึงกันของบุคคลทำให้มีความสนใจในสิ่งต่างๆ ที่คล้าย ๆ กัน และอยากทำตนแบบเดียวกัน บุคคลต้องการได้รับความสนใจจากกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงเกิดมาจากการเลียนแบบและการเรียนรู้จากกันและกัน รวมทั้งการสร้างพลังในกลุ่มเพื่อโน้มน้าวสมาชิกโดยไม่ตั้งใจ บุคคลมักจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมของกันและกันโดยการสังเกตจากการแสดงออกของบุคคลในกลุ่มของตน^๗

ส.ศิริรักษ์ กล่าวว่า ความเป็นไทยมีฐานอยู่ในพระพุทธศาสนา การที่คนไทยจะหลุดพ้นจากวิกฤตได้จำเป็นต้องมองสิ่งที่ไทยเผชิญอยู่กว้างกว่าประเทศไทย ศัตรูสำคัญของมนุษย์ในปัจจุบันนี้คือ ทุนข้ามชาติและทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดความพังทลายของชีวิตผู้คนและสิ่งแวดล้อมทั่วไป เราจะสู้กับวิกฤตนี้ได้ก็โดยการรื้อฟื้นคุณธรรมแบบชาวไทยซึ่งมีฐานอยู่ที่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

อัลวิน ทอฟฟเลอร์ ได้นำเสนอขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ โดยได้เขียนหนังสือชื่อ “คลื่นลูกที่สาม” (The Third Wave) ทอฟฟเลอร์ได้แบ่งสังคมมนุษย์เป็น ๓ ช่วง โดยเรียกช่วงต่างๆ ว่า “คลื่น” ในยุคของคลื่นลูกที่สาม มนุษย์จะสามารถขยายขอบเขตในปริมาณที่ไม่จำกัด ความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ เทคโนโลยี หรือการเมือง ทั้งหมดนี้ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่^๘

^๖ โกศล วงศ์สวรรค์และคณะ, (ปัญหาสังคม), (กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘

^๗ นียพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, (มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม), (กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗๘

^๘ ส.ศิริรักษ์, (พุทธศาสนาไทยกับประชาธิปไตย), (กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕

^๙ ประชิต สุกฤษณ์พัฒน์, (วิถีไทย), (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๘.

วิทยากร เชียงกุล ได้ให้คำนิยามของ Consumerism ไว้ในพจนานุกรมเศรษฐศาสตร์ การเมืองว่า หมายถึง “ลัทธิผู้บริโภค” ซึ่งเป็นลักษณะสังคมแบบทุนนิยมที่เอกชนต่างต้องการขาย เพื่อให้ได้กำไรมากๆ จึงพยายามผลิตสินค้า และจูงใจคนให้บริโภคมามาก ๆ โดยเขาขยายความต่อว่า ลัทธินี้ได้รับคำวิจารณ์ว่าเน้นการบริโภคทางวัตถุมากเกินไปจนไม่ได้คำนึงถึงผลเสียต่อสภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิต เนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการมีชีวิตรูปแบบแก่งแย่งแข่งขันและเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบกันมากจนเกินไป^{๑๐}

พระไพศาล วิสาโล ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องการบริโภคนิยมไว้ในบทความเรื่อง “พุทธศาสนากับทางเลือกในยุคบริโภคนิยม” ไว้ว่า บริโภคนิยมเริ่มต้นจากการให้ความสุขความสบาย ภาย หรือปรนเปรออายุตนะทั้ง ๕ แต่ถึงที่สุดแล้วมันมุ่งความต้องการที่ลึกลงไปกว่านั้น คือ การได้มี ตามความต้องการที่พึงปรารถนา เหตุผลรองมาก็คือ แข่งขันกับบริโภคและอวดมั่งอวดมี กล่าวได้ว่า จุดหมายของชีวิตอยู่ที่การพยายามหาสิ่งมาเสพมาบริโภคให้ได้มากที่สุดเพื่อสนองความต้องการ^{๑๑}

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยเนื่องจากการรับวัฒนธรรมมาจากชาติตะวันตก ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมพุทธไปเป็นสังคมแบบทุนนิยมซึ่งเน้นการผลิตเพื่อขายให้ได้กำไรมากๆ ธุรกิจต่างๆ จึงพยายามผลิตสินค้าเพื่อจูงใจลูกค้าให้บริโภคมามากขึ้น คนในสังคมเน้นการบริโภคทางวัตถุ มากจนเกินไปโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของตนเอง

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธ์) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญา เรื่อง สันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ปัญหาของชีวิตมนุษย์มีสาเหตุมาจากระบบความคิดและการกระทำของมนุษย์เองที่ขาดความรู้ความเข้าใจเชิงอวัตรัสัย คือ ชีวิต ร่างกาย และจิตใจของตน เป็นตัว ผลักดันให้การกระทำเป็นปัญหาแก่ตัวมนุษย์เอง แต่การศึกษาตามแนวพระไตรปิฎกยังมีอีกมุมมอง หนึ่ง ที่ยอมรับความคิดของมนุษย์ และสามารถพัฒนาสู่เป้าหมายในการแก้ปัญหาสังคมที่มีอยู่ ด้วยการ ศึกษาให้เข้าใจชีวิตของตนเองและสิ่งแวดล้อมอย่างถ่องแท้และเป็นขั้นตอน^{๑๒}

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อภิปัสเสน ธรรมในพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า อภิปัสเสนธรรมมีองค์ประกอบ ๔ ประการคือ การ

^{๑๐} วิทยากร เชียงกุล, (เศรษฐศาสตร์การเมือง), ๒๕๔๙ หน้า ๑๙.

^{๑๑} พระไพศาล วิสาโล. “พุทธศาสนากับทางเลือกยุคบริโภคนิยม”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.budpage.com> ๒๕๔๕. [๑๙/๐๘/๕๕].

^{๑๒} พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี, “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต ภาคปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๕๑).

พิจารณาแล้วเสพ การพิจารณาแล้วอดกลั้น การพิจารณาแล้วเว้น การพิจารณาแล้วบรรเทาเป็น กระบวนการธรรมที่ให้ปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักไตรสิกขา ช่วยให้เกิดการพัฒนาชีวิต ๔ ด้านคือ ๑) พัฒนากาย ทำให้รู้จักการใช้สอยปัจจัย ๔ และวัตถุอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วยการมุ่งถึงคุณค่าที่แท้จริง ๒) พัฒนาศีล ทำให้พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นไปด้วยความเอื้อเพื่อ แบ่งปัน และช่วยเหลือทุกข์ แก่กันและกัน ๓) พัฒนาจิต ทำให้มีสติ ไม่ปล่อยให้มีวิถีชีวิตขึ้นอยู่กับวัตถุและการเสพสิ่งบริโภคมามากเกินไป ๔) พัฒนาปัญญา ทำให้เกิดความพอดีในการดำเนินชีวิต แม้พระพุทธรองค์ทรงตรัสสอน เน้นที่บรรพชิตก็ตามแต่คฤหัสถ์ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ส่วนจะสำเร็จผลหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับลักษณะของการนำไปใช้ว่าใช้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ เวลา และสถานที่หรือไม่^{๑๓}

พระสมุห์สุรางค์ สุจินโญ (จันทร์งาม) ได้ศึกษาเรื่อง สมชีวิตาการแก้ปัญหาบริโภคในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเกิดจากการรับเทคโนโลยี ค่านิยม วัฒนธรรม รูปแบบการศึกษาและรูปแบบการบริโภคมาจากประเทศตะวันตก เพราะเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้จะสามารถพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเจริญและทัดเทียมกับต่างชาติได้ซึ่งทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสบริโภคนิยม เกิดความอยากได้อะไรก็มี ความฟุ้งเฟ้อจึงตามมา และใช้ชีวิตโดยมีความโลภเป็นฐานจนเกิดผลกระทบตามมาหลายด้าน เช่น ด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมนุษย์เองเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในเวลาเดียวกันจึงเกิดผลกระทบขึ้นมากมาย พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันในกระแสบริโภคนิยม เช่น หลักสันโดษ หลักความพอดี หลักความมักน้อย และหลักความพอประมาณ เป็นต้น รวมทั้งหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการบริโภคในปัจจุบันต่าง ๆ ให้พอเหมาะแก่การดำรงชีวิตโดยไม่ให้เดือดร้อน ไม่ให้มีโทษ และพระพุทธศาสนายังสอนหลักเกี่ยวกับการบริโภคว่า โยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน แยกคาย รอบคอบ รอบด้าน คำนึงถึงหลักคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม พิจารณาด้วยปัญญาก่อนแล้วจึงบริโภค^{๑๔}

พระมหาสมบุรณ์ พรธนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฐิในการพัฒนาตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในระบุด้านตปิฎก ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับบทบาทของทิฐิสูงมากเพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการพลิกผันในวิถีชีวิตและสังคม เมื่อทิฐิใดได้รับการยอมรับจนตกผลึกเป็นกระแสหลักของสังคมก็จะ

^{๑๓} พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน), “การศึกษาวิเคราะห์ข้อสันนิษฐานในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๔} พระสมุห์สุรางค์ สุจินโญ (จันทร์งาม), “สมชีวิตากับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมในสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เข้าไปมีอิทธิพลในการกำหนดกรอบวิธีคิด การตีค่าและให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ แล้วผลักดันให้ชีวิตและสังคมเคลื่อนไปภายใต้กรอบแห่งที่ภูฏาน^{๑๕}

พระมหามิตร ฐิตปโย (วันยาว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนา เถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ พบว่า ความรู้จักพอประมาณเริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกในตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ตามหลักปฏิบัติที่คำนึงถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีวะ โดยใช้สติปัญญาควบคุมความต้องการ ความอยากและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต^{๑๖}

จากงานวิจัย สรุปได้ว่า หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน และเพื่อให้มนุษย์ดำรงตนอย่างรู้จักตน รู้จักการบริโภคในปัจจุบันต่างๆ ด้วยการมีสติ มีความคิดที่รอบคอบ มีความพอเพียงพอประมาณพิจารณาก่อนที่จะตัดสินใจเพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการวิจัยออกเป็น ๒ ส่วน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาเชิงวิเคราะห์สังเคราะห์ ตามรูปแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) มีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ การศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research)

๑.๗.๑.๑ ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์รอง ๆ ลงมาทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการบริโภคนิยม

๑.๗.๑.๒ ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากรายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์ ตำราเรียน หนังสือ เอกสารวิชาการ บทความจากนิตยสารและวารสาร บทความจากอินเทอร์เน็ต

^{๑๕} พระมหาสมบุรณ์ พรรณา, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฐิในการพัฒนาตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระสูตรต้นตปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

^{๑๖} พระมหามิตร ฐิตปโย. (วันยาว) “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๑.๗.๒ การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ ดังนี้

๑.๗.๒.๑ สัมภาษณ์ผู้บริหาร กลุ่มบริหารบุคคล เป็นฝ่ายที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์ จำนวน ๑ คน

๑.๗.๒.๒ สัมภาษณ์ครู โรงเรียนนครสวรรค์ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นครูประจำชั้นและสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๘ คน

๑.๗.๒.๓ สัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ เฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ดี ระดับชั้นละ ๖ คน รวม ๑๘ คน

๑.๗.๒.๔ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบายความ และตีความให้เหมาะสมกับหัวข้อที่วิจัย

๑.๗.๒.๕ ประมวลผลข้อมูลตามขอบเขตการวิจัยและสรุปผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Method)

๑.๗.๒.๖ นำเสนอผลการวิจัยเป็นรูปเล่ม

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงลักษณะแนวคิดของการบริโภคนิยมในสังคมไทย

๑.๘.๒ นักเรียนสามารถเข้าใจหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยม ได้แก่ หลักสันโดษ เบญจศีล-เบญจธรรม และสัปปุริสธรรม ๗ และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

๑.๘.๓ เข้าใจพฤติกรรมการบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ และสามารถแก้ปัญหาที่นักเรียนบางส่วนได้

บทที่ ๒

แนวคิดบริโภคนิยมในสังคมไทย

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๑ ความหมายของการบริโภคนิยม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคนิยม

๒.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบริโภคนิยม

๒.๔ พฤติกรรมการบริโภคนิยมในสังคมปัจจุบัน

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนนครสวรรค์

๒.๑ ความหมายของการบริโภคนิยม

การบริโภคนิยม (Consumerism) เป็นลักษณะพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีความต้องการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์บริโภคมากขึ้นซึ่งคนในสังคมเองก็มีความต้องการบริโภคมากขึ้นอยู่แล้วจึงถูกกระตุ้นให้เกิดความต้องการและความอยากทางวัตถุโดยการบริโภคเพื่อแสวงหาความพึงพอใจในรูปแบบของสินค้าและบริการ

สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ กล่าวว่า บริโภคนิยมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีคนในสังคมเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้กลไกของระบบการตลาดแบบใหม่ ซึ่งการบริโภคที่เกิดขึ้นเกิดจากความต้องการของคนในสังคมจะสร้างความหมายใหม่ให้แก่สินค้าที่ตนซื้อโดยไม่จำเป็นต้องยึดให้ตรงกับความหมายที่ถูกแบ่งประเภทจากสังคม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก

๑. วัตถุประสงค์หลักในกิจกรรมการบริโภค คือ การเข้าสู่จักรวาลทางสังคมซึ่งเป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยการจับคู่สิ่งของกับชนชั้น และโอกาสทางสังคม

๒. เพื่อเข้าสู่สังคม คือ การบริโภควัตถุและสินค้า มีการแบ่งระดับของโอกาส โดยมี การทำเครื่องหมาย (Marking) โดยผู้บริโภคลิงของจะถูกให้ค่าด้วยความเห็นพ้องต้องกันของผู้บริโภค ในกลุ่มซึ่งมีเกณฑ์การตัดสินหรือการสร้างคุณค่าขึ้นมาใหม่หรือใช้รูปแบบเดิม^๑

สิริยา สัมมาวา กล่าวว่า พฤติกรรมของสังคมเมืองถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของบริโคนิยม ที่ตกอยู่ภายใต้สภาวะความอยากและความปรารถนาไม่มีที่สิ้นสุด ต้องดิ้นรนแสวงหารายได้เพื่อเพิ่ม ความสามารถในการแสวงหาวัตถุปัจจัยต่างๆ มาปรนเปรอสนองความต้องการของตนเอง อิทธิพลของ การแสวงหาความสุขและความพอใจจากการบริโภคในสังคมไทย ทำให้เกิดการแสวงหาอย่างฉาบฉวย ติดความสะดวก รวดเร็ว ทันใจ นิยมฟุ้งเฟ้อปัจจัยภายนอก^๒

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ กล่าวว่า บริโคนิยม คือการเสพสัญลักษณ์หรือการบริโภคความหมาย ของสินค้าเพื่อบ่งบอกถึงสถานะ รสนิยม^๓

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความหมายของบริโคนิยมไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ค่านิยมหรือแบบแผนที่ผู้คนส่วนใหญ่บริโภคหรือเสพสิ่งที่ตนเองไม่ได้ผลิต หมายถึง ค่านิยมที่ต้องการเป็นผู้บริโภคเต็มตัว

๒. ค่านิยมให้เสพมากกว่าใฝ่ผลิตหรืออยากได้มากกว่าอยากทำ

๓. ค่านิยมที่ใช้เงินเพื่อบรรลุนความต้องการแทนที่จะลงมือลงแรง สืบเนื่องจากความหมาย ประการที่สอง คือ อยากได้แต่ไม่อยากทำ วิธีหนึ่งที่ไม่ต้องลงแรงทำก็คือใช้เงินซื้อเอาหรือใช้เงิน เป็นทางลัด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขอเป็นผู้บริโภคมกกว่าผู้ผลิต

๔. มีความคิดความเชื่อที่ว่าความสุขอยู่ที่การบริโภค^๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายว่า ลัทธิบริโคนิยม คือ วิธีการของ ผู้ที่แสวงหาความสุขและวิธีการมีความสุขด้วยการอาศัยสิ่งภายนอก นี่คือนิยามที่ต้องขึ้นอยู่กับ วัตถุธรรมภายนอก และเนื่องจากค้นหาไม่มีที่สิ้นสุด มันจะเพิ่มมากขึ้น ๆ ลัทธิบริโคนิยมนี้ ไม่เพียงแต่ทำให้คนพอใจแต่มันสร้างค่านิยมทางสังคมขึ้นมาด้วย ธุรกิจในปัจจุบันทำให้เกิดลัทธิ

^๑ สมรภัช ชัยสิงห์กานานนท์, รสนิยม : ภาษาในสังคมไทยยุคบริโคนิยม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^๒ สิริยา สัมมาวา, บริโคนิยม : วัฒนธรรมสากลในยุคโลกภิวัตน์, วารสารสุขุทัยธรรมราชา, (๒๕๔๖) : หน้า ๘๐-๘๐.

^๓ สุชาติ จักรพิสุทธิ์, สินค้าโลกาภิวัตน์ , ศิลปวัฒนธรรม (๒๕๔๔) : หน้า ๑๖๐-๑๖๑.

^๔ พระไพศาล วิสาโล, “วิถีพุทธในยุคบริโคนิยม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.skyd.org/html/life_social/Bud_in_Consume.html (๒๐/๐๒/๒๕๕๕).

บริโภคนิยมและเป็นไปเพื่อสนองลัทธิบริโภคนิยมเพราะว่าลัทธิบริโภคนิยมทำให้เกิดค่านิยมทางสังคม^๕

เศรษฐสยาม นักเศรษฐศาสตร์ กล่าวไว้ในลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชนว่า การบริโภคนิยมเป็นการให้ความสำคัญกับมิติแห่งความเป็นรูปธรรมหรือวัตถุมากกว่าจิตวิญญาณ อุดมการณ์แห่ง การบริโภคนิยมทำให้ผู้คนในสังคมมีความกระหาย ต้องการที่จะบริโภคสิ่งของหรือวัตถุ การบริโภคไม่ได้จำกัดเฉพาะการกินหรือการใช้สินค้าเป็นชิ้น ๆ ที่จับต้องได้เท่านั้น แต่หมายรวมถึง การใช้อารมณ์เสพความบันเทิง เสพสุขทุกประการที่จะหามาได้^๖

สรุปได้ว่า บริโภคนิยม คือ การที่คนในสังคมบริโภคสินค้าและบริการโดยดูเพียงว่าสินค้าและบริการเหล่านั้นตรงกับค่านิยมทางสังคมหรือไม่ ช่วยให้ตนเองสะดวกสบายหรือสร้างความพึงพอใจให้กับตนเองได้หรือไม่ โดยไม่สนใจว่าสินค้าและบริการเหล่านั้นตรงกับความเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือไม่ ดังนั้น คนในสังคมปัจจุบันจึงเป็นนักบริโภคนิยมโดยการแสวงหาความสุขจากการบริโภควัตถุสิ่งของเพื่อสนองความต้องการของตนเองซึ่งเป็นไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเพิ่มมากขึ้นอย่างไม่จบสิ้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคนิยม

๒.๒.๑ ทฤษฎีการเลียนแบบ

การลอกเลียนแบบ (Reproduction) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแปรสภาพสิ่งที่จำได้ ออกมาเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมที่เหมือนหรือใกล้เคียงตัวแบบ ซึ่งการแสดงพฤติกรรมของคนเรานั้นจะเกิดจากการจดจำ การสังเกต จากสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส และได้รับรู้สิ่งต่างๆ จากนั้นจึงแสดงออกมาเป็นการกระทำ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

แบนดูรา (Bandura) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบในสภาพแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ ตัวแบบที่เป็นชีวิตจริง (Live Model) คือ ตัวแบบที่เราเผชิญในชีวิตจริง เช่น พ่อ แม่ ญาติ พี่ น้อง ครู และเพื่อน ตัวแบบ อีกชนิดหนึ่งคือ ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นตัวแบบที่เราเห็นผ่าน ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ทีวี หนังสือพิมพ์ การ์ตูน นิยาย ซึ่ง ๒ ตัวแบบ มีผลต่อการเรียนรู้ของคนเราไม่แตกต่างกัน แต่ตัวแบบ

^๕ ดูรายละเอียดใน พินิตา อัจฉรินทร์เพ็ญ แปล/เรียบเรียง, พุทธศาสนากับโลกธุรกิจ : ธรรมะประยุกต์ สำหรับคนทำงาน บทสนทนาระหว่างพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กับนายลอเรนส์ แวนเดนมิวเซนเบิร์ก, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๒), หน้า ๕๕.

^๖ เศรษฐสยาม, ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สมาพันธ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑

สัญลักษณ์จะมีผลในวงกว้างกว่าเนื่องจากตัวแบบเป็นมนุษย์ และตัวแบบบางตัวมีอิทธิพล ต่อคนบางคน มาก ซึ่งอยู่ที่กระบวนการลอกเลียนแบบที่มีอยู่ด้วยกัน ๔ กระบวนการคือ

๑. กระบวนการสนใจ (Attention Process) ตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่น มีชื่อเสียง น่าสนใจ ทำให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจและอยากจะลอกเลียนแบบ ยิ่งตัวแบบแสดงออกแล้วได้รับการเสริมแรงจะทำให้ผู้สังเกตอยากทำตามแต่ถ้าหากว่าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วถูกลงโทษ ผู้สังเกตก็ไม่อยากจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมนั้น

๒. กระบวนการจดจำ (Retention Process) การแสดงออกของตัวแบบต้องมีลักษณะเด่น น่าจดจำ และเป็นตัวแบบที่คุ้นเคยกับผู้สังเกตเป็นอย่างดี ซึ่งผู้สังเกตจะสังเกตและจดจำ

๓. กระบวนการทำตาม (Reproduction Process) คือ เมื่อผู้สังเกตจดจำพฤติกรรม ตัวแบบ ได้เป็นอย่างดีแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการทำตามตัวแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สังเกตว่าจะสามารถจดจำพฤติกรรมจากตัวแบบและมีพื้นฐานมากน้อยแค่ไหน

๔. กระบวนการแรงจูงใจ (Motivation Process) เป็นกระบวนการตัดสินใจที่จะทำตาม พฤติกรรมของตัวแบบที่ผู้สังเกตลอกเลียนแบบมา นอกจากนี้ แบนดูรา (Bandura) ยังเสนอแนวคิด เกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) โดยเชื่อว่าทุกคนจะมีความสามารถเฉพาะ ตนเองที่จะรับรู้ว่าคุณมีความสามารถสูงในด้านใด ในเรื่องใด เพราะปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จ คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง^๗

สุพานี สฤษฏ์วานิช กล่าวว่า คนเราอาจจะเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนอื่นได้ โดยการ สังเกตสิ่งที่คนอื่นกระทำหรือจากการบอกเล่าหรือถ่ายทอดประสบการณ์บางสิ่งบางอย่างให้เราทราบ โดยการเรียนอาจจะเป็น

๑. การเรียนรู้จากการสังเกตการณ์ประพฤติปฏิบัติของคนอื่นและผลที่เกิดขึ้น ตามทฤษฎี นี้คนเราจะสังเกตดูจากสิ่งที่คนอื่นประพฤติปฏิบัติอย่างนั้นแล้วเราก็จะแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นออกมา บ้าง ถ้าผลที่ได้รับเป็นบวกเราก็จะแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นอีก ถ้าผลที่ได้รับเป็นลบเราก็จะไม่แสดงอีก

๒. เรียนรู้จากการได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์บางสิ่งบางอย่างจากบุคคลอื่น^๘

สุรางค์ โค้วตระกูล กล่าวว่า การเลียนแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบของเด็ก จากพ่อแม่เป็นไปในลักษณะที่พ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดมาตั้งแต่เกิด พ่อแม่ จะเป็น

^๗ Bandura, A. Social learning theory. Englewood Cliffs, (NJ : Prentice-Hall, 1977), p. 23.

^๘ สุพานี สฤษฏ์วานิช, พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๓.

ตัวแทนและเป็นผู้ให้ถ้อยคำ ข่าวสารที่สะท้อนทัศนคติ ค่านิยมและจริยธรรมของพ่อแม่ ดังนั้นเด็กจะยังคงใช้สิ่งที่เรียนรู้จากพ่อแม่เป็นตัวอย่างเป็นหลักของความประพฤติในสถานการณ์ต่าง ๆ^๙

อารี พันธมณี กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นย่อมจะมีการเรียนรู้และประสบการณ์ เพิ่มมากขึ้น ทำให้บุคคลได้รับการเรียนรู้และมีการลอกเลียนแบบสภาพแวดล้อมจากประสบการณ์ตามสภาพสังคมของแต่ละแห่ง ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูจากสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของแต่ละแห่ง จะมีการถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาและจะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ผลก็คือทำให้สัญชาตญาณทางสังคมของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันออกไป^{๑๐}

สรุปได้ว่า การเลียนแบบเป็นการแสดงพฤติกรรมตามอย่างบุคคลอื่นที่เราถือเป็นต้นแบบ โดยปัจจุบันคนในสังคมโดยเฉพาะเยาวชนนิยมเลียนแบบการกระทำของผู้ที่มีชื่อเสียง เช่น นักร้อง นักแสดง นักกีฬา เป็นต้น โดยสังเกตว่าบุคคลเหล่านั้นบริโภคสินค้าและบริการประเภทใด เช่น ใช้โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ กระเป๋า รองเท้า ยี่ห้ออะไร จากนั้นจึงเลือกใช้สินค้าและบริการเลียนแบบบุคคลเหล่านั้นเพื่อทำให้ตนเองดูทันสมัยและตอบสนองค่านิยมทางสังคม การเลียนแบบจึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดลัทธิบริโภคนิยม

๒.๒.๒ แนวคิดแรงจูงใจ

แรงจูงใจเป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความต้องการความสุขส่วนตัวซึ่งเกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องมีการเรียนรู้ มีหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า แรงจูงใจไว้ดังนี้

รอบบินส์ สตีเฟน พี (Robbins. Stephen P.) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง แรงกระตุ้น (Arousal) หรือแรงแห่งความพยายามที่เข้มข้น (Intensity) ไม่ย่อท้อ (Persistence) และอย่างมีทิศทาง (Direction) เพื่อให้คนปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแรงจูงใจนั้นจะเป็นกระบวนการภายในจิตใจที่ก่อให้เกิดพลังและเกิดทิศทางของการกระทำบางสิ่งบางอย่างด้วยความสมัครใจ เต็มใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายตามที่ต้องการ รวมทั้งความเต็มใจที่จะใช้ความพยายามให้มากขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการนั้น^{๑๑}

^๙ สุรางค์ ไคว์ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๗๔.

^{๑๐} อารีย์ พันธมณี, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส), หน้า ๑๘๕.

^{๑๑} สุพานี สฤกษ์วานิช, พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิด และทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙๓.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า เป็นสภาวะที่ร่างกายถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ร่างกายมุ่งสู่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้^{๑๒}

อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล กล่าวว่า สิ่งจูงใจ หมายถึง บางสิ่งบางอย่างภายในตัวบุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุในการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ เป็นความพยายามของผู้บริโภคที่จะสร้างความพอใจโดยตอบสนองความต้องการผ่านกิจกรรมต่างๆ ของตลาดซึ่งก็คือพฤติกรรมที่เป็นผลจากการได้รับสิ่งจูงใจ สิ่งจูงใจทำหน้าที่สั่งการระบบปฏิบัติของบุคคลให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมของตลาด และสิ่งจูงใจยังเป็นเครื่องที่ทำหน้าที่ชี้แนะพฤติกรรมของผู้บริโภคให้มุ่งไปสู่เป้าหมาย กล่าวโดยรวมได้ว่า สิ่งจูงใจ คือ พลังงานที่ “ระเบิด” ขึ้นภายในความคิดจนสามารถบังคับหรือผลักดันให้บุคคลมุ่งทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะพาเราไปจนสามารถตอบสนองความต้องการของเราได้หรือบรรลุถึงเป้าหมายได้^{๑๓}

บุญทัน ดอกไธสง กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง อากาของการกระตุ้นให้การกระทำหรือไม่กระทำ เป็นกำลังหรือพลังใจที่จะทำให้บุคคลปฏิบัติงานหรือปฏิบัติภาระหน้าที่ให้สำเร็จและได้ผลผลิตที่ดีที่สุดโดยบรรลุวัตถุประสงค์ทั้งในส่วนของคุณบุคคลและในส่วนขององค์กรซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญ^{๑๔}

ลักขณา สิริวัฒน์ ให้ความหมายว่า แรงจูงใจ หมายถึง ภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นพฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้บรรลุสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ตั้งไว้^{๑๕}

สุภัททา ปินทะแพทย์ ให้ความหมายว่า แรงจูงใจเป็นแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลมุ่งที่จะแสดงพฤติกรรมเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและเพื่อตอบสนองความต้องการ^{๑๖}

^{๑๒} ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, (เชียงใหม่ : กิตติการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖.

^{๑๓} อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล, **พฤติกรรมผู้บริโภค**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๔.

^{๑๔} บุญทัน ดอกไธสง, **การจัดการองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔๘.

^{๑๕} ลักขณา สิริวัฒน์, **จิตวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้ง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๙.

^{๑๖} สุภัททา ปินทะแพทย์, **พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาคน**, ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว, สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒, หน้า ๒๔.

อารี พันธมณี กล่าวว่า แรงจูงใจ (Motive) หมายถึง ภาวะใดๆ ก็ตามทีกระตุ้นให้บุคคล แสดงพฤติกรรมออกมา^{๑๗}

โสภา ชูพิกุลชัย กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง เหตุจูงใจที่ทำให้ความต้องการของบุคคล ได้รับความพอใจและทำให้พฤติกรรมของบุคคลบรรลุเป้าหมายโดยปราศจากภัยอันตรายและ สภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจ^{๑๘}

สรุปได้ว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ทำให้บุคคลกระทำบางสิ่งบางอย่าง ด้วยความเต็มใจ และเป็นแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมบางอย่างโดยหนึ่งเพื่อตอบสนอง ความต้องการของตน ธุรกิจบริโภคนิยมในปัจจุบันจึงใช้แรงจูงใจเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำหน้าที่ ชี้แนะพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อบ่งชี้เป้าหมายทางการตลาดตามที่ธุรกิจนั้นๆ ต้องการ ซึ่งผู้บริโภค ที่ขาดวิจรรย์ญาณจึงล้าหลังแต่หลงอยู่ในกระแสการบริโภคนิยมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงจูงใจ

๒.๒.๓ แนวคิดค่านิยม

ค่านิยม (Value) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในสังคมในการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เห็นว่าค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าได้รับความนิยมนิยมชมชอบ จากบุคคลหรือสังคม อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ค่านิยมจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ในการเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือไม่กระทำอีกสิ่งหนึ่ง ค่านิยมสามารถถ่ายทอดให้กันได้ เมื่อได้รับการ ปลุกฝังหรือได้เห็นแบบอย่าง ซึ่งมีผู้ให้ค่านิยมของค่านิยมไว้หลายความหมาย ดังนี้

อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล กล่าวว่า ค่านิยม (Value) เป็นความเชื่อที่คน ในสังคมยอมรับและนิยมใช้ร่วมกัน (Shared Beliefs) และมีการสร้างเป็นบรรทัดฐานของกลุ่ม (Group Norms) ที่ถูกปลุกฝังเข้าสู่ตัวบุคคลซึ่งบางครั้งอาจถูกปรับเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา ค่านิยมของวัฒนธรรมหรือค่านิยมของสังคม (Cultural Values or Social Values) เป็นสิ่งที่มีการใช้ ร่วมกันในกลุ่มบุคคลทั่วไป แต่ค่านิยมของตัวบุคคล (Personal Values) เป็นลักษณะที่แต่ละบุคคลใช้ และไม่มีการร่วมใช้กันทุกคนหรือทุกกลุ่ม แม้ว่าค่านิยมนั้นจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัว ศาสนา และ ประเทศเดียวกันก็ตาม^{๑๙}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า ค่านิยมของสังคม คือ มาตรฐานในการประเมินค่าสิ่งต่างๆ ของคนในแต่ละสังคม แต่ละกลุ่ม เมื่อบุคคลใช้ค่านิยมของตนตัดสินคุณค่าหรือประเมินค่าสิ่งใด

^{๑๗} อารี พันธมณี, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส) หน้า ๑๗๙.

^{๑๘} โสภา ชูพิกุลชัย, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑), หน้า ๕๖.

^{๑๙} อดุลย์ จาตุรงค์กุล, ดลยา จาตุรงค์กุล, พฤติกรรมผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร : , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๕.

เรียกว่า การตีค่าหรือราคาของสิ่งนั้น หากเป็นค่านิยมของกลุ่มหรือสังคม เรียกว่า ค่านิยมทางสังคม (Social Value) ซึ่งแต่ละสังคมจะสร้างขึ้นไว้เป็นแนวทางการคิดของสมาชิกในสังคม สิ่งใดที่สังคมกำหนดว่าเป็นสิ่งมีค่า (หลังจากประเมินแล้ว) สิ่งนั้นก็จะเป็นที่ต้องการ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ เป็นเจ้าของ จากสมาชิกสังคม^{๒๐}

ผดุง อารยะวิญญู และศรียา นิยมธรรม กล่าวว่า ค่านิยมมีความสำคัญเพราะส่งผลกระทบต่อไปสู่ความเจริญ ความเสื่อมของสังคม และความมั่นคงของประเทศชาติ กล่าวได้ว่า ถ้าสังคมมีค่านิยมที่ดี ที่ถูกต้องและเหมาะสม เช่น ค่านิยมการพึ่งตนเอง การเป็นพลเมืองดีของสังคม การมีจิตสาธารณะ การรักษานขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงามไว้ให้คงอยู่ สังคมย่อมมีความเจริญก้าวหน้า แต่ถ้าสังคมใดมีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม เช่น ค่านิยมทางด้านวัตถุ ขาดระเบียบวินัยต่อตนเองและสังคม ก็จะทำให้สังคมนั้นเสื่อมลง^{๒๑}

สมร ทองดี กล่าวว่า ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เช่น จากบิดามารดา ครูอาจารย์ สภาพแวดล้อมทางสังคม และความก้าวหน้าของการสื่อสาร เป็นต้น^{๒๒}

ก่อ สวัสดิพิณชัย ได้สรุปว่า ค่านิยม หมายถึง ความคิด พฤติกรรม หรืออุดมการณ์ที่คนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าจึงยึดถือและหวงแหน^{๒๓}

พรพิมล เจียมนาครินทร์ กล่าวว่า ค่านิยม (Value) เป็นส่วนสำคัญในการบ่งชี้ให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามสังคม ค่านิยมและมาตรฐานทางพฤติกรรมเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่คิดว่า พฤติกรรมบางอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมควรยึดถือปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายชีวิตในแนวทางอื่น ค่านิยมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และประเมินว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า นำปฏิบัติตาม ซึ่งค่านิยมของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์และการเลียนแบบ^{๒๔}

^{๒๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, สังคมชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๙๐.

^{๒๑} ผดุง อารยะวิญญูและศรียา นิยมธรรม, รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

^{๒๒} สมร ทองดี, จิตวิทยาการสื่อสารประยุกต์, เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสารหน่วยที่ ๕ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑๓.

^{๒๓} ก่อ สวัสดิพิณชัย, วิทยุกับค่านิยมและระบบศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๘), หน้า ๔๒๐.

^{๒๔} พรพิมล เจียมนาครินทร์, พัฒนาการวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร : คอมพิวเตอร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๔.

สุมน อมรวิวัฒน์ กล่าวว่า ค่านิยมเป็นพื้นฐานทางความคิดของคนในสังคมที่ผลักดันให้มีการตัดสินใจและเลือกประพฤติปฏิบัติ^{๒๕}

สุพานี สฤกษ์วานิช กล่าวถึงความหมายของค่านิยมว่า

๑. เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและคนยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือรับไว้เป็นความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เช่น ค่านิยม ในเรื่อง ศาสนา ความดี ความสงบสุขในชีวิต

๒. เป็นความเชื่อที่ยาวนาน และค่อนข้างถาวรในเรื่องที่สำคัญต่อคนๆ หนึ่ง เช่น ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

๓. เป็นความเชื่อพื้นฐานของบุคคลหรือคนในสังคมในเรื่องค่อนข้างกว้างและเป็นนามธรรม เช่น การนิยม ความรวย ความดี ความถูกต้อง โดยมีนัยที่เกี่ยวกับตนเองหรือสังคมในสิ่งที่น่านิยมทำ^{๒๖}

สุภาวดี มิตรสมหวัง กล่าวว่า สิ่งที่เราจะถือเป็นค่านิยมได้ควรมีคุณสมบัติดังนี้^{๒๗}

๑. เป็นสิ่งที่มีพื้นฐานทางความคิดลึกซึ้งกว่าความคิดธรรมดาโดยทั่วไป

๒. มีผลบังคับให้บุคคลปฏิบัติตาม และมีส่วนผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางอารมณ์ของบุคคล กล่าวคือ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ อยากได้ ไม่อยากได้ บุคคลจึงเลือกสิ่งที่มีอิทธิพลของสังคมที่ตนได้รับ

๓. เป็นมาตรฐานที่บุคคลตัดสินใจว่าจะอะไรเป็นเป้าหมายที่แท้จริงที่จะเลือกทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๔. ค่านิยมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคม เช่น ในสังคมไทยค่านิยมที่เกี่ยวข้องและผูกพันกับคนไทยมาช้านาน คือ การเคารพผู้ใหญ่ มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสซึ่งเป็นมารยาททางสังคมของคนไทย ถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติจะถูกตำหนิ

สุนทรี โคมิน และสนิท สมัคการ กล่าวว่า ค่านิยมเป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจ และแก้ความขัดแย้งเนื่องจากสถานการณ์หนึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสองค่านิยม เช่น

^{๒๕} สุมน อมรวิวัฒน์, **สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๓.

^{๒๖} สุพานี สฤกษ์วานิช, **พฤติกรรมองค์กรสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๘๑.

^{๒๗} สุภาวดี มิตรสมหวัง, **สังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔๔.

การต้องเลือกประพจน์ระหว่างการเป็นตัวของตัวเองกับความอ่อนน้อมเชื่อฟัง หรือระหว่างการประพจน์อย่างสุภาพกับประพจน์อย่างจริงจัง ฉะนั้นระบบค่านิยมจึงเป็นที่รวมของหลักการและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มา ช่วยให้คนสามารถตัดสินใจเลือกกระหว่างทางเลือกต่าง ๆ และเป็นการช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้ง^{๒๘}

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กล่าวว่า ค่านิยมที่มนุษย์เรามีอยู่นั้นทำหน้าที่มากมายหลายอย่างที่เกี่ยวกับชีวิต ที่สำคัญคือ^{๒๙}

๑. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐาน หรือมาตรฐานของพฤติกรรมของบุคคลในสังคม กล่าวคือ ค่านิยมเป็นตัวกำหนดในการแสดงออกทางพฤติกรรม ว่าควรทำ หรือไม่ควรทำในสิ่งต่างๆ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไร

๒. ค่านิยมเป็นแบบแผนในการตัดสินใจ และแก้ไขข้อขัดแย้งในบางกรณีของคนในสังคม เมื่อมีเรื่องขัดแย้งกันก็ต้องมีการตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง เช่น การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแต่ยากจน กับการปฏิบัติงานไม่สุจริตแต่ร่ำรวย ซึ่งค่านิยมที่บุคคลมีอยู่จะช่วยกำหนดทางเลือกให้กับบุคคลนั้นๆ

๓. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจ เช่น บุคคลต้องการมีสุขภาพแข็งแรงและอายุยืนยาว ไม่เจ็บไม่ป่วย ก็จะมีแรงผลักดันให้พยายามออกกำลังกายสม่ำเสมอ บุคคลที่มีค่านิยมในวัตถุนิยมสูง ก็จะขยันและพยายามทำงานให้ได้ซึ่งเงินทองเพื่อจะได้สิ่งที่ตนต้องการ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อพื้นฐานที่บุคคลหรือคนในสังคมคนยอมรับไว้เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยค่านิยมจะเป็นตัวกำหนดการแสดงออกทางพฤติกรรมของแต่ละบุคคลว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ค่านิยมที่เป็นนามธรรม เช่น การนิยมความร่ำรวย ความหรูหราฟุ่มเฟือย ความเด่นดัง ได้รับการยอมรับว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบัน บุคคลใดที่ร่ำรวย มีชื่อเสียงโด่งดัง จะได้รับการยกย่องและมีผู้เลียนแบบมากมาย กระแสบริโภคนิยมตามอย่างคนดังจึงเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วในสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์

^{๒๘} สุนทรี โคมิน และสนธิ สมครการ, ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๒๔- ๒๕.

^{๒๙} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, “โสเภณีเด็ก สภาพปัญหา ปัจจัยสาเหตุและแนวทางแก้ไข.”, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕), หน้า ๘-๙.

๒.๒.๔ แนวคิดวัตถุนิยม

วัตถุนิยม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Materialism มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า ทฤษฎีหรือความเชื่อในการให้คุณค่าแก่สิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่าสิ่งที่เป็นนามธรรม^{๓๐} ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

สมักร บุราวาส กล่าวว่า วัตถุนิยมเป็นปรัชญาสังคมที่ถือว่า กฎ หรือหลักของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นอย่างเดียวกันหมด^{๓๑}

แนวคิดของพระธรรมปิฎก เน้นในเรื่องของมนุษย์ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ และความสุขของมนุษย์ขึ้นตรงกับวัตถุจนตกเป็นทาสของวัตถุ ท่านกล่าวไว้ว่า คนในโลกทั่วไปตกอยู่ในกระแสของกาม คือ ความหลงระเริง เพลิดเพลิน ติดใจในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และสิ่งที่ทำให้สบายใจ สุขใจ จึงมุ่งแต่จะเสพรสของอารมณ์ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย คนเรามุ่งดำเนินชีวิตทำกิจกรรมต่างๆ ทำความเพียรพยายามเพื่อหาสิ่งที่จะมาปรนเปรอบำรุงบำเรอตา หู จมูก ลิ้น กาย ของตน พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า การกระทำอย่างนี้ไม่ถูกต้องเพราะจะทำให้มนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุ มัวแต่หาสิ่งต่างๆที่เป็นวัตถุภายนอกมาบำเรอตา หู จมูก ลิ้น ของตนให้ได้มากที่สุด ซึ่งการหาความสุขมาใส่ตนก็ทำให้เบียดเบียนกันเพราะวัตถุที่มีอยู่อย่างจำกัดทำให้มีการแย่งชิงกัน เกิดเป็นกระแสวัตถุนิยม คือ การยึดถือแต่วัตถุภายนอกเพื่อความสะดวกสบายและตอบสนองความต้องการของตนเพื่อให้ตนเองมีความสุข^{๓๒}

ปริญญา ปราชยานุพร กล่าวว่า ผลดีในเรื่องวัตถุนิยมมีอยู่แต่ผลเสียที่เกิดจากการยึดถือปฏิบัติตามแนวคิดเรื่องวัตถุนิยมนั้นมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการฟุ่มเฟือย และความไม่ประหยัด การให้ความสำคัญเรื่องความมั่งคั่ง มั่งมี ร่ำรวย และความต้องการที่จะได้สิ่งของหรือเงินทองนั้นทำให้เกิดความพยายามที่จะดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อจะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม ทำให้นำความเดือดร้อนและปัญหามาสู่สังคมเร็ว^{๓๓} ซึ่งสอดคล้องกับ สาวิตรี อักษรจรุง ที่กล่าวว่า ชีวิตถูกผูกพันเข้ากับการมีทรัพย์สินเงินทองซึ่งสามารถนำรางวัลไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ซื้อคฤหาสน์หลังงาม อาหารรสอร่อย เครื่องดื่มแห่งความสุข และยานพาหนะราคาแพง เป็นต้น

^{๓๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๗๕๘.

^{๓๑} สมักร บุราวาส, ปัญญา จุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติ, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗๘ - ๒๗๙.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก, ข้อคิดชีวิตทวนกระแส, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๗๗.

^{๓๓} ปริญญา ปราชยานุพร, ปัญญา & วิทยาการ หลักการพัฒนาที่ สมดุล สำหรับเอเชีย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๙๒.

การขาดเงิน คือ การตกนรก การมุ่งเพียงวัตถุเงินทองจึงเป็นเรื่องสำคัญที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงชีวิตและสังคม เมื่อคนมีความเชื่อว่า ผลของความดีจะปรากฏในรูปของการมีทรัพย์สินเงินทองทำให้หลายคนทิ้งครอบครัวเพื่อไปทำงานหาเงิน หลายคนประกอบอาชีพทุจริตโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม แต่คำนึงถึงสิ่งตอบแทนกลับมาว่าเป็นสิ่งที่สำคัญกว่าความถูกต้อง^{๓๔}

สรุปได้ว่า วัตถุนิยม คือ การยึดถือแต่วัตถุภายนอกที่ให้ความสะดวกสบายและตอบสนองความต้องการของตนเพื่อให้ตนเองมีความสุข โดยวัตถุเหล่านี้ไม่ใช่เพียงแค่การบริโภคเพื่อการดำรงชีพเท่านั้นแต่กลายเป็นการบริโภคเพื่อความพึงพอใจ และเกิดเป็นความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุดจนทำให้ตกเป็นทาสของวัตถุอย่างถอนตัวไม่ขึ้น

๒.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบริโภคนิยมในปัจจุบัน

๒.๓.๑ ด้านสังคม

ประเทศไทยได้พัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีมาแล้วถึง ๑๑ ฉบับ แม้จะก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวม แต่ยังมีบางส่วนที่เป็นปัญหา เช่น การกระจายรายได้ ราคาสินค้าและบริการ คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เช่น มลภาวะเป็นพิษ อุบัติเหตุ อาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย เป็นต้น^{๓๕} ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย ไทยรับเอาวิถีชีวิตและรับความเจริญในด้านต่างๆ แบบชาวตะวันตกเข้ามา ซึ่งเป็นส่วนกระตุ้นให้บุคคลเกิดการแข่งขันเพื่อรักษาสถานภาพทางสังคมของตนเอง ขณะเดียวกันแต่ละคนต่างพยายามยกฐานะทางสังคมของตนให้สูงขึ้นด้วยวิธีการหลากหลาย รูปแบบการดำเนินชีวิตคล้ายๆ กัน มีค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อหรือมีเป้าหมายของชีวิตคล้าย ๆ กัน โดยหวังเพียงเพื่อให้ตนได้สิ่งของที่ต้องการเพียงเท่านั้น

สุทธิชัย หยุ่น กล่าวว่า ระบบทุนนิยมทำให้สังคมป่วย ทำให้ครอบครัวไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน ต่างคนต่างต้องวิ่งหารายได้ และมีภาระหน้าที่ของตนเอง ไม่มีความอบอุ่นในบ้าน เด็กจึงไม่มีเวลาอยู่กับพ่อแม่ เมื่อมีปัญหา ก็ไปปรึกษาเพื่อนรุ่นเดียวกันแทน ทำให้เกิดปัญหาหนักหน่วงรุนแรง นำมาซึ่งความตึงเครียดของสังคม ครอบครัวชนชั้นกลางและชั้นล่างพากันวุ่นวายเพื่อให้มีเงินทองใช้ทันกับคนอื่น^{๓๖} ซึ่งภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔)

^{๓๔} สาวิตรี อักษรจรุง, วัตถุนิยมจากนวนิยายชุดแรบบิทของจอห์น อัฟไคด์, ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗, หน้า ๑๐๗, ๑๓๔, ๑๓๗.

^{๓๕} โกลด์ วงศ์สุวรรณค์ สลิต วงศ์สุวรรณค์, ปัญหาสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕.

^{๓๖} สุทธิชัย หยุ่น, สังคมไทยป่วย เพราะรัฐบาลเพี้ยน เน้นขั้นสุดสัปดาห์, ฉบับที่ ๗๒๕, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๘.

นโยบายของคณะรัฐมนตรีและนโยบายของกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้การพัฒนา “สังคมและคุณภาพชีวิต” เป็นยุทธศาสตร์และนโยบายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอีกด้านหนึ่ง เพื่อการพัฒนาไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันปัญหาทางสังคมและคุณภาพชีวิตเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ส่งผลกระทบต่อประชาชนในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตของวัยรุ่นไทย ในกรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นไทยมีภาวะทุกข์โศกนาเนื่องจากมีนิสัยกินตามใจปาก และมีค่านิยมในการกินอาหารประเภทจานด่วน ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของพฤติกรรมการบริโภคนิยมส่วนทางด้านจิตใจก็คิดถึงแต่สิ่งของที่ทันสมัย วัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ความมั่งคั่งเพื่อจะใช้สิ่งของเหล่านั้นยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น จิตใจจึงคิดถึงแต่การอยากได้ อยากมี อยากเป็น ตามกระแสบริโภคนิยม^{๓๗} วัยรุ่นไทยปัจจุบันมีนิสัยเห็นแก่ตัว ชิงดีชิงเด่น เห็นได้จากการทำร้ายกัน แล้วถ่ายคลิปวิดีโอไว้จนเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ มีการเอาเปรียบกันและเกิดการแข่งขันในการบริโภคว่าใครจะครอบครองวัตถุได้มากกว่ากัน^{๓๘}

อีกนัยหนึ่งสังคมเปลี่ยนแปลงเพราะความต้องการของคนในสังคมเปลี่ยนไป โดยพื้นฐานความต้องการของคนเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ ในการดำเนินชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคที่อยู่อาศัย แต่ปัจจุบันมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นจนเกินความจำเป็น มีปัจจัยที่ ๕ ปัจจัยที่ ๖ ตามมาอีกมากมาย เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้น คนในสังคมส่วนใหญ่มุ่งความสำเร็จทางวัตถุเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับมีค่า มีราคา ความโก้หรู บ้านใหญ่โต มีรถยนต์ไว้ในครอบครองเพื่อบ่งบอกเอกลักษณ์ตัวเอง บอกความแตกต่างด้านชนชั้นและฐานะความเป็นอยู่ บางคนก็ได้ในสิ่งที่ตนต้องการด้วยวิธีการสุจริต บางคนก็ใช้วิธีการทุจริต เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ตนต้องการทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภค^{๓๙} ชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเป็นชีวิตที่ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดในสังคมที่แออัดมีประชากรรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ทุกคนพยายามจะทำให้ได้ทุกอย่างทุกอย่างตามที่ตนต้องการเพื่อให้ตนเกิดความพึงพอใจ สะดวกสบาย มีความสุขใจ โดยปราศจากการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน นิยมวัตถุเป็นหลัก ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป โดยยึดถือวัตถุสำคัญกว่าด้านจิตใจ สิ่งที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัดในสังคมปัจจุบันคือ เกิดความเหินห่างระหว่างคนในครอบครัว เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การพึ่งพาอาศัยกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีน้ำใจ

^{๓๗} ธีธวัช พฤฒุปภพ , สุทธิพร เอนฉนวนสิน และ พรจิรา ปรีวัชรากุล, **อิทธิพลของพฤติกรรมบริโภคนิยม มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://graduate2.srru.ac.th/jour/newsattach/1292316550_g542.pdf. [๓๐ มี.ค. ๒๕๕๕].

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^{๓๙} โกลด์ วงศ์สุวรรณค์ สติติ วงศ์สุวรรณค์, **ปัญหาสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔.

เด็กมีความมั่นใจและอิสระทางความคิดมากขึ้น ปัญหาบางอย่างก็มีความรุนแรง เช่น ข้าวยากหมากแพง เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้น การเพิ่มขึ้นของประชากร เศรษฐกิจตกต่ำ โจรผู้ร้ายชุกชุมเยาวชนเกเร เกิดปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นต้น^{๔๐} ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในทุกสังคม

สรุปได้ว่า สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก มีการรับเอาวัฒนธรรมชาติตะวันตกเข้ามา ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จากสังคมที่เรียบง่ายสู่สังคมเมืองที่ต้องดิ้นรน รีบเร่ง ใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน แสวงหาสิ่งต่างๆ ให้กับตนเอง มีความพึงเพื่อ พุ่มพวยในการใช้จ่ายเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเป็นหลัก

๒.๓.๒ ด้านวัฒนธรรมประเพณี

การพัฒนาและการขยายตัวของการผลิตเป็นการตอบสนองต่อความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของมนุษย์จนกลายเป็นวัฒนธรรมภายใต้ระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม เกิดการหลงใหลในวัตถุนิยม ซึ่งเป็นการกระตุ้นการบริโภคในเชิงรุก มีการเคลื่อนย้ายถ่ายเททรัพยากรจากซีกโลกหนึ่งไปยังอีกซีกโลกหนึ่งโดยบริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติ ผลิตและขายสินค้าเกี่ยวกับเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้สื่อทำหน้าที่หลักในสร้างค่านิยม “วัฒนธรรมในการบริโภค” หรือ “การบริโภคนิยม” ให้เกิดขึ้นในสังคม โดยผ่านการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย คือ การบริโภคตามกัน บริโภคในสิ่งเดียวกัน หรือเรียกว่า ยอมรับในวัฒนธรรมการบริโภคของประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการนำเข้าสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคหรือเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อสร้างความสะดวกสบาย และความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต^{๔๑}

นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ กล่าวว่า คนไทยเน้นความหมายของวัฒนธรรมตรงที่เป็นความดีงามที่มีมายาวนานตั้งแต่อดีต โดยในอดีตประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งนัก ดังคำที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ไม่มีใครอดตาย หากินตรงไหนก็ได้ การใช้ชีวิตเรียบง่าย มีความสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คนไทยชอบสนุกสนาน ไม่รีบร้อนเร่งรีบเช่นทุกวันนี้ เพราะทำก็มีกิน ไม่ทำก็มีกิน วัฒนธรรมของคนไทยในอดีตจึงไม่ได้เน้นกันที่ความจริง (levrai) เกี่ยวกับการทำมาหากินแต่เน้นกันที่ความดีและความงามคือมองหาแต่ความสวยงาม รื่นริงบันเทิงใจเพราะไม่ต้องกังวลกับความหิวโหยแต่อย่างใด แต่ปัจจุบันความจริงที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” กำลังจะหมดไป ผู้คนเกิดมามากขึ้น เป็นทวีคูณ และยังถูกปลูกฝังสั่งสอนให้มีพฤติกรรม คือ “กินมาก หาน้อย และเล่นมาก” อาหาร

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘.

^{๔๑} วิวัฒน์ชัย อัดถากร, ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๐.

ในธรรมชาติจึงหมดไปทุกทีเพราะคนไทยมีแต่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติแต่ไม่ผลิตเพิ่ม ทรัพยากรจึงค่อยๆ หมดไปจนกลายเป็นความขาดแคลนของสังคมปัจจุบัน^{๔๒}

สรุปได้ว่า การสร้างวัฒนธรรมการบริโภคทำได้โดยใช้กระบวนการสร้างความต้องการ ความพึงพอใจ และความสะดวกสบายให้เกิดขึ้นกับกลุ่มคนในสังคม โน้มน้าวใจประชาชนให้ยอมรับ ในสินค้าและวัฒนธรรมต่างๆ จนกลายเป็นค่านิยมของสังคมในการดำเนินชีวิตประจำวันที่ขาดไม่ได้ จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมการบริโภคโดยใช้การโฆษณาสินค้าและบริการมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ ผู้บริโภคมีความต้องการในสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตน ในการบริโภคไปในแนวทางเดียวกัน กลายเป็นการแข่งขันกันบริโภคเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ เพื่อสนองความต้องการ ความสะดวกสบาย ความพึงพอใจของตน มนุษย์จึงตกอยู่ในวังวนของ การบริโภคนิยม

๒.๓.๓ ด้านการโฆษณา

การโฆษณาเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อบอกกล่าวให้ผู้บริโภค ทราบเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ การโฆษณายกตัวอย่างรวดเร็วส่งผลให้ธุรกิจการโฆษณาเติบโต เป็นอย่างมาก และสามารถทำได้ตามสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ปัจจุบันการแข่งขันทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้นบริษัทที่ผลิตสินค้าและบริการมีจำนวนมากทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ จึงเกิดการแข่งขันกันสูง การโฆษณาเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่สำคัญ ในการเผยแพร่ข้อมูลของสินค้าและบริการเพราะแนวทางการดำเนินชีวิตของคนบางกลุ่มนิยม การเลียนแบบตามแฟชั่นหรือวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำของคนในกลุ่มเดียวกัน

ปัจจุบันบทบาทของสื่อมวลชนมีหลายช่องทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น แต่สื่อที่เห็นเด่นชัดที่ทำให้เกิดการบริโภค คือ สื่อจากโทรทัศน์ที่มีผลกระทบในการดำเนินชีวิตของเยาวชนหรือวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อ เยาวชนหรือวัยรุ่นได้เห็นโฆษณาหรือสิ่งที่ได้รับจากสื่อต่างๆ แล้ว จะเกิดความต้องการอยากได้ในสิ่งที่ ได้เห็นจากสื่อ สื่อจึงมีผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภครวมทั้งกลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ที่กระตุ้นให้เกิดผู้บริโภคเกิดความต้องการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบ เช่น การชอบเที่ยวเตร่กลางคืน การทดลองสารเสพติด การแต่งตัว ใส่เสื้อสายเดี่ยว เครื่องประดับ เจาะสะดือ^{๔๓} อีกทั้งการจับจ่ายใช้สอยสินค้าฟุ่มเฟือย สินค้ามีหยี่ห้อจำนวนมากได้รับความนิยมเพราะ

^{๔๒} นิยพรรณ (ผลวัฒน์ชะ) วรรณศิริ, *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๐ - ๔๑.

^{๔๓} ประชา มาสินนท์, *๖ เดือนในการจัดระเบียบสังคม ม.ท.๒* (ตุลาคม - มีนาคม ๒๕๔๖). (กรุงเทพมหานคร : เดอะสยามเฮอริเทจ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗-๑๘.

มีค่านิยมว่าผู้ที่ใช้สินค้ามีเยื่อหุ้มจะเป็นผู้มีรสนิยม ทำให้มีสถานะทางสังคมสูงและได้รับการยกย่อง การที่เยาวชนเติบโตขึ้นมาได้สัมผัสกับรายการโทรทัศน์ แสงสี การเต้น การใช้เสียงดังมากๆ จนเป็น ความเคยชินจะทำให้เยาวชนไม่สามารถอยู่กับตัวเองได้ เมื่อเติบโตขึ้นจะติดเป็นนิสัยคือชอบออกจากบ้าน ตลอดเวลา^{๔๔} การสรุปรายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนประจำปี ๒๕๔๙ – ๒๕๕๐ ของสำนัก ส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน พบว่า ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันก็คือ การมี พฤติกรรมการบริโภคนิยมสูง โดยการสำรวจความคิดเห็นของวัยรุ่นอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป เห็นด้วยอย่างมาก ว่าวัยรุ่นสมัยนี้มีค่านิยมใช้โทรศัพท์มือถือ ใช้สินค้าราคาแพง รักอิสระ ชอบเที่ยวเตร่ และชอบตามใจ ตนเอง ยึดติดกับสินค้าราคาแพง มีเยื่อหุ้ม ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตของเด็กไทยต่ำลง^{๔๕}

เต็มสิริ บุญยสิงห์ มีความเห็นว่า การดูโฆษณาชวนเชื่อทางโทรทัศน์ทุกวันเป็นเวลานานๆ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ ไปตามโฆษณานั้นได้ เช่น กลายเป็นพวกวัตถุนิยม มากขึ้น ชอบโก้หรู ไม่รู้จักตนเอง ใช้ของแพงเกินตัว เพราะฝันเฟื่องว่าใช้แล้วจะดูดี มีสง่า เช่นเดียวกับ บุคคลที่ลอกเลียนแบบมา หรือใช้แล้วจะดูดีเหมือนนายแบบนางแบบในโทรทัศน์^{๔๖} ซึ่งโฆษณาเป็น เครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการ เกิดความพึงพอใจเมื่อได้ชมโฆษณาและ สามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจได้เป็นอย่างดี เกิดการตัดสินใจง่ายขึ้น เพราะรู้สึกพอใจ ถูกใจ และอยาก ได้สินค้านั้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของตน นอกจากนี้โฆษณายังส่งเสริมให้เด็กฟังเพื่อฟังเพื่อยอ แล้วยังมีเทคนิคในการโฆษณาโดยมีของแถมสินค้า ลดราคาในสินค้าบางชนิด เสริมสร้างให้ผู้บริโภค มีพฤติกรรมการเสี่ยงโชคและการพนันอีกด้วย^{๔๗}

พรกมล รัชนาภรณ์ ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและ พฤติกรรมการบริโภคสินค้าของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของวัยรุ่น ในจังหวัดเชียงใหม่มีการเปิดรับสื่อในระดับที่มาก โดยเฉพาะสื่อจากโทรทัศน์ รองลงมา คือ วิทยุ

^{๔๔} สวภา ไฉ้ประเสริฐ. “พฤติกรรมการดูโทรทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ นครศรีธรรมราช”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

^{๔๕} ชาญธร พฤตภพ , สุทธิพร เอนณาวสิน และ พรจิรา ปรีวัชรกุล, **อิทธิพลของพฤติกรรมการบริโภค นิยม มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขต กรุงเทพมหานคร**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://graduate2.srru.ac.th/jour/newsattach/1292316550_g542.pdf. [๓๐ มี.ค. ๒๕๕๕].

^{๔๖} เต็มสิริ บุญยสิงห์ อ้างถึง สวภา ไฉ้ประเสริฐ. “พฤติกรรมการดูโทรทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ นครศรีธรรมราช”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

ส่วนของพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นิยมบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ด และนิยมเลือกซื้อสินค้าประเภทเสื้อผ้าตามห้างสรรพสินค้า เช่น ยีนส์ และเสื้อผ้าแนวกีฬา เป็นต้น^{๔๘}

สรุปได้ว่า สื่อโฆษณาเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สื่อเป็นตัวกลางมีเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมการบริโภคของคนในสังคมโดยเฉพาะวัยรุ่นเพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่เรียนรู้ได้เร็ว มีความสนใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว เปิดรับสื่อต่างๆ ได้ง่าย โดยนำวัฒนธรรมที่ได้เรียนรู้มาใช้ปรับใช้กับตนเองและกลุ่มของตน โดยมีพฤติกรรมที่มุ่งเน้นการเลียนแบบจากสิ่งที่ตนเรียนรู้และรับมาจากสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองเพียงอย่างเดียว

๒.๓.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๗ ได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนและสิ่งแวดล้อม เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ขณะเดียวกันก็มีการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา เป็นต้นเหตุให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลประโยชน์ตกอยู่กับคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจผูกขาด การพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน คือ การพัฒนามนุษย์ให้เรียนรู้และพึงพอใจในชีวิตด้วยการจำกัดความต้องการของตน แต่กระแสการพัฒนาที่ยึดติดกับวัตถุและเงินตราได้นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนชาติพันธุ์และชนชั้นทางสังคม การพัฒนาที่ผ่านมาได้ผลกระทบให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม ได้แก่ คนยากจนในเมืองและในชนบท ชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อย ซึ่งต้องรับภาระของผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนา สูญเสียความเป็นชุมชน ครอบครัวและภูมิปัญญา พวกเขาถูกคนส่วนใหญ่ในสังคมมองว่าเป็นพวกต่อต้านการพัฒนา เหนียวรังความเจริญ และเป็นสาเหตุของปัญหาในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๔๙}

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน รัฐได้ปรับบทบาทในการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นชนบทบุกเบิกขยายพื้นที่เกษตรกรรมในการผลิตเพื่อการส่งออก มาสู่รัฐร่วมกับภาคธุรกิจดำเนินการสร้างอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งรัฐและภาคธุรกิจได้เข้าไปใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ซึ่งชุมชนใช้ประโยชน์และเป็นต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานทรัพยากรที่ชุมชนครอบครองและใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพ เช่น การสร้างเขื่อนโดยไม่ต้องจ่ายชดเชยค่าที่ดินในพื้นที่น้ำท่วม การสร้างนิคมอุตสาหกรรมโดยใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ การอพยพขับไล่

^{๔๘} พรกมล รัชนาภรณ์. “รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

^{๔๙} มูลนิธิโลกสีเขียว, สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย ๒๕๔๐-๔๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒), หน้า ๓๒ - ๓๓.

ชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าให้บริษัทอุตสาหกรรมไม้โตเร็วเช่าปลูกสวนป่า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สร้างความเจริญเติบโตโดยอาศัยทุนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมารัฐบาลมุ่งสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจโดยอุดหนุนภาคธุรกิจ เช่น การพยายามในการสร้างระบบเกษตรอุตสาหกรรม ส่วนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติถูกลดความสำคัญลงไปอย่างมาก และที่ผ่านมาก็เกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ ปี ๒๕๔๐ งบประมาณกระทรวงต่างๆ ได้ถูกตัดทอนลง รัฐบาลจึงต้องรับเงินกู้จากองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการปรับโครงสร้าง การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ เพื่อให้ทุนต่างชาติเข้ามาถือครองและใช้ประโยชน์^{๕๐} เพื่อนำเงินกู้นี้มาปรับปรุงโครงสร้างการเกษตร และจัดการทรัพยากร ทั้งทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดินและป่าไม้ ซึ่งการกู้เงินนั้นมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นการปรับโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตรกรรม และอาจมีส่วนที่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คือ การขยายการจ้างงานนอกภาคการเกษตรเพื่อรองรับแรงงานคืนถิ่น มุ่งให้ชุมชนในชนบทมีความเจริญเติบโตในด้านธุรกิจ และมีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมแห่งใหม่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดแรงจูงใจ ดึงนักลงทุนมาลงทุนอุตสาหกรรมชนบท สิ่งต่างๆ เหล่านี้นำไปสู่การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ป่าไม้ถูกทำลาย เพื่อเปลี่ยนเป็นเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า ขยะที่เกิดจากการบริโภคมลพิษทางอากาศ และแม่น้ำลำคลองเน่าเสียเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและยังส่งผลให้เกิดความแปรปรวนระดับโลก เช่น ปรากฏการณ์เรือนกระจก เป็นต้น^{๕๑} ที่รุนแรงและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินชีวิตโดยการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต คือ ระบบสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งถ้าเรามองย้อนกลับไปจะเห็นได้ว่าสิ่งที่เกื้อหนุนการดำรงชีวิตมาตลอด คือ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ จากความอุดมสมบูรณ์จนถึงปัจจุบันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้ลดน้อยลง และมีสภาพเสื่อมโทรมจนเห็นได้ชัด ซึ่งตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดขึ้นคือมนุษย์นั่นเอง สาเหตุสำคัญก็เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วทำให้ทรัพยากรถูกใช้ไปเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างมากมาย ซึ่งนำไปสู่การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ผลเสียที่ตามมา ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดจากการบริโภค มลพิษทางอากาศ แม่น้ำลำคลองเน่าเสีย โลกร้อน เป็นต้น

^{๕๐} มุลนิธิโลกสีเขียว, สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย ๒๕๔๐-๔๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒), หน้า ๒-๗.

^{๕๑} พระไพศาล วิสาโล. วิถีพุทธวิถีไทในยุคบริโภคนิยม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.visalo.org/article/budVitheeBudVitheeThai.html> [๓๑ มี.ค.๒๕๕๕].

๒.๔ พฤติกรรมการบริโภคนิยมในสังคมปัจจุบัน

๒.๔.๑ ค่านิยมของสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาจากวิวัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพที่ตั้งของประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนของคนไทยโดยทั่วไปเป็นชุมชนในชนบท สังคมประกอบด้วยโครงสร้างหลักๆ ที่สำคัญ คือ คน กลุ่มคน สถานภาพและบทบาททางสังคม สถาบันสังคมซึ่งรวมไปถึงมนุษย์และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในสังคม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในวัฒนธรรมพื้นฐานร่วมกัน สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมมีเชื้อสายและสัญชาติไทย โดยมีลักษณะเด่นหลายอย่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเองและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปหมดทุกส่วนถ้าหากส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคมเกิดชำรุดเสียหายก็จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ในสังคมได้

ค่านิยมของสังคมไทยมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ค่านิยมเป็นเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธา ที่ตนเองยึดถือและปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าดีและควรปฏิบัติเป็นแนวทางในสังคม ซึ่งค่านิยมของสังคมไทย ได้แก่^{๕๒}

๑. คนไทยยึดถือที่ตัวบุคคล นับถือคนที่มีความรู้ความสามารถ มีความรอบรู้ เป็นคนเก่งคนดี ซึ่งในสังคมมีอยู่มากมาย ยิ่งถ้าบุคคลนั้นมีผลประโยชน์ให้กับตนเองด้วยแล้วยิ่งให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้สังคมขาดระเบียบวินัย ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาที่วางไว้เพราะยึดถือในตัวบุคคลมากเกินไป ทำให้สังคมเกิดปัญหาขึ้นได้ง่ายในสังคม

๒. คนไทยยึดถือตนเองเป็นหลัก การดำเนินชีวิตของคนไทยรักความอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง รักความสะดวกสบาย โดยไม่ค่อยจะปรับตัวเองหรือฟังเหตุผลจากบุคคลอื่น กฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้จะไม่ประพฤติปฏิบัติตาม จึงทำให้สังคมไทยขาดระเบียบวินัยและเกิดปัญหาที่พบบ่อยครั้ง เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการจราจร เป็นต้น

๓. คนไทยชอบความสบาย โดยทั่วไปคนไทยชอบสิ่งที่ทำให้ตนเองมีความสุข ฟังพอใจ ชอบความสะดวกสบาย ความหรูหรา ฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ตามใจตนเองอยากได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ จึงเสาะแสวงหาเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการจนทำให้เกิดผลกระทบคือการเป็นหนี้เป็นสินมากมาย

๔. คนไทยอ่อนน้อมถ่อมตนนับถือผู้อาวุโส สังคมไทยตั้งแต่อดีตถือว่าผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ควรเคารพนับถือ ด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงกว่าหรือประสบการณ์มากกว่า ผู้ที่อายุน้อยกว่าจึงให้

^{๕๒} บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด. สังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.maceducation.com/e-knowledge/2503103120/01.pdf> [๔ เม.ย. ๕๕].

ความเคารพ เช่น การกราบ การไหว้ การพูดจาด้วยความสุภาพอ่อนน้อม ค่านิยมนี้จึงทำให้คนไทย มีความสุภาพ อ่อนโยน ให้ความเคารพผู้อาวุโสกว่า

๕. คนไทยมีความเชื่อในเรื่องการทำบุญ ค่านิยมที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน ของคนไทยมาช้านาน คือ การเรียนรู้จากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยชาวพุทธจะเชื่อในเรื่อง ของบาปบุญคุณโทษ กฎแห่งกรรม การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อในเรื่องของชาตินี้และชาติหน้าทำให้ คนไทยทำบุญเพื่อสะสมไว้เป็นทุนในอนาคต

สรุปได้ว่า ค่านิยมของคนไทยที่ใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ได้แก่ การยึดถือ ตัวบุคคล การตามใจตนเอง ชอบความสบาย อ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเชื่อในเรื่องการทำบุญ ค่านิยมในสังคมไทยบางประการ เช่น การตามใจตนเองและชอบความสบาย เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้อง กับการบริโภคนิยมซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมามากมาย ส่วนค่านิยมที่ดี เช่น อ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเชื่อในเรื่องการทำบุญ ทำให้คนไทยมีลักษณะอ่อนโยนและกลัวการกระทำผิดเพราะเชื่อ ในเรื่องของบาปบุญ

๒.๔.๒ รูปแบบของสังคมไทย

สังคมไทยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๔.๒.๑ สังคมชนบท

เป็นสังคมดั้งเดิมของไทย เป็นการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเล็กๆ ที่เรียกว่า หมู่บ้าน การสร้างบ้านเรือนจะเป็นแบบเรียบง่าย ความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งลักษณะสังคมชนบทจะมีลักษณะคือ

๑. เป็นสังคมที่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด การ ดำเนินชีวิตของสังคมชนบทมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความร่วมมือร่วมใจกันเป็นชุมชน มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันแบบเครือญาติ

๒. เป็นสังคมที่มีความรู้่น้อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชนบท คือมีผู้ไม่รู้หนังสือเป็นจำนวนมากเพราะปัญหาความยากจน ไม่มีเงินส่งบุตรหลานให้เข้ารับการศึกษา

๓. เป็นสังคมที่มีฐานะยากจน ความยากจนทำให้คนในชุมชนเกิดปัญหาตามมา มากมาย เช่น ปัญหาสุขภาพ เกิดภาวะความเครียดขึ้น ขาดการดูแลสุขภาพสุขภาพตนเองให้ดี

๒.๔.๒.๒ สังคมเมือง

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเมืองเป็นสังคมที่มีผู้อยู่เป็นจำนวนมากหนาแน่น เกิดการแข่งขันกันค่อนข้างสูงทั้งเรื่องการเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ ลักษณะการดำเนินชีวิตเป็น

แบบชีวิตที่รีบเร่ง ทำงานให้ทันกับเวลา ใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่ การใช้ชีวิตค่อนข้าง มีระเบียบแบบแผนที่มีความซับซ้อนมากกว่าสังคมชนบท ซึ่งมีลักษณะคือ

๑. เป็นสังคมที่แออัด สังคมเมืองเป็นสังคมที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น การปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นชุมชนแออัดเนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่อพยพจากสังคมท้องถิ่นเข้ามาหางานทำในสังคมเมืองเป็นจำนวนมากเพื่อแสวงหาความก้าวหน้าในการทำงาน และการศึกษา

๒. เป็นสังคมที่ผู้คนมีความรู้ สังคมเมืองเป็นสังคมที่มีแหล่งรวมของวิทยาการที่ทันสมัยเทคโนโลยีต่างๆ มากมายและสถานศึกษาค่อนข้างเยอะทำให้คนในสังคมมีทางเลือกในการแสวงหาความรู้ ได้รับการศึกษาสูงๆ คนในชนบทจึงย้ายถิ่นฐานเข้ามาเพื่อแสวงหาความรู้

๓. เป็นสังคมที่มีความหลากหลาย สังคมเมืองมีความเจริญในหลายๆ ด้านเนื่องจากความพร้อมต่างๆ เกิดขึ้นมากมายทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัย ศูนย์รวมของการค้าขายและบริการมากมาย คนสังคมชนบทที่ประสบปัญหาต่างๆ จึงอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในสังคมเมืองเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้กับชีวิตของตน จึงเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคมเมือง เช่น ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

๒.๔.๓ สังคมไทยในปัจจุบัน

สังคมไทย เป็นสังคมโลกาภิวัตน์ ในอดีตแต่ละประเทศแตกต่างกันทั้งภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ชนบทชนเมือง ประเพณี การดำเนินชีวิต การนับถือศาสนา ความเชื่อและทัศนคติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ สืบทอดจนมาถึงอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งผ่านมาถึงยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ความล้าสมัย พฤติกรรมของคนในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป มีรูปแบบการดำเนินชีวิตคล้ายๆ กันแม้จะอยู่คนละที่และห่างไกลกัน

ทุนนิยมไทยเป็นการนำเอาทุนต่างชาติแบบสำเร็จรูปและเข้ามาในยุคที่มีบริษัทข้ามชาติเติบโตมากมาย มีสินค้าและบริการไว้เพื่ออำนวยความสะดวก มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้งการติดต่อสื่อสารไร้พรมแดน อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ ดาวเทียม โทรศัพท์มือถือ เป็นการติดต่อสื่อสารสามารถทำได้อย่างรวดเร็วว่องไว ทันทีที่และสะดวกผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยนั่นเอง ซึ่งสังคมไทยก็เป็นสังคมที่เปิดรับสิ่งต่างๆ ได้ง่าย ซึ่งสังคมไทยจะเน้นเป็นผู้บริโภคมากกว่าจะลงมือทำ จึงทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัดในการรับเอาวัฒนธรรมของชาติตะวันตกเข้ามา มีการค้าขายสินค้าที่มีกลยุทธ์ในการกระตุ้นการขายด้วยวิธีต่างๆ เช่น การซื้อแบบผ่อนเป็นงวด รับสินค้าไปก่อนผ่อนทีหลังพร้อมดอกเบี้ย โดยเฉพาะวัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีความตื่นตัวสนใจสังคม ชอบแต่งตัว ความสวยความงาม ความสนุกสนาน ทำสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ คือการรับประทานอาหารจานด่วน การใช้สินค้าและบริการที่มีราคาค่อนข้างสูง การแต่งตัวตามแฟชั่น

สมัยนิยม การเลียนแบบพฤติกรรมดารา นักร้องนักแสดง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น เป็นต้น ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่รับมามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก และเห็นการลดน้อยถอยลงในการยึดถือวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของไทย จึงเป็นเหยื่อของลัทธิบริโภคนิยมได้ง่ายและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่นิยมบริโภค ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือสภาพภูมิประเทศ ที่ตั้ง ซึ่งสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้งการแต่งกาย การสร้างบ้านเรือน เป็นต้น การดำเนินชีวิตของคนในอดีตผูกพันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจต่อกัน แต่ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นการหันไปพึ่งพาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีความทันสมัยต่างๆ เข้ามามากมาย วิถีชีวิตของคนในสังคมจึงเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นสังคมที่ต้อง ดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด ทำทุกสิ่งให้ได้มาซึ่งเงินตรา เพื่อนำไปจับจ่ายใช้สอยในการบริโภคและบริการ สิ่งต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกหรือสนองความต้องการของตนเอง วิถีชีวิตการพึ่งพาอาศัยกันจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมัน โดยละเลยค่านิยมในอดีต

๒.๔.๔ ค่านิยมของสังคมไทยในอดีต

วิถีชีวิตของคนไทยในอดีตส่วนใหญ่ เป็นวิถีที่เรียบง่าย คือต้องการอะไรก็ลงมือทำกันเอง การซื้อหาหรือการใช้เงินมีบทบาทน้อย สิ่งที่เราเรียกว่า “ผู้บริโภค” หรือผู้ที่บริโภคสิ่งที่ตนไม่ได้ทำส่วนใหญ่มิเพียงเกิดขึ้นในสังคมไทยเมื่อไม่ถึงร้อยปีมานี้เอง การขยายตัวของระบบทุนนิยมผ่านกลไกการตลาดมีการซื้อขายกันอย่างแพร่หลาย โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนทำให้วิถีชีวิตของเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเป็นการผลิตเพื่อใช้สอย แต่ชุมชนใดระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเข้าถึงก็จะเปลี่ยนเป็นผลิตเพื่อขาย แล้วเอาเงินไปซื้อสินค้าหรือของที่ต้องการมาบริโภคอีกทีหนึ่ง^{๕๓}

สังคมไทยเป็นแต่เดิมเป็นสังคมชุมชนเกษตรแบบดั้งเดิม พึ่งตนเองได้แบบมีผลผลิตเหลือเฟือ เพราะอยู่ในภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ ภัยจากธรรมชาติมีน้อย มีภาษาพูดและวัฒนธรรมที่

^{๕๓} พระไพศาล วิสาโล. วิถีพุทธวิธีไทยในยุคบริโภคนิยม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.visalo.org/article/budVitheeBudVitheeThai.htm> [๓๑ มี.ค.๒๕๕๕].

เป็นเอกลักษณ์ของตน มีน้ำใจ จิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนใหญ่ยึดมั่นปฏิบัติสืบตามบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย ญาติ ผู้ใหญ่ ซึ่งค่านิยมของสังคมไทยในอดีตจะมีลักษณะดังนี้^{๕๔}

๑. ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพราะเมื่อทำแล้วเกิดความสุขสบาย มีความสุขจากการทำบุญ ทำให้มีจิตใจดี มีความอ่อนโยน มีเมตตา กรุณา การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทำให้เป็นคนดี และสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาว

๒. เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นแนวทางในสังคมไทยในอดีต มีการละอายต่อบาป เพราะเมื่อตายต้องตกนรกทำให้เกิดการทำบุญหรือทำความดี เพื่อหาหนทางสู่สวรรค์

๓. เชื่อเรื่องวิญญาณ ภูตผีปีศาจ ความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับที่มีอยู่เหนือมนุษย์ สามารถบันดาลสิ่งดีหรือร้ายด้วยเหตุผลนี้จึงมีพิธีกรรมเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เช่น เจ้าที่เจ้าทาง ผีบ้านผีเรือน เป็นต้น

๔. ยกย่องระบบศักดินา เป็นความเชื่อที่ว่าเป็นผู้มีบารมี ความร่ำรวย ตระกูลสูงศักดิ์ คือผู้ที่เทพเจ้าบันดาลให้มาเกิดจึงได้รับการยกย่องเกรงกลัว

๕. เคารพผู้อาวุโส คือผู้สูงอายุ ด้วยคุณวุฒิและวัยวุฒิ มีประสบการณ์ มีความสามารถ เช่นสำนวนที่ว่า “ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน” เคารพผู้อาวุโสจะมีความสุขและความเจริญก้าวหน้า

๖. มีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เพราะการประกอบอาชีพจะอาศัยแม่น้ำ ลำคลองหรือน้ำฝน มีการหาของป่าถ้าเกิดความแห้งแล้งจะเป็นปัญหาทางการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง เพราะยังไม่มี การค้นเทคโนโลยีสมัยใหม่

๗. เชื่อโชคกลาง ชีวิตจะอยู่กับธรรมชาติ ถือสิ่งลึกลับช่วยให้เกิดสิ่งที่ดีและสิ่งร้ายได้ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เช่น เสียงทักจิ้งจก ตู๊กแก ขณะจะออกจากบ้านจะล้มเลิกการเดินทางออกไป

๘. ต้องการยอมรับของสังคม แสดงออกถึงการพึ่งพาอาศัยกัน มีการปรึกษาหารือทำให้ชีวิตมีคุณค่า

๙. ยึดมั่นในจารีตประเพณี ยอมรับกฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นสิ่งที่ดีงาม รักษาแบบแผนไว้สืบต่อกันไป

๑๐. นิยมอำนาจบารมี สภาพสังคมมีระบบศักดินา จึงทำให้ผู้มีอำนาจพยายามสร้าง และส่งผลให้เกิดบารมีในตนเอง ไปสู่การมีจิตใจที่กว้างขวาง เมตตาผู้ยากไร้จึงเกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้น

^{๕๔} คลังปัญญาไทย. ลักษณะค่านิยมของสังคมไทยในอดีต, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.meeboard.com/> [๓๐ มี.ค. ๒๕๕๕].

๑๑. พึ่งพาอาศัยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความเข้าใจไว้วางใจซึ่งกันและกัน แม้การทำงานที่ต้องใช้เวลาจำกัดก็จะช่วยเหลือกัน เช่น ประเพณีการลงแขก เป็นต้น

๑๒. พึ่งพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ คือการใช้ชีวิตแบบสันโดษ เพื่อสอดคล้องกับหลักธรรมการแสวงหาความก้าวหน้า ความสบายใจ งานจึงไม่เป็นระบบ ไม่มีการวางแผนชีวิตระยะยาว

กิริติ ศรีวิเชียร ได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมต่างๆ ของไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทยและสรุปว่าคนไทยสมัยก่อนมีค่านิยมที่เด่น ๆ ดังต่อไปนี้^{๕๕}

๑. การทำความดี คนไทยนิยม ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันขันแข็งไม่นิ่งดูดาย มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

๒. การเคารพผู้อาวุโส คนไทยมีความเคารพนับถือผู้อาวุโส เห็นได้จากการปฏิบัติเป็นธรรมเนียมประเพณีสืบต่อกันมา ผู้น้อยเคารพผู้อาวุโส

๓. ยกย่องผู้มีความรู้ ยกย่องผู้มีการศึกษาเพราะเห็นว่าสามารถเชื่อถือและมีคนยกย่องในสังคม มีคนนับหน้าถือตา หรือเรียกว่า “เป็นเจ้าคนนายคน”

๔. การรักษาหน้า คนไทยมักทำอะไรโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของตนเองตลอดจนครอบครัวหรือวงศ์ตระกูล

สรุปได้ว่า สังคมในอดีตเป็นสังคมชุมชนเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม การดำเนินชีวิตเป็นการพึ่งพาตนเอง มีการผลิตขึ้นมาเพื่อการบริโภคมากกว่าการจำหน่าย มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เอกลักษณ์ของสังคมในอดีตคือคนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจไม่ตรีต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันแบบบ้านใกล้เรือนเคียง ยึดมั่นในสิ่งที่บรรพบุรุษได้ปลูกฝังมา ซึ่งลักษณะเด่นๆ คือการยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ในหลักธรรมคำสอน การทำดีได้ดี การทำบุญทำกุศล ปฏิบัติตนเป็นคนดี มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม และมีความเคารพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสกว่า ยึดมั่นในจารีตประเพณีและพอดีกับสิ่งที่ตนเองมีอยู่ โดยที่จะไม่เหมือนกับค่านิยมสมัยปัจจุบัน

๒.๔.๕ ค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน

ในสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมที่ให้คุณค่าความสำคัญกับการดำเนินชีวิตโดยการหาความสุขด้วยการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในอดีตแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันทั้งภาษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณี การใช้ชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ต่อมาอย่างชนรุ่นหลังซับซ้อนเหมือนปัจจุบัน เมื่อมาถึงยุคแห่งความก้าวหน้าทันสมัยทาง

^{๕๕} กิริติ ศรีวิเชียรและคณะ, การศึกษาเพื่อสังคมไทย. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงานเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่อง ค่านิยมไทย, ๒๕๒๓. (อัคราเนนา)

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งจากโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ดาวเทียม คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ฉับไว ติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว ทันทับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั่วทุกมุมโลกผ่านระบบเครือข่ายไร้สาย และสังคมไทยเองก็เป็นสังคมที่เปิดรับกระแสความทันสมัยนี้อย่างง่ายดาย ผ่านสื่อต่างๆ ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดทั้งการรับประทานอาหารของวัยรุ่นที่นิยมทานอาหารจานด่วน การแต่งกายตามแฟชั่น สมัยนิยม ชอบซื้อสินค้าราคาแพง พฤติกรรมการเลียนแบบดารานักร้องจากต่างประเทศเช่น เกาหลี ญี่ปุ่น เป็นต้น^{๕๖} และในขณะเดียวกันสังคมไทยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากมายอย่างเห็นได้ชัดครอบครัวมีขนาดเล็กลง ผู้นำครอบครัวมีเวลาดูแลได้น้อยลงเพราะต้องออกจากบ้านเพื่อทำงานหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งความสัมพันธ์ความใกล้ชิดจะลดน้อยลง บางครั้งพ่อแม่เมื่อไม่มีเวลาให้ลูก การทดแทนความอบอุ่นให้ลูกคือการให้เงินทดแทน ทำให้เงินมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต เพราะคนส่วนใหญ่ต่างคิดว่าเงินสามารถซื้อทุกอย่างทุกอย่างได้ ทำให้สังคมไทยเกิดค่านิยมใหม่ ๆ ขึ้น

ลักษณะค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลา ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของสังคมไทยเปลี่ยนไป ตามสภาพของสังคมดังนี้^{๕๗}

๑. การยึดมั่นในพระพุทธศาสนา มีการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้งปลະปรับปรุง กฎเกณฑ์ข้อบังคับสงฆ์ ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบพฤติกรรมสงฆ์ เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากพระพุทธศาสนา
๒. ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ คนไทยทุกเชื้อชาติ ศาสนา ต่างมีความจงรักภักดีทั้งสิ้นยอมเสียสละทุกอย่างแม้ชีวิตของตนเองเพื่อรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๓. เชื่อในความเป็นจริงและมีเหตุผลมากขึ้นกว่าในอดีต ด้วยสภาพการณ์ในปัจจุบัน คนไทยรู้จักคิดใช้ปัญญา แก้ปัญหาและมีเหตุผลมากขึ้น
๔. ค่านิยมในการแสวงหาความรู้ ในสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง ซึ่งจะนำพาตัวเองให้รอดพ้นจากปัญหาต่างๆ โดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนเอง

^{๕๖} รุ่งศักดิ์ ศิวาชัย, ทัศนคติกับสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์, วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร.

^{๕๗} คลังปัญญาไทย. ลักษณะค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.panyathai.or.th./wiki/index.php/> [๓๐ มี.ค.๒๕๕๕].

๕. นิยมความร่ำรวยและมีเกียรติ สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับเงินทองความร่ำรวย มั่งคั่ง เพราะเชื่อว่าเงินสามารถสร้างความสุข ความสะดวกสบายและตอบสนองความต้องการของตนเองได้

๖. มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีการปลุกฝังให้เยาวชนในยุคปัจจุบันทุกคนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออกทางการกระทำและความคิด เพื่อจะได้มีบุคลิกภาพที่ดีที่เหมาะสม สามารถเป็นผู้นำได้

๗. แข่งแย้งแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น เป็นลักษณะกึ่งการเสียเปรียบ กลัวด้อยกว่าผู้อื่น เพื่อการอยู่รอดจึงมีการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง

๘. นิยมการบริโภค คนไทยส่วนใหญ่สนใจเรื่องการบริโภค มักชอบเสาะแสวงหาอาหารรับประทาน นิยมบริโภคของแพง เลียนแบบชาติตะวันตก นิยมความสะดวกสบายใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เกินตัว

๙. ทำงานแข่งกับเวลา ดิ้นรนทำงาน คนล้นงานจึงต้องรู้จักกำหนดเวลา แบ่งแยกเวลาในการทำงาน ซึ่งต้องแบ่งเวลาให้ถูกกับงานและการพักผ่อน

๑๐. มีความเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่ภายใต้อำนาจของใคร การทำงานมักประกอบอาชีพอิสระ ไม่ชอบการมีเจ้านายหลายคน

๑๑. ต้องการความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ซึ่งชายหญิงมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคกัน

๑๒. นิยมอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน ซึ่งเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ผู้ใหญ่ควรทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน

๑๓. นิยมภาษาต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งภาษาต่างประเทศมีความสำคัญมากในการติดต่อสื่อสารเพราะในปัจจุบันทั้งธุรกิจและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัย จำเป็นต้องรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อนำไปใช้

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่าค่านิยมที่สำคัญๆ ของคนไทยในยุคบริโภคนิยมคือ^{๕๘}

๑. เชื่อในเหตุและผล ซึ่งเป็นความคิดหรือความเชื่อที่ปรากฏการณ์ต่างๆ นั้นสามารถค้นหาที่มาได้และหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เช่นกัน เช่น ฝนไม่มีก็ไม่สามารถทำฝนเทียมได้ เป็นต้น

^{๕๘} สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี, พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๘.

๒. กิจกรรมที่เกิดขึ้นเกิดอยู่กับเวลา ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การนอน การพักผ่อน ต้องเป็นไปตามเวลาที่กำหนดไว้

๓. การแข่งขัน คนในสังคมไทยมีการใช้ชีวิตแบบการดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันค่อนข้างน้อย จึงทำให้สภาพจิตใจถูกกดดันมากขึ้น

๔. นิยมตะวันตก ซึ่งการแสดงออกทางด้านการเปลี่ยนแปลงสิ่งของต่างๆ ตามสมัยนิยม อยู่ตลอดเวลา นิยมใช้ของราคาแพง ของต่างประเทศ เช่น แฟชั่นเครื่องแต่งกาย หรือความคิด เช่น ความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นต้น

๕. การจัดงานพิธี ซึ่งเป็นแสดงออกถึงความมีชื่อเสียง มีหน้า มีตา มีเกียรติในสังคม เช่น งานเลี้ยงต่างๆ การเลื่อนยศ งานครบรอบวันเกิด เป็นต้น

๖. นิยมความหรูหรา ฟุ่มเฟือย การจัดงานเลี้ยงการเป็นสิ่งที่เห็นกันเคยชินในสังคมซึ่งเป็นการวัดว่าคุณค่าใดมีเกียรติ มีเงินมากกว่ากันโดยการจัดงานใหญ่โต มีเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ราคาแพง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากเป็นหนี้สิน เนื่องจากต้องการแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีเหนือกว่าคนอื่น

๗. การนิยมวัตถุ ซึ่งการแสดงออกในลักษณะการหาสิ่งของวัตถุต่างๆ ที่มีราคาแพงมาเพื่อประดับหรือตกแต่ง เพื่อบ่งบอกถึงฐานะของแต่ละบุคคลว่ามีฐานะร่ำรวยหรือยากจน เช่น รถยนต์ เครื่องประดับ เป็นต้น

๘. เป็นทางการในการปฏิบัติตน เช่น การจัดงานจะทำแบบเป็นทางการมีการเชิญ การโฆษณา ประกาศเป็นข่าวตามสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งอาจจะมองได้ว่าเป็นการสะดวกในการติดต่อสื่อสาร และรวดเร็ว กว่าที่จะไปบอกด้วยตัวเองเพราะอาจอยู่ห่างไกลหรือไม่สะดวกในการติดต่อสื่อสารกันด้วยวาจา

๙. ยกย่องผู้มีตำแหน่ง มีอำนาจ ซึ่งจะออกมาในรูปแบบการให้เกียรติ ให้เป็นผู้นำ มีการยกย่องสรรเสริญ การให้ความเคารพ เช่น การยกมือไหว้

๑๐. ขาดการมีระเบียบวินัย การปฏิบัติตนแบบไม่เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมที่วางไว้ เช่น การขับรถไม่เคารพกฎจราจร เป็นต้น

๑๑. ไม่มีจิตสาธารณะ ไม่รักษาสาธารณสมบัติหรือสมบัติส่วนรวม คนในสังคมปัจจุบัน ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมน้อย มักทำในสิ่งที่ตนเองรู้สึกพอใจทั้งในระดับบุคคลและองค์กร เช่น โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง หรือการทำลายป่าเพื่อหวังความร่ำรวยให้กับตนเอง เป็นต้น

๑๒. พุดมากกว่าลงมือปฏิบัติ ซึ่งการพูดอาจจะออกมาในแนวนโยบาย หรือการประชุมปรึกษาหารือ แต่เมื่อปฏิบัติจริงจะไม่มีบุคคลใดลงมาทำการเกยงกัน และถึงจะทำงานร่วมกันแต่ มักจะมีปัญหาเพราะคนไทยไม่ชอบทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจากแต่ละคนเป็นตัวของตัวเองไม่สามารถจะทำอะไรร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๓. ไม่ชอบเห็นบุคคลใดเหนือกว่า การปฏิบัติตนไม่ต้องการให้ใครดีเกินตน เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเกิดการไม่พอใจและหาทางกล่าวร้ายหรือกลั่นแกล้งเกิดขึ้น

๑๔. การเห็นแก่ตัว สังคมปัจจุบันมีการดิ้นรนชวนขายเพื่อการอยู่รอดหรือความก้าวหน้าของตนเอง และสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีคนอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก จึงมีทั้งคนดีและไม่ดีปะปนกันอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละคนคิดรู้สึกนึกคิดก็แตกต่างกันออกไป จึงเกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ณัฐนิตย ยศปัญญา ได้กล่าวถึงค่านิยมที่สำคัญและเด่นชัดในสังคมการบริโภคไว้คือ^{๕๙}

๑. สังคมไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเงิน ความมั่งคั่งทางวัตถุมากกว่าจิตใจหรือสิ่งอื่นๆ เมื่อคนไทยนิยมความมั่งคั่ง ร่ำรวย และพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของตอบสนองความพึงพอใจให้แก่ตน เช่น บ้าน รถยนต์ สิ่งของมีค่า เป็นต้น

๒. คนในสังคมปัจจุบันยกย่องอำนาจและนิยมที่จะเป็นเจ้าของอำนาจ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใดก็ตาม นอกจากอำนาจในตำแหน่งหน้าที่สูงแล้ว ยังยกย่องผู้มีเงินเป็นผู้มีอำนาจด้วย

๓. การเคารพผู้อาวุโส คือ การนับถือผู้มีประสบการณ์ ผู้รอบรู้ หมายถึงผู้ที่มีอายุมากกว่า รวมถึงมีตำแหน่งสูงกว่า โดยการเคารพนับถือรวมถึงการยอมรับการตัดสินใจของผู้อาวุโสยอมดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่า

๔. สังคมไทยในปัจจุบันยกย่องผู้ที่มีความรู้ ในสาขาวิชาแขนงต่าง ๆ คนไทยจึงมีความพยายามที่จะแสวงหาความรู้ เพราะสังคมปัจจุบันวัดคนโดยเอาความรู้เป็นมาตรฐาน และมีความเชื่อที่ว่า คนมีการศึกษาสูงจะมีความคิดที่ดีที่ถูกต้องกว่า

๕. การให้ความสำคัญในแง่บุคคล คนไทยนิยมให้ความสำคัญต่อบุคคล มีนิสัยในการรักพวกพ้อง รักเพื่อน รักพี่น้อง คนไทยจะยึดติดกับการรักพวกพ้อง

๖. ค่านิยมในการรักความสนุกสนาน รื่นเริง คนไทยมีพฤติกรรมชอบการสังสรรค์ จัดงานรื่นเริง สนุกสนานในเทศกาลต่างๆ ไม่จำกัดเพศ วัย

^{๕๙} ณัฐนิตย ยศปัญญา, “ค่านิยมของวัยรุ่นไทยที่สะท้อนในพาดหัวโฆษณาในนิตยสาร” สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๔, หน้า ๑๕ – ๒๑.

๗. การเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ใจเย็น ยกย่องผู้มีบุคลิกภาพที่ดี น่านับถือ นิสัยของคนไทย จึงเหมือนกับเป็นคนขาดความกระตือรือร้น เพราะความเฉื่อยชา ไม่กล้าเสี่ยง การแสดงออกของคนไทยคือความใจเย็นจึงทำให้เกิดความไม่รักษาเวลาทำให้คนไทยกลายเป็นคนไม่ตรงต่อเวลา

๘. ความเชื่อในเรื่องของบาปบุญ กฎแห่งกรรม และทางสายกลาง ผลของค่านิยมทำให้การดำเนินชีวิตของคนไทยเดินไปแบบไม่มีการวางแผนล่วงหน้า

๙. คนไทยมีนิสัยไม่ชอบให้ใครมาขัดใจและไม่ชอบขัดใจผู้อื่นจึงมีค่านิยมเน้นความสบายกาย สบายใจ ทั้งนี้เพื่อให้ตนเองรู้สึกดี คนไทยส่วนใหญ่มักจะหลบหลีกกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้ หรือทำตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้น้อย เพราะทุกคนมุ่งแต่ความสะดวกสบายของตนเองมาก่อนเสมอ

นอกจากนี้ ญัตตินิตย ยศปัญญา ยังกล่าวถึงสิ่งที่เป็นค่านิยมของวัยรุ่นไทยในยุคบริโภคนิยมดังนี้^{๖๐}

๑. เสื้อผ้า การแต่งกายของวัยรุ่น วัยนี้จะเป็นวัยที่พิถีพิถันในเรื่องเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเป็นอย่างมาก แบบอย่างที่วัยรุ่นยึดถือหรือทำตามคือค่านิยมในเรื่องการแต่งกายตามแฟชั่นที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย เช่น การใส่เสื้อผ้าสายเดี่ยว รัศรูป เป็นต้น

๒. นิยมใช้ของต่างประเทศ เป็นการทำตามแบบฝรั่งที่เป็นแบบอย่างและวัยรุ่นคิดว่าเป็นสิ่งที่เด่นถ้าทำตามและน่าสนใจถ้าใช้แล้วจะมั่นใจ ซึ่งการเลียนแบบอย่างค่านิยมนี้มาจากดาราที่ตนชื่นชอบหรืออาจจะดูแบบอย่างจากเพื่อน หรือคนรอบข้าง เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เป็นต้น

๓. มีความเป็นผู้นำ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน โดยต้องการจะเป็นผู้นำกลุ่มในด้านการคิด ริเริ่มสิ่งที่น่าสนใจและได้รับความสนใจในขณะนั้น วัยรุ่นจึงพยายามที่จะคิดหาสิ่งแปลกใหม่มาแสดงให้กับเพื่อนในกลุ่มได้เห็นในสิ่งเหล่านั้น

๔. การศึกษา ปกติวัยรุ่นจะรับการปลูกฝังและถูกอบรมสั่งสอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษาหาความรู้เพื่อนำความรู้ที่มีไปประกอบอาชีพเพื่อจะได้มีหน้าที่การงานที่ดีมีเกียรติในสังคม ไม่ลำบาก วัยรุ่นก็จะได้รับถ่ายทอดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้วัยรุ่นจะสนใจในการศึกษา เช่น การสอบเข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย หรือเรียนกวดวิชาในสถาบันต่างๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า สังคมไทยในปัจจุบันนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย ด้วยโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การรับวัฒนธรรมมาจากชาติตะวันตกเข้ามา มีความเจริญเติบโตทางด้าน

^{๖๐} ญัตตินิตย ยศปัญญา, “ค่านิยมของวัยรุ่นไทยที่สะท้อนในพาดหัวโฆษณาในนิตยสาร” สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๔, หน้า ๒๑-๒๔.

เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ค่านิยมต่างๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเดิม มาเป็นสังคมที่มีแต่ความทันสมัย ก้าวหน้าเรียนรู้สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ มีการดิ้นรน แข่งขันกันในทุกๆ ด้าน โดยมุ่งไปที่เงินตราเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ตนเองมีทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนต้องการ

ค่านิยมสังคมไทยปัจจุบันส่วนมากจะเน้นด้านวัตถุมากกว่าเรื่องของจิตใจ แต่ยังมีมุมมองอีกด้านหนึ่งที่กล่าวถึงค่านิยมทางด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน คือหลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริโภคในพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในบทต่อไป

๒.๔.๖ ผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคนิยม

ความเจริญทางวัตถุมีความสำคัญยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนา และพยายามมหาหนทางที่ความเจริญเหล่านั้นจะบังเกิดขึ้นได้^{๖๑} เช่นเดียวกับสังคมไทย ที่ได้รับเอาเทคโนโลยี ค่านิยม วัฒนธรรม รูปแบบในการบริโภคมาจากตะวันตก ซึ่งเชื่อว่าการรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาแล้วนั้นสามารถนำมาพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทันสมัยทัดเทียมกับชาติอื่นๆ ได้ จึงรับเอาค่านิยมเหล่านี้เข้ามา แต่ในสิ่งที่มีมากับความเจริญทั้งหลาย ก็มีผลกระทบต่างๆ ตามมามากมาย ดังนี้^{๖๒}

๑. สังคมการบริโภคนิยมทำให้มนุษย์เห็นการบริโภคเป็นเรื่องสำคัญและหาเงินเพื่อนำไปใช้ในการบริโภคเพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นเป้าหมายของชีวิต แต่สิ่งที่เกิดขึ้นมีผลกระทบตามมารอบด้าน สังคมการบริโภคเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต เพราะทำให้ทุกต้องพยายามดิ้นรน เสาะแสวงหาให้ได้เงินมาและสนองตอบความต้องการของตนด้วยการซื้อสินค้าและบริการที่ตนพึงพอใจหรือสร้างความสะดวกสบาย เป็นหน้าเป็นตาให้กับตนเอง โดยไม่คำนึงถึงการได้มาว่าความถูกต้องและเป็นธรรมหรือไม่ ส่วนผู้ที่ไม่สามารถดิ้นรนให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ อาจหาหนทางที่ผิดกฎหมายและทำลายสังคมได้

๒. สังคมการบริโภคที่มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของสังคมเปลี่ยนแปลงไป จากสังคมที่มีความน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึงพาศัยกันกลับกลายเป็นสังคมที่ดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด เงินที่สิ่งสำคัญที่สุด

^{๖๑} ตีรณ พงศ์มพัฒน์, การพัฒนาความสุขสำหรับสังคมสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

^{๖๒} นพพร จันทร์นำชู, สังคมบริโภคนิยม : ปัญหา ทฤษฎีและทางออก, อาจารย์ประจำสาขาการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, หน้า ๒๔.

ในการดำรงชีพ การดำเนินชีวิตแบบเดิมแบบการเกษตรกรรมได้ลบลื่อนหายไปเข้าสู่การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้เงินมาสนองความต้องการของตนในการบริโภค

๓. สังคมการบริโภคทำให้ความต้องการของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา ส่งผลให้มีการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับการบริโภคและบริการ สินค้าบางประเภทเป็นสินค้าที่ฟุ่มเฟือยและเกินความจำเป็นในชีวิต และไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อร่างกาย เช่น ยาเสพติด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ลดลงอย่างรวดเร็ว ส่วนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดบางประเภท การเลือกใช้ประโยชน์ก็บิดเบือนไปจากวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เช่น ยาควรจะเป็นสินค้าที่ใช้รักษาโรคก็ถูกบิดเบือนโดยการใช้เป็นอาหารเสริมหรือเพื่อความสวยงาม ชะลอความชราที่เกิดจากแรงกระตุ้นจากสื่อโฆษณาการเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ซึ่งกลายเป็นผลิตเพื่อสนองความต้องการของคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจในการซื้อสูง

๔. สังคมบริโภคนิยมทำให้การรูปแบบการบริโภคหักเหจากทิศทางที่ควรจะเป็น คือ เพื่อประโยชน์ใช้สอยเปลี่ยนเป็นการบริโภคสัญลักษณ์ที่แฝงมากับสินค้านั้นแทน คุณค่าที่แท้จริงถูกลดบทบาทลง ถูกกระตุ้นโดยการโฆษณา การตลาดเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นและสร้างคุณค่าในการใช้สอยเพียงอย่างเดียว เช่น การขับรถยนต์เพื่อแสดงออกถึงความร่ำรวย มั่งคั่ง นอกเหนือจากใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง เป็นต้น ทำให้ความต้องการบริโภคไม่มีที่สิ้นสุดและเป็นค่านิยมส่วนใหญ่ของคนในสังคมที่ประพฤติปฏิบัติกันทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้า ดุลการชำระหนี้และหนี้ต่างประเทศ ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

สรุปได้ว่า การบริโภคนิยมมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบัน ทุกสิ่งล้วนเกี่ยวข้องกับการบริโภคทั้งสิ้น ประเทศไทยมีการพัฒนาและมีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เกิดการขยายตัวของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากประเทศเกษตรกรรมไปสู่การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น จากครอบครัวขยาย ปัจจุบันมาเป็นครอบครัวเดี่ยว จากเดิมการผลิตเพื่อการยังชีพในครอบครัว ปัจจุบันเป็นการผลิตเพื่อการค้า และมีการแข่งขันกันสูง เป็นเหตุให้การบริโภคเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ส่วนวัฒนธรรมการบริโภคก็ขยายอย่างกว้างขวางไปยังทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมที่เรียบง่ายเป็นซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนนครสวรรค์

โรงเรียนนครสวรรค์ จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ โดยพระครูธรรมฐิติวงศ์ เจ้าอาวาสวัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีชื่อว่า “โรงเรียนธรรมฐิติวงศ์วิทยา” ใช้ศาลาการเปรียญเป็นสถานที่เรียน มีนักเรียนจำนวน ๒๓ คน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ทางราชการได้อนุมัติงบประมาณสร้างอาคารเรียนใหม่ แยกออกจากศาลาการเปรียญเป็นโรงเรียนเอกเทศ เมื่อสร้างอาคารเรียนเสร็จเปิดทำการสอนได้เพียง ๙ เดือนก็เกิดเพลิงไหม้อาคารเรียนเสียหายมาก กระทรวงธรรมการ จึงได้อนุมัติงบประมาณ จำนวน ๓,๐๐๐ บาท และได้ย้ายสถานที่จากวัดโพธารามมาอยู่ที่โรงเรียนใหม่ บริเวณวัดหัวเมือง (ปัจจุบันคือวัดนครสวรรค์) จัดการเรียนการสอนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงปีพ.ศ. ๒๕๐๑ กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ ทำการสอนในระดับชั้นเตรียมอุดมศึกษา จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนนครสวรรค์” แล้วย้ายสถานที่ตั้งโรงเรียนมาอยู่ในบริเวณป่าสักเชิงเขากบอัน เป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียนในปัจจุบัน ตั้งอยู่เลขที่ ๑๗๓ ถนนมาตุลี อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่ทั้งหมด ๓๘ ไร่ ๒ งาน ๗๘ ตารางวา

โรงเรียนจัดแผนภูมิการบริหารงานโรงเรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารบุคคล และกลุ่มบริหารทั่วไป โดยผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบันคือ นางสาวเพ็ญจรัส สิงห์ทอง

ข้อมูลนักเรียน

๑. จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งสิ้น ๔,๓๓๘ คน

๒. จำนวนนักเรียนในโรงเรียนทั้งสิ้น ๔,๓๓๘ คน จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน

ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้อง	เพศ		รวม	เฉลี่ยต่อห้อง
		ชาย	หญิง		
มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๑๔	๓๐๙	๓๐๙	๖๑๘	๔๙.๙๒
มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๑๔	๓๔๗	๓๙๕	๗๔๒	๕๓.๐๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๑๔	๓๔๒	๓๘๘	๗๓๐	๕๒.๑๔
รวม	๑๔	๙๙๘	๑,๑๗๓	๒,๑๗๑	
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๑๕	๓๖๔	๔๐๗	๗๗๑	๕๑.๔๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๕	๓๒๓	๓๗๘	๗๐๑	๔๖.๗๓
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑๕	๓๓๐	๓๖๕	๖๙๕	๔๖.๓๓
รวม	๔๕	๑,๐๑๗	๑,๑๕๐	๒,๑๖๗	
รวมทั้งสิ้น	๘๗	๒,๐๑๕	๒,๓๒๓	๔,๓๓๘	

ข้อมูลสภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ย่านธุรกิจการค้า ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนครัวเรือน ๑๗,๘๗๕ ครัวเรือน มีประชากรประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน บริเวณใกล้เคียงโรงเรียนโดยรอบได้แก่ สำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ โรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ โรงเรียนอนุชนวัฒนา ศาลหลักเมือง ย่านธุรกิจการค้า อาชีพหลักของชุมชนได้แก่ พ่อค้า ข้าราชการ ลูกจ้าง ธุรกิจส่วนตัว เนื่องจากอยู่ในย่านตัวเมือง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักทั่วไป คือ ประเพณีตรุษจีนนครสวรรค์

แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ห้องสมุด

ห้องสมุด มีขนาด ๒๒๔ ตารางเมตร จำนวนหนังสือในห้องสมุดทั้งหมด ๓๐,๐๐๐ เล่ม การสืบค้นหนังสือ และยืม-คืนใช้ระบบคอมพิวเตอร์ มีการให้บริการด้านการอ่านและการค้นคว้าด้วยระบบ ICT

ห้องปฏิบัติการ

- ห้องเรียนคอมพิวเตอร์	๓	ห้อง
- ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์	๑๔	ห้อง
- ห้องปฏิบัติงานในโรงฝึกงาน	๑๐	ห้อง
- ห้องสมุด	๑	ห้อง
- ห้องสำนักงาน/ห้องพักครู	๑๗	ห้อง
- ห้องประชุมย่อย	๔	ห้อง
- ห้องปฏิบัติการดนตรี	๓	ห้อง
- ห้องปฏิบัติการศิลปะ/นาฏศิลป์	๔	ห้อง

คอมพิวเตอร์

- คอมพิวเตอร์ มีจำนวนทั้งหมด ๕๕๖ เครื่อง

สรุปสภาพปัญหา จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สภาพปัญหา

โรงเรียนนครสวรรค์ตั้งอยู่ใจกลางเมืองนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนเมือง มีความพร้อมทั้งในด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม ซึ่งส่งผลดีและมีความสะดวกต่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน แต่ในทางตรงกันข้ามความเป็นชุมชนเมืองก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลต่อผู้เรียนหลายด้านเช่น การมีสถานบริการ(เกมส์) บริเวณชุมชนรอบโรงเรียนส่งผลให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อีกทั้งค่านิยมในด้านวัตถุของสังคมทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเลียนแบบในทางฟุ่มเฟือย สังคมในเมืองมีการ

พัฒนาธุรกิจทางการศึกษาอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ส่งผลให้นักเรียนมีค่านิยมในการแข่งขันทางการเรียน ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการเรียนเพิ่มขึ้น และทำให้นักเรียนบางคนไม่สนใจในเนื้อหาที่ครูสอนในห้องเรียนเท่าที่ควร จำนวนนักเรียนที่มีเป็นจำนวนมากทำให้โรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับความพร้อม ความเพียงพอ และความสะอาดของสถานที่ ครูทำงานมากขึ้นในการดูแลกดดันด้านพฤติกรรมต่างๆของผู้เรียนเพื่อให้อยู่ในระเบียบวินัย และกรอบประเพณีที่ดีของสังคม สังคมและชุมชนตั้งความหวังให้โรงเรียนดูแลผู้เรียนอย่างมีคุณภาพทุกๆด้าน

จุดเด่นของสถานศึกษา

๑. ด้านคุณภาพผู้เรียน

จุดเด่น

ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

จุดที่ควรพัฒนา

ผู้เรียนบางส่วนยังขาดความตระหนัก รู้คุณค่าในการดูแลรักษาสิ่งที่เป็นของส่วนตนและส่วนรวม ไม่เห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๒. ด้านการจัดการศึกษา

จุดเด่น

ครูส่วนใหญ่ มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่าง และศักยภาพผู้เรียน ผู้บริหารให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร นอกจากนี้ยังมีสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

จุดที่ควรพัฒนา

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ในบางขั้นตอนยังขาดการดูแล และผลักดันให้มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

๓. ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

จุดเด่น

โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา

จุดที่ควรพัฒนา
การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนภายนอกโรงเรียนยังไม่

๔. ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

จุดเด่น
โรงเรียนจัดหลักสูตรสถานศึกษา สภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอน และ
กิจกรรมเสริมอย่างหลากหลาย ที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนความเป็นเลิศทางวิชาการ

จุดที่ควรพัฒนา
การพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ ควรได้รับการส่งเสริมให้และดูแลให้ส่งผลต่อ
ผู้เรียนอย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่รองรับความแตกต่างและศักยภาพของผู้เรียนทุกคน

๕. ด้านมาตรการส่งเสริม

จุดเด่น
โรงเรียนมีการส่งเสริม และเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน
อย่างยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

จุดที่ควรพัฒนา
การวางแผนตามนโยบาย จุดเน้น และแนวทางการปฏิรูปการศึกษายังขาดการมีส่วนร่วม
ของท้องถิ่นและชุมชน^{๖๓}

^{๖๓} โรงเรียนนครสวรรค์. “แบบรายงานประจำปีของสถานศึกษา (SAR)., ๒๕๕๔. (อัดสำเนา)

บทที่ ๓

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคในพระพุทธศาสนา

การวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักธรรม ๓ ประการ นำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสันโดษ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม และหลักสัปปุริสธรรม ๗ เหตุผลที่เลือกหลักธรรมทั้ง ๓ ประการ ดังกล่าว เนื่องจากศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ แล้วพบว่า หลักสันโดษ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม และหลักสัปปุริสธรรม ๗ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยบุคคลที่ยึดติดอยู่กับกระแสบริโภคนิยมลดความอยากได้ อยากมี และมีจิตสำนึกในการดำรงชีวิตมากขึ้น

๓.๑ หลักสันโดษ

พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ทุกคนหาความสุขโดยการถือสันโดษ คำว่าสันโดษ แปลได้ว่าความยินดี คือ ความพอใจ ความยินดีด้วยของๆ ตนเอง ที่ได้มาด้วยความเพียร ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง^๑ พระพุทธเจ้าทรงตรัสและแสดงให้เห็นว่า ความสันโดษเป็นหลักธรรมที่ทำให้มนุษย์เกิดความคิดไตรตรอง รู้จักยับยั้งจิตใจให้รู้จักคำว่าพอ ไม่ต้องการในสิ่งต่างๆ มากจนเกิดความเห็นแก่ตัวจนเบียดเบียนผู้อื่น

มีสันโดษเป็นคำมาจากภาษาสันสกฤต สำนคฺบาสิจะว่า สันตุภูฏี ดังเช่นพระพุทธภาษิตว่า สันตุภูฏี ปรหมํ ธนํ (ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง)^๒ พระพุทธองค์จึงทรงสอนถึงเรื่องปัญญาให้พุทธศาสนิกชน รู้จักสร้างปัญญาให้รู้ เพื่อจะได้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฉะนั้นความรู้จักพอหรือรู้จักถือสันโดษอันเป็นความสุขอย่างยิ่งตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงขึ้นอยู่กับปัญญาของแต่ละบุคคลว่าจะรู้จักถือสันโดษ คือมีจุดของความพอตีความพอเพียงอยู่ในระดับใด

^๑ ชู.ธ.อ. (ไทย) ๒๕/๒๐๔/๙๖.

^๒ สุวลัยพร พันธโยธี. ความสันโดษ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ , [ออนไลน์] , แหล่งที่มา :

<http://www.suwalaiporn.com/index.php?lay=show&ac=article&id=573367&Ntype=6>. [๑๙ ม.ค.๒๕๕๖].

พระพุทธเจ้าตรัสว่ามีสันโดษก็ต้องมีความเพียร ตรัสว่ามีศรัทธาก็ต้องมีปัญญา นี่คือธรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน ส่งเสริมกันและกัน และเป็นธรรมที่จะต้องมาประกอบกันเสมอ นอกจากจะเป็นระบบดุลยภาพแล้ว ยังเป็นความสัมพันธ์ในเชิงจุดหมายด้วย อย่างศรัทธานี้เพื่อปัญญา ศรัทธาต้องประกอบด้วยปัญญาเสมอและต้องเป็นไปเพื่อปัญญา มิฉะนั้นศรัทธาจะเหลวไหลได้ บางที่อาจมลายไปเลย เพราะฉะนั้น หากศรัทธามาตามลำพังและสันโดษมาตามลำพัง ความหมายจะผิดแปลกไปจากวัตถุประสงค์เดิม พระปัจเจกสัมพุทธเจ้าองค์หนึ่งแปลงอุทานดังนี้

พระปัจเจกสัมพุทธเจ้าแผ่เมตตาไปทั้ง ๔ ทิศ ไม่ขัดเคือง

ยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้

ครอบงำอันตรายทั้งหลาย และไม่หวาดเสียว

จึงประพบัติอยู่ผู้เดียวเหมือนนอแรด^๓

ที่พระปัจเจกสัมพุทธเจ้าทรงตรัส แสดงให้เห็นถึงหลักในการดำเนินชีวิตควรมีแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติของตน เพื่อประคับประคองตนเองให้อยู่ดีมีความสุขตามสมควรในชีวิต ด้วยการแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์ทั้งหลายให้มีความสุขทั้ง ๔ ทิศ เมื่อเราไม่เบียดเบียนผู้อื่น ย่อมไม่มีใครเบียดเบียนเรา แม้เราเดินทางเพียงคนเดียวก็ไม่มีภัยอันตรายใดๆ เกิดขึ้น เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมคือ ความสันโดษ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำมนุษย์ทั้งหลายให้หาความสุขโดยการถือสันโดษ ซึ่งแปลได้ว่าความยินดี คือความพอใจ ความยินดีด้วยของๆ ตน ซึ่งที่ได้มาด้วยความเพียรด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและโดยชอบธรรม ซึ่งหลักสันโดษในพระพุทธศาสนาแบ่งออก ๓ ประการดังต่อไปนี้

๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ ยินดีตามที่พึงได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือเพียรหาสิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา

๒. ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ตนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับกำลังร่างกายหรือสุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตน หรือเกินกำลังการบริโภคใช้สอยก็ไม่หวงแหนเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ยอมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตนแต่เพียงที่พอแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของตน

^๓ พุ.สุ.อ. (ไทย) ๒๕/๔๒/๕๐๙, พุ.จุ.อ. (ไทย) ๓๐/๑๒๘/๔๒๓.

๓. ยถาสารูปปลันโดษ ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะฐาน แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุไม่ปรารถนาสิ่งของอันไม่สมควรแก่สมณะภาวะ หรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มีค่ามาก เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัติน่านับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น ตนเองใช้แต่สิ่งอันพอประมาณ หรือภิกษุบางรูปกำลังประพฤติวัตรขัดเกลาคตน ได้ของประณีตมา ก็สละให้แก่เพื่อนภิกษุรูปอื่น ๆ ตนเองเลือกหาของปอนๆ มาใช้หรือตนเองมีโอกาสดจะได้ลาภอย่างหนึ่ง แต่รู้ว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อื่นที่เชี่ยวชาญถนัดสามารถด้านนั้น ก็สละให้ลาภถึงแก่ท่านผู้นั้น ตนรับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน^๔

ก. การวิเคราะห์สันโดษที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคน

ในหลักการดำเนินชีวิตทางพระพุทธศาสนา ปัจจัย ๔ เป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องการดำรงชีวิต โดยไม่ต้องพึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ปัจจัย ๔ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ผู้วิจัยจักได้ศึกษาวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

อาหาร คือ สิ่งที่บริโภคเพื่อให้ร่างกายมีกำลัง เพราะร่างกายต้องการอาหารที่มีประโยชน์และเพียงพอเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ และสามารถประกอบกิจการงานได้ ไม่ใช่การบริโภคเพื่อความเพลิดเพลิน ยกตัวอย่างเช่น บุคคลบริโภคอาหารแต่พอดี เท่าที่ร่างกายต้องการ ไม่มากจนเกินไป ไม่ดิ้นรนแสวงหาบริโภคเพิ่มจากที่มีอยู่ มีความยินดีบริโภคในสิ่งที่มีอยู่หรือได้มา ไม่ว่าจะพอใจหรือไม่พอใจในสิ่งที่บริโภคก็ตาม เป็นต้น

ที่อยู่อาศัย คือสถานที่ที่มนุษย์ทุกคนใช้เป็นที่อยู่ ที่อาศัย ที่พักพิง เป็นไปเพื่อป้องกันแดด ลม ฝนที่เกิดจากฤดูต่างๆ

เครื่องนุ่งห่ม ในการบริโภคเครื่องนุ่งห่ม วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เป็นไปในการปกปิดร่างกายไม่ให้เกิดความละอายต่อบุคคลผู้พบเห็น เพื่อป้องกันสัตว์ร้ายมุ่งทำลายต่อร่างกาย เพื่อป้องกันความร้อนความหนาวที่เกิดจากอากาศ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีเครื่องนุ่งห่มไว้สวมใส่ วัตถุประสงค์หลักคือเพื่อปกปิดร่างกายเท่าที่จำเป็น พอใจในสิ่งที่มีอยู่ไม่แสวงหาในสิ่งที่เป็นไปเพื่อความสวยงาม เป็นต้น

ยารักษาโรค มนุษย์ทุกคนเกิดมามีการเจ็บไข้ได้ป่วย เกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นธรรมดาตามกฎของไตรลักษณ์ เมื่อเกิดภาวะที่เจ็บป่วยไข้ ย่อมแสวงหายารักษาโรคนั้นๆ เพื่อให้อาการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น ทุเลาเบาบางและหายเป็นปกติ ยาคือสิ่งสามารถทำให้การเจ็บป่วยบรรเทาลง

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม , พิมพ์ครั้งที่ ๑๗.

(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๖.

ได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดการเจ็บป่วย ยาคือสิ่งที่บริโภคเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยให้ลดลง บรรเทาลง หรือหายจากการเจ็บป่วย เมื่อยาชนิดหนึ่งสามารถรักษาโรคนั้นได้ ก็พอใจในยาชนิดนั้น ไม่แสวงหายา ชนิดอื่นที่มีราคาแพงมาทดแทน เป็นต้น

จากที่นำเสนอตัวอย่างมานั้น ผู้วิจัยพอสรุปได้ใจความว่า ในทางพระพุทธศาสนาถือ ว่าถ้าบุคคลใดปฏิบัติตนอยู่ในกรอบปัจจัย ๔ ข้างต้นนั้นเป็นการนำหลักของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิต จัดอยู่ในประเภทที่เรียกว่ายถาลาภสันโดษ

นอกจากการประพฤติดิปฏิบัติตนดังกล่าวข้างต้นสามารถจัดได้ว่าบุคคลนั้นอยู่ใน ประเภทยถาลาภสันโดษ ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหลักสันโดษคือ

อาหาร คือ สิ่งที่บริโภคเพื่อให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ยกตัวอย่างเช่น บุคคลบริโภค อาหารเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีกำลังควรแก่การทำงานที่เหมาะสม ไม่ทำงานเกินกำลังของตนเอง ทำงานที่ตนสามารถทำได้ ไม่ทำเพราะหวังสิ่งตอบแทน เป็นต้น

ที่อยู่อาศัย คือสถานที่ที่มนุษย์ทุกคนใช้เป็นที่อยู่ ที่อาศัย ที่พักพิง เป็นไปเพื่อป้องกัน แดด ลม ฝนที่เกิดจากฤดูต่างๆ การอยู่อาศัยตามความพอใจในกำลังและความสามารถของตนเอง

เครื่องนุ่งห่ม ในการบริโภคเครื่องนุ่งห่ม เป็นไปเพื่อปกปิดร่างกายไม่ให้เกิดความ ละอายต่อบุคคลผู้พบเห็น ยกตัวอย่างเช่น เมื่อมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม มีไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอย มีเท่าที่ จำเป็น ไม่มีเพราะความอยากมีตามอย่างคนอื่น เป็นต้น

ยารักษาโรค มนุษย์ทุกคนเกิดมามีการเจ็บไข้ได้ป่วย เกิด แก่ เจ็บ ตายเป็น ธรรมดาตามกฎของไตรลักษณ์ เมื่อเกิดภาวะที่เจ็บป่วยไข้ ย่อมแสวงหายารักษาโรคนั้นๆ เพื่อให้ อาการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น ทุเลาเบาบางและหายเป็นปกติ ยาคือสิ่งสามารถทำให้การเจ็บป่วยบรรเทา ลงได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อป่วยไข้ ยารักษาโรค รักษาร่างกายให้หายจากการเจ็บป่วยได้ ไม่แสวงหายาชนิด ใหม่ที่ดีกว่า มีราคาแพงเพื่อมารักษาได้เหมือนกันกับยาชนิดเดิม เป็นต้น

จากที่นำเสนอตัวอย่างมานั้น ผู้วิจัยพอได้สรุปได้ใจความว่า ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าถ้าบุคคลใดปฏิบัติตนอยู่ในกรอบปัจจัย ๔ ข้างต้นนั้นเป็นการนำหลักของพระพุทธศาสนาไป ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จัดอยู่ในประเภทที่เรียกว่ายถาลาภสันโดษ

อาหาร คือ สิ่งที่บริโภคเพื่อให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ยกตัวอย่างเช่น การบริโภค อาหารบริโภคแต่จำเป็น สมควรแก่ฐานะของตนเอง เหมาะกับตนเอง ไม่บริโภคในสิ่งที่เกินความ จำเป็น เป็นต้น

ที่อยู่อาศัย คือการนำวัสดุมาก่อนสร้างมาปลูกสร้างเป็นที่พักอาศัยกันแดด กันฝน ยกตัวอย่างเช่น การปลูกสร้างบ้าน การอยู่อาศัยให้เหมาะสมกับตน ปลูกสร้างให้พอดี ไม่ใหญ่โตเกินความจำเป็น และมองถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ เป็นต้น

เครื่องนุ่งห่ม ในการบริโภคเครื่องนุ่งห่ม.เป็นไปเพื่อปกปิดร่างกายไม่ให้เกิดความละอายต่อบุคคลผู้พบเห็น ยกตัวอย่างเช่น เครื่องนุ่งห่ม ใช้เฉพาะที่จำเป็นกับตนหรือสิ่งที่เหมาะสมกับตน เครื่องนุ่งห่มใดไม่เหมาะสมกับตน ก็มอบให้กับคนอื่นที่เหมาะสม เป็นต้น

ยารักษาโรค เป็นสิ่งที่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยให้บรรเทาหรืออาการเจ็บป่วยลดลงได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อได้ยารักษาโรคมานี้แต่ไม่ตรงกับอาการเจ็บป่วยของตนเอง ก็เห็นควรให้แก่บุคคลที่เหมาะสมและใช้ประโยชน์ในยาชนิดนั้นได้ เป็นต้น

จากที่นำเสนอตัวอย่างมานั้น ผู้วิจัยพอได้สรุปได้ใจความว่า ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าถ้าบุคคลใดปฏิบัติตนอยู่ในกรอบปัจจัย ๔ ข้างต้นนั้นเป็นการนำหลักของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จัดอยู่ในประเภทประเภทที่เรียกว่ายถาสรรูปสันโดษ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าสันโดษในการบริโภคปัจจัย ๔ สรุปได้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยม ไม่ยึดติดในด้านวัตถุนิยมแต่เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจให้มีคุณภาพต่อการดำเนินชีวิต และเป็นหลักธรรมที่ทำให้ชีวิตอยู่อย่างมีประสิทธิภาพในการมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และประสิทธิผลในการมีคุณธรรม หลักสันโดษเป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม หากการดำเนินชีวิตในการบริโภคอย่างพอดี ตามกำลัง ตามสมควร ของตนจะเกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ

ข. ประโยชน์ของการบริโภคตามหลักสันโดษ

๑. เมื่อบริโภคตามหลักสันโดษ คุณประโยชน์จะเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ทำให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข

๒. เมื่อบริโภคตามหลักสันโดษ หลักธรรมที่นำมาส่งเสริมการบริโภคทางพระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์ได้ คือหลักธรรมที่มีอุปการะมากได้แก่สติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว บุคคลเมื่อบริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาโดยขาดสติ มีความพลั้งเผลอ หลงลืม การบริโภคนั้นย่อมเสี่ยงต่อการใช้ปัจจัยล่อแหลมไปในทางบริโภคนิยมได้

๓. ในหลักพระพุทธศาสนามีการบริโภคใช้หลักฉันทะ คือความพึงพอใจในปัจจัย ๔ ตามมีตามได้ สิ่งที่ตนแสวงหามาโดยชอบธรรม เป็นการมีคุณค่าในการสนับสนุนในการดำเนินชีวิตให้ดี

ขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามของหลักพระพุทธศาสนานั้นที่เราเรียกว่าบริโณคนิยม เป็นการดำเนินโดยยึดหลักต้นหาคือความทะยานอยากในปัจจุบันทั้ง ๔ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา

๓.๑.๑ คุณธรรมที่สนับสนุนสันโดษ

สันโดษเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมมีคุณธรรมอื่น ๆ เกิดตามมาอีกมากมายเพื่อเป็นองค์ธรรมสนับสนุน กล่าวคือ

๓.๑.๑.๑ ผู้มีสันโดษ ต้องเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร และด้วยสติปัญญาที่เหมาะสมกับภาวะของตนและโดยชอบธรรม เมื่อประกอบกิจการงานในทางที่ชอบ จะไม่รู้สึกเดือดร้อนในสิ่งที่ตนยังไม่ได้ แม้จะได้สิ่งที่ปรารถนาแล้ว จะไม่รู้สึกลงใจหรือยินดีอยากได้ จะเห็นโทษของความชั่วและความไม่แน่นอนในสรรพสิ่ง

๓.๑.๑.๒. สันโดษ เป็นเครื่องป้องกันความโลภที่เกิดขึ้นของความมักใหญ่ ความอิจฉาริษยา และความโลภ คือความอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตนในทางมิชอบธรรม เกิดความมักใหญ่ คือความมุ่งหาตำแหน่ง แสงหาอำนาจ ความเป็นใหญ่เป็นโตให้กับตัวเองในทางมิชอบ อิจฉาริษยา คือ ความมุ่งทำลายคุณความดีของผู้อื่น

๓.๑.๑.๓. สันโดษ เป็นคุณธรรมที่ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดความคิดแสวงหาสิ่งที่จะต้องประสงค์ในทางทุจริต เมื่อหาได้มาก็ใช้สอยของที่ได้มาเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ตนเอง ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้นด้วยการมีสติปัญญา

๓.๑.๑.๔. สันโดษ เป็นคุณธรรมที่ทำลายความเกียจคร้าน ทำให้เกิดความขยันหมั่นเพียรในภาระหน้าที่การงานของตน

๓.๑.๑.๕. สันโดษ ช่วยให้คนดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ประกอบกิจการงานได้อย่างมีคุณภาพมีความสร้างสรรค์เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นอย่างคุ้มค่า

๓.๑.๑.๖. สันโดษ ช่วยให้มีสติสัมปชัญญะในการปฏิบัติงาน มีความรักศรัทธา และมุ่งปฏิบัติตนให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ผู้มีความสันโดษมีความพอใจในทรัพย์สิ่งของตนเอง ย่อมรักษาทรัพย์สิ่งของในทางที่เหมาะสม เมื่อมีการใช้จ่ายทรัพย์สิ่งของก็จะจ่ายในทางที่เกิดประโยชน์และคุ้มค่าสุด สิ่งใดมีอยู่แล้วย่อมไม่ใช้จ่ายเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาอีกเพียงเพื่อสนองความพึงพอใจหรือเพื่อความชอบใจของตนเท่านั้น แต่ในทางตรงข้ามผู้ไม่สันโดษในทรัพย์สิ่งของ เมื่อเกิดความไม่พอใจในทรัพย์สิ่งของที่ตนมีอยู่แล้ว จะไม่สนใจรักษาและมักจะถอดทิ้ง หรือนำไปใช้ในทางที่ไม่เกิดประโยชน์

การทำงานจะสำเร็จลุล่วงลงได้ควรมีสันโดษในการประพฤติปฏิบัติตน เมื่อสันโดษแล้ว ย่อมทำให้ความเกียจคร้านหมดลง เกิดความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร อดทนต่อสூอย่างมีสติสัมปชัญญะ

มีความเพียรพยายามที่จะให้งานสำเร็จดังที่มุ่งหวังได้ แต่ผู้ใดที่ประพฤติปฏิบัติตนอย่างไม่สันโดษในการทำงาน ไม่ใส่ใจในสิ่งที่ตนเองต้องทำ แต่กลับใส่ใจในงานของผู้อื่นเรียกว่าพึงพอใจในสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่ของตนแล้วนั้น ความอยาก ความต้องการ ความอิจฉาจะเกิดตามมาเพราะการไม่สันโดษเกิดขึ้นในจิตใจตน

๓.๑.๒ ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสันโดษ

สันโดษมีลักษณะเป็นความยินดีในสิ่งที่ตนมีและพอใจในสิ่งนั้น เรียกว่า ยถาลภสสันโดษ ความยินดีตามกำลังเรียกว่า ยถาพลสันโดษ และความยินดีตามสมควร เรียกว่า ยถาสารูปสันโดษ จุดมุ่งหมายเพื่อละความโลภ มีความเพียรเป็นองค์ธรรมสนับสนุน ส่วนธรรมที่เป็นภัยโดยตรงของสันโดษ คือ โลก มหิจจตา และปาปิจจตา สามารถพูดได้ว่าเป็นองค์ธรรมที่ทำให้สันโดษ คือ โลก มีลักษณะอยากได้ อยากมี อยากเป็น อยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน โดยไม่เลือกว่าควรหรือไม่ควร มหิจจตา มีลักษณะความมักใหญ่ใฝ่สูงในฐานะที่สูงเกินไป และมีความมักมากไม่ประมาณตน ปาปิจจตา มีลักษณะใฝ่ต่ำในทางประพฤติไม่ดีไม่ชอบ อยากได้ในทางไม่เหมาะสมและเป็นวิธีการที่สกปรก ซึ่งความไม่สันโดษมีลักษณะเลวร้าย ๓ ประการ คือ

๓.๑.๒.๑. โลกะ เมื่อได้เข้าไปอยู่ในจิตใจของคนแล้ว จะมีอาการอยากได้ อยากมี อยากเป็น ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวเองเป็นใหญ่และอยากได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อได้สิ่งหนึ่งมาเป็นของตนเองแล้วไม่เพียงพอยังมีความต้องการอยากได้สิ่งอื่นๆ มาเป็นของตนเองอย่างไม่จบสิ้น แม้สิ่งที่ต้องการนั้นจะผิดทำนองครองธรรม แต่ไม่สามารถจะข่มใจตนเองไม่ให้เกิดความอยากได้ ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักประมาณจึงเกิดสิ่งดังต่อไปนี้

๑) โลกในอำนาจจลาสนา เป็นความอยากมีในอำนาจ ในความเป็นใหญ่ เป็นโตมีเกียรติยศชื่อเสียงซึ่งตนเองไม่พอใจในฐานะของคนที่มียู่พอสมควรกับการดำเนินชีวิต ยังคงอยากได้ยังคงอยากมีในสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีวันจบสิ้น พยายามขวนขวายให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ จนบางครั้งแสวงหาสิ่งต่างๆ โดยไม่เลือกว่าทางไหนถูกต้องเหมาะสมพอดีแก่ตนเอง ความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดทำให้การดำเนินชีวิตมีความอยากเพียงเพื่อสนองความต้องการของตนเองเป็นใหญ่ การดำเนินชีวิตของคนสันโดษจะไม่มองสิ่งที่ไม่สามารถไปถึง แต่จะมองและปฏิบัติตนในสิ่งที่ตนสามารถทำได้และตามสมควรเท่านั้น

๒) โลกในทรัพย์สมบัติ ทรัพย์สมบัติเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ และแสวงหาเพื่อให้ได้มาในทรัพย์เป็นของตนโดยชอบ แต่คนโลกมากไม่ทันใจในการแสวงหาโดยชอบ จึงแสวงหาในหนทางรวดเร็วและที่ทุจริต ซึ่งน่าจะเป็นคุณกลับเป็นโทษ ผลที่ได้รับคือการทำร้ายตัวเอง โลกในบางคนมีมากเกินไป เกิดความโลภจากการเห็นคนรอบข้างมั่งมี และอยากมีตามอย่างบ้าง แต่ทรัพย์สินไม่เพียงพอจึงกู่หนี้ยืมสินผู้อื่นเพื่อต้องการสร้างฐานะของตัวเองให้ดีขึ้น แต่ไม่สามารถ

เป็นอยู่ได้นาน เพราะถูกเจ้าหนี้ยึดทรัพย์สินไปเสียก่อน “หลับตาลงด้วยความหิว ดีกว่าตื่นขึ้นมาด้วยหนี้สิน”

๓) โลกในอาหารการกิน อาหารเป็นสิ่งสำคัญต่อร่างกายและจิตใจ ที่จะทำให้ร่างกายมีกำลัง แต่จะเป็นปกติอยู่ได้ต้องรู้จักพอเพียง รู้จักพอดี ถ้าร่างกายรับอาหารมากเกินไป ความพอดี อาจสร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นได้ทั้งร่างกายและจิตใจ ยิ่งมีความโลภเข้ามาประกอบด้วย เกิดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเงินเกินกำลังสุรุ่ยสุร่าย ความต้องการ ความอยาก เพื่อความเป็นหน้าเป็นตาทัดเทียมผู้อื่นในสังคมนั้นๆ ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนใจตามมา ที่ตนเองตื่นนอนเสียทรัพย์สินเงินทองซื้อสิ่งของเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการจนเกิดความยากจนเพิ่มขึ้นและทอนชีวิต ให้สิ้น “ลิ้น ฟันและปาก เป็นจอบเสียมขุดหลุมฝังศพมนุษย์ผู้โลภอาหาร” นี่คือนิคมคติของคนไม่สันโดษ “หรือคนโลภอาหารยอมใช้ลิ้นและฟันและปากเป็นจอบเสียมขุดหลุมฝังศพตัวเอง”^๕

๔) โลกในทางกามคุณ คนไม่สันโดษในกามคุณมักจะมัวเมาไปกับความรัก ทำตามความต้องการของตนเองจนเกินประมาณ หลงมัวเมาในเรื่องในกามคุณมากเกินไป จนทำให้จิตใจเกิดความฟุ้งซ่านไม่มีสงบ ไม่เป็นเวลาทั้งเวลากินเวลานอน เดือดร้อนทั้งร่างกายและจิตใจ จนบางคนมีแต่ความไม่สันโดษในการดำเนินชีวิต จึงเกิดโลกในทางกามคุณส่งผลให้เสียชีวิตจากความมัวเมาในความรัก ความลุ่มหลงเป็นจำนวนมากน้อย จนตายก็ยังมีคนไม่สันโดษติดตามไปด้วย

๓.๑.๒.๒. มหิจฉตา เป็นความอยากความต้องการมีหลายรูป ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เช่น ความอยาก ความอิจฉาริษยา ความอยากอย่างรุนแรง ความอยากที่เกิดขึ้นจากน้อยไปจนมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความชั่วร้ายความไม่ดีในตัวเอง เป็นความมักมากเป็นกิเลสที่เร่าร้อน ทำให้ปล่อยกายปล่อยใจไปตามความปรารถนาของตน

๓.๑.๒.๓. ปาปิฉฉตา เป็นความใฝ่ต่ำในทางประพฤติไม่ดี ไม่ชอบอยากได้ในทางไม่เหมาะสมและเป็นวิธีการที่สกปรก เป็นเหตุทำให้เบื่อในสิ่งที่ทำ เกิดความไม่ยอมทำอะไร แต่ต้องการอยากได้ลาภผลมาแล้วๆ โดยไม่ลงมือกระทำ เช่น อยากได้ผลแต่เบื่อเหตุ รักความสุขแต่เกลียดเหตุแห่งความสุข ส่วนคนสันโดษเป็นคนอยากทำดีเกลียดทำชั่ว และตั้งใจทำดีให้ตรงกับอยากเว้นทำชั่วให้ตรงกับเกลียด ทำอะไรตรงกับจริงที่เป็นอยู่

ความโลภเป็นสิ่งที่ทำให้คนเกิดความมักมากและอยากได้ในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ประพฤติปฏิบัติตนในทางไม่ชอบ ทำให้คนไม่สันโดษ มีอาการเร่าร้อนกระวนกระวายกระสับการส่าย

^๕ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร), มงคลยอดชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๔๒๗-๔๒๙.

เกิดความเห็นแก่ตัวและเอาความคิดตนเองที่ตั้ง จะทำหรือจะพูดสิ่งใดออกมา มุ่งสร้างความเจริญ แต่ของตนเอง ด้วยวิธีการไม่ชอบธรรม เช่น ลักขโมย หยิบฉวย แย่งชิง หรือใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงผู้อื่น โดย ไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและเกิดความทุกข์โดยไม่สนใจ ทำการโหดร้ายแก่ผู้อื่น เพียงเพื่อให้ได้มาแห่งตนทุกวิถีทาง

ตัณหา เป็นศัตรูโดยตรงของสันโดษ ความทะยานอยาก เป็นสาเหตุของความไม่สันโดษ ตัณหาเป็นเหตุของความโลภ ความอยากได้ ความมักมาก และความเป็นผู้ปรารถนาในทาง ใฝ่ต่ำในทางประพตติไม่ดีไม่ อยากรได้ในทางไม่เหมาะสมและเป็นวิธีการที่สกปรก เพราะเมื่อตัณหาเพิ่ม มากขึ้น สันโดษย่อมน้อยลง ตัณหาลดลง สันโดษจึงเกิดและเจริญขึ้น

กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา คือตัณหาที่เป็นศัตรูโดยตรงของสันโดษ สันโดษจะเกิดขึ้นน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับตัณหาทั้ง ๓ อย่างนี้ เปรียบกับสิ่งใดที่ตนได้มาครอบครอง และเป็นของตนแล้วจะไม่ใส่ใจในสิ่งนั้นดูไม่มีค่ามีราคาและไม่ใส่ใจ แต่จะปรารถนาหรือมีความอยาก ได้ในสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนและเปรียบดั่งของมีค่า ถึงจะเป็นของที่ไม่ดีไม่มีราคา แต่ด้วยความอยากได้ จึงเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับตนเอง ความปรารถนาเหล่านี้เกิดได้กับบุคคลทั่วไป

๓.๑.๓ สันโดษที่ใช้ผิดเป็นการส่งเสริมความเกียจคร้าน

สันโดษคือหลักธรรม ที่มีคนเข้าใจความหมายผิด ๆ คิดว่าสันโดษ คือความไม่กระตือรือร้น ความนิ่งเฉย ไม่ตื่นร่นชวนขวาย ไม่ต้องทำอะไรเลย อยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา และเป็นอันตรายต่อการพัฒนาประเทศ แต่ความหมายที่แท้จริงของสันโดษ เป็นหลักธรรมที่ทำให้มนุษย์ได้เกิดการคิดไตร่ตรอง ยังคิดให้รู้จักการพอพอใจ พอดี พอประมาณ พอเพียง หยุดในสิ่งที่ต้องการ สิ่งที่ยากให้มีลดน้อยลง เพราะถ้ามีมากจนเกินไปจะเกิดเป็นความเห็นแก่ตัวเอง เอาเปรียบผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนได้ ซึ่งสันโดษนี้ใช้ได้กับทุกกรณี ทั้งการรับประทาน อาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกาย รวมถึงคู่ครอง หากมีความพึงพอใจใน สันโดษ เพียงพอในความต้องการของตนเองอย่างพอเหมาะ พอสมควรแก่ฐานะตน และอยู่ในขอบเขต ของความพอดีจึงถือเป็นสันโดษอันเป็นความสุขอย่างยิ่งตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หากไม่ เข้าใจในเรื่องสันโดษเมื่อนำไปปฏิบัติอย่างไม่เข้าใจหรือไม่ครบถ้วน สันโดษแทนที่จะส่งเสริมความขยัน จะกลายเป็นหนุนความเกียจคร้านได้^๖ หลักในพระพุทธศาสนานั้น ธรรมะต่าง ๆ มักจะมาคู่กัน เช่น ศรัทธาจะมาพร้อมกับปัญญา ถ้าสันโดษจะมาพร้อมกับความเพียร เพราะเมื่อมีสันโดษในเรื่อง

^๖ พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕ -๗๐.

การดำเนินชีวิตของตนเอง จะได้ทุ่มเทเวลาไปในการเพียรพยายามทำกิจ ทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง และเหมาะสม ดังนั้นสันโดษ คือ พอใจ^๗ สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปได้

สรุปได้ว่า หลักสันโดษเป็นหลักที่สามารถสร้างความสุขให้กับตนเองโดยทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีสติ ไม่ลุ่มหลงไปกับกระแสการบริโภคนิยม รู้จักพอ รู้จักประมาณและใช้จ่ายเฉพาะ สิ่งที่เป็นประโยชน์ และขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีอยู่มากมายที่เกี่ยวกับหลักการบริโภค ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอหลักธรรม พอเป็นสังเขป ตามลำดับต่อไป

๓.๒ หลักเบญจศีล - เบญจธรรม^๘

๓.๒.๑ ความหมายของศีล

ปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ - สันสกฤต ให้ความหมายของศีลไว้ว่า^๙ ศีล คือ ความปกติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือ ความประพฤติดีทางกาย และวาจา, การรักษากายและให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกาย วาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ, มักใช้คำเรียกอย่างง่าย สำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา (ข้อ ๑ ในไตรสิกขา, ข้อ ๒ ในบารมี ๑๐, ข้อ ๒ ในอริยวัฑฒิ ๕)^{๑๐}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า^{๑๑} ศีลคือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ ความประพฤติดี

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า^{๑๒} สาระของศีล อยู่ที่เจตนา ได้แก่การไม่คิดล่วงละเมิด คำว่าละเมิดแห่งหนึ่งคือ ละเมิดระเบียบ ละเมิดกฎเกณฑ์ บทบัญญัติ ละเมิดวินัยที่วางกันไว้

^๗ ชุ.สุ. (ไทย) ๙/๓๐/๗๓.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๕.

^๙ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ , ปทานุกรมบาลี -ไทย - อังกฤษ - สันสกฤต, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๗.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ : บริษัท เอส. อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙๑.

^{๑๑} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๓๕), หน้า ๙๕๗.

อีกแง่หนึ่งคือละเมิดต่อผู้อื่น หมายถึงเจตนาที่จะเบียดเบียนผู้อื่นนั่นเอง ศิลป์จึงหมายถึงการไม่เจตนาละเมิดระเบียบวินัย หรือไม่เจตนาล่วงเกินเบียดเบียนผู้อื่น ถ้ามองแต่อาการหรือการกระทำ ศิลป์ก็คือความไม่ละเมิดและการไม่เบียดเบียน มองอีกด้านหนึ่ง ศิลป์อยู่ที่ความสำรวมระวัง กล่าวคือการสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลักเว้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นนั่นเองเป็นศิลป์ และถ้ามองให้ลึกที่สุด สภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดจะเบียดเบียนใครนั้นแหละคือตัวศิลป์

ศิลป์ แปลว่า^{๑๓} ปกติ หมายถึง ปกติกาย วาจา เพราะมีใจคิดงดเว้นจากโทษทางกาย ทางวาจาที่ควรงดเว้น ดังเช่นที่ระบุไว้ในศิลป์ ๕ ศิลป์จึงสำเร็จด้วยวิถีเจตนาแปลว่า เจตนาคิดงดเว้น คำว่า วิถี กับคำว่า เจริญ แปลว่างดเว้นเหมือนกัน วิถีโดยทั่วไปมี ๓ คือ

๑. สัมปัตตวิธิตี ความเว้นจากวัตถุที่จะถึงล่วงได้อันมาถึงเฉพาะหน้า คือ ไม่ได้รับถือศิลป์มาก่อน แต่เมื่อได้พบสัตว์มีชีวิตที่จะฆ่าได้ ไปพบทรัพย์ที่จะลักได้ แต่ก็เว้นได้ไม่ฆ่า ไม่ลักเป็นต้น ความคิดงดเว้นได้อย่างนี้ก็เป็นศิลป์เหมือนกัน แต่ถ้างดเว้นเพราะไม่ได้โอกาสไม่จัดว่าเป็นศิลป์

๒. สมาทานวิธิตี ความงดด้วยอำนาจการถือเป็นกิจวัตร การรับถือศิลป์ที่เรียกว่าสมาทานศิลป์ เพราะคำว่าสมาทานแปลว่าการรับถือ จะสมาทานด้วยรับจากผู้อื่นซึ่งเป็นผู้ที่ศิลป์ เช่น จากพระภิกษุ สามเณรก็ได้ ถึงแม้จะรับจากผู้อื่นก็มีใจจะรับแต่ปากต้องตั้งใจรับจึงจะได้ศิลป์ ก่อนแต่รับศิลป์จากผู้มีศิลป์ มีธรรมเนียมของสงฆ์และศิลปินดังกล่าวแล้ว

๓. สมุจเฉทวิธิตี ความเว้นด้วยตัดขาดมีอันไม่ทำอย่างนั้นเป็นปกติตามภูมิของคนผู้ปฏิบัติ ท่านกล่าวว่า เป็นวิถีของพระอริยเจ้า แต่เมื่อจะอธิบายได้ฟังทุกๆ ไปก็อาจอธิบายได้ว่า คือ เว้นจนเป็นปกติของคนจริงๆ

๓.๒.๒ เบญจศิลป์ (ศิลป์ ๕)

เบญจศิลป์ ศิลป์ ๕ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้คนมีความแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานและทำให้คนเป็นคนดีของสังคม จึงควรนำมาอบรมปลูกฝังแก่เด็กให้ถือเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป ดังนี้ ศิลป์ขั้นต้นที่ถือว่าเป็นพื้นฐานแห่งศิลป์ทั้งปวง พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ๕ ข้อ เรียกว่า เบญจศิลป์ หรือ ศิลป์ ๕

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗๗ - ๑๗๘.

^{๑๓} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฒโน), **หลักพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๖).

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการฆ่าสัตว์) กล่าวคือ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่เบียดเบียนทำร้ายชีวิตร่างกายของผู้อื่นแม้แต่ชีวิตของตนเอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๒. อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการลักทรัพย์) กล่าวคือ ไม่ถือเอาสิ่งของที่มีเจ้าของและเจ้าของหวงแหน ไม่ได้ให้โดยการถือเอาของผู้อื่นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การลักขโมย การยักยอก ฉ้อฉล การละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี (เว้นจากการประพฤติผิดในกาม) ละเว้นการประพฤติผิดในกาม ไม่ทำร้ายต่อของรักและของที่หวงแหน เป็นการทาลายจิตใจตลอดจนทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน

๔. มุสาวาทา เวรมณี (เว้นจากการพูดปด) คือ การไม่ประทุษร้ายคนอื่นหรือประโยชน์สุขของคนอื่นด้วยวาจา ศีลข้อนี้มีไว้เพื่อประกันคุณภาพของคนในสังคม ให้มีความจริงใจต่อกัน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่พูดเท็จด้วยหวังผลทางด้านวัตถุหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี (เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย) คือ ไม่เสพสิ่งเสพติดทุกชนิด เพราะอาจทำให้เราขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจ เป็นเหตุให้ทำในสิ่งที่ไม่ควรทำหรือสิ่งที่ผิดพลาดได้ เพราะความความสติ^{๑๔}

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๑๕} ได้ทรงอธิบายถึงเบญจศีลข้อนี้ไว้ว่า ขอบเขตของสิกขาบทนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อรักษาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ :-

๑. การฆ่า การทำให้ตายด้วยตนเอง หรือใช้ผู้อื่นทำหรือร่วมกับคนอื่น
๒. การทำร้ายร่างกาย การทำให้บาดเจ็บอย่างสาหัส
๓. การทารุณกรรม เช่น การใช้งานเกินกำลัง การกักขัง การนำสัตว์ไปโดยวิธีทรมาน เช่น ยั่วให้ต่อสู้กันเพื่อความสนุกสนาน

^{๑๔} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

^{๑๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล - เบญจธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๘.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๑๖} ทรงอธิบายว่า ข้อห้ามหรือขอบเขตของสิกขาบทนี้ มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อรักษาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์คือ ๑) โจรกรรม ๒) อนุโลมโจรกรรม ๓) ฉายาโจรกรรม

โจรกรรมมี ๑๔ อย่างคือ

๑. ลัก ถือเอาทรัพย์เมื่อเจ้าของไม่เห็น ที่เรียกว่า ขโมย และตัดช่องย่องเบา
 ๒. ฉก ชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของที่เรียกว่า ตีชิง วิ่งราว
 ๓. กรรโชก ชูให้เขากลับแล้วให้ทรัพย์ ที่เรียกว่า จี้ ในปัจจุบันนี้
 ๔. ปล้น รวมหัวกันหลายคน มีศัตรออาวุธเข้าแย่งทรัพย์
 ๕. ตู้อ้างหลักฐานพยานเท็จ หักล้างกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เช่น ที่ดินเป็นต้น ซึ่งไม่อยู่ในปกครองของตน
 ๖. น้อ โกงเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่ตนปกครอง เช่น โกงของฝาก โกงที่ดินที่ตนอยู่อาศัย เป็นต้น
 ๗. หลอก บั่นเรื่องให้เขาเชื่อแล้วให้ทรัพย์
 ๘. ลวง เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือลวง เช่น โกงตาซัง เป็นต้น
 ๙. ปลอม ทำหรือใช้ของปลอม เช่น ธนบัตรปลอม ยาปลอม เป็นต้น
 ๑๐. ตระบัด ยืมของคนอื่นมาใช้แล้ว ยึดเอาเสีย กู้หนี้ยแล้วไม่ไช้ดอกและต้น
 ๑๑. เบียดบัง กินเศษกินเลย เช่น เลี้ยงสัตว์ กินค่าอาหารสัตว์ เป็นต้น
 ๑๒. สับเปลี่ยน แอบสลับเอาของผู้อื่น ซึ่งมีค่าสูงกว่า
 ๑๓. ลักลอบ หลบหนีภาษีของหลวง หรือลอบนำสิ่งที่จะต้องห้าม เช่น เหล้าเถื่อนเข้าประเทศ เป็นต้น
 ๑๔. ยักยอก ยักเอาทรัพย์ของคนที่ถูกริบไว้ ยักยอกภาษียักยอกทรัพย์ ที่ถูกฟ้องล้มละลายไว้
- ทำโจรกรรม ๑๔ อย่างนี้ ใดๆอย่างหนึ่งด้วยตนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำหรือร่วมกับคนอื่นศีลขาด

^{๑๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล - เบญจธรรม, หน้า ๓๑-๓๒.

ทำอนุโลมโจรกรรม คือ กิริยาที่ไม่ทำให้โจรกรรม ๑๔ อย่าง แต่ทำงานคล้ายโจรกรรม พออนุโลมเข้ากับโจรกรรมได้ เรียกว่า อนุโลมโจรกรรม มี ๓ อย่าง คือ

๑. สมโจร สนับสนุนโจร เช่น ให้อาหารที่พักและรับซื้อของโจร เป็นต้น
๒. ปอกลอก คบเขาเพื่อปอกลอกเอาทรัพย์
๓. รับสินบน รับสินจ้างแล้วทำผิดหน้าที่ เพราะเกรงใจเขา

ทั้ง ๓ อย่างนี้ ศีลไม่ขาด แต่ต่างพร้อย เฉพาะการรับสินบนนี้ ถ้าผู้รับมีเจตนาร่วมกับผู้ให้ ในการทำลายกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ก็เป็นการร่วมโจรกรรมโดยตรงศีลขาด

ฉวยโจรกรรม คือ การกระทำที่ไม่ทำอนุโลมโจรกรรม แต่ทำพัสคของผู้อื่นให้สูญเสีย และเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน เรียกว่า ฉวยโจรกรรม มี ๒ อย่างคือ

๑. ผลาญ ทำลายทรัพย์ของผู้อื่นให้เสียหาย (ไม่เอามาเป็นของตน) เช่น เผาบ้านเรือน เป็นต้น
๒. หยิบฉวย ถู้อิวาสะเกินขอบเขต เช่น ลูกหลานเอาของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือถือเอาของญาติมิตรมากกว่าที่เขาอนุญาตให้เอาโดยไม่ต้องมีการซื้อของกันแต่อย่างใด ทั้ง ๒ อย่างนี้ ศีลไม่ขาด แต่ทำให้ต่างพร้อย

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๑๗} ทรงอธิบายสิกขาบทนี้ว่ามีข้อห้ามหรือขอบเขต ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ

- การแสดงเท็จ หรือลักษณะของมูสาวาท ท่านประมวลไว้มี ๗ วิธี คือ^{๑๘}
๑. ปด ให้แก่การโกหกซัดๆ เช่น ไม่รู้ว่ารู้ ไม่เห็นว่าเห็น ไม่มีว่ามี เป็นต้น

๒. ทนسابาน คือทนسابานเพื่อให้คนอื่นหลงเชื่อว่า ตนไม่ได้เป็นเช่นนั้น จะเป็นด้วยวิธีแข่งตัวเอง หรือด้วยวิธีหนึ่งนึ่ง เมื่อถูกถามก็จัดเป็นทนسابาน

๓. ทำเล่ห์กะเท่ห์ ได้แก่การอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องไปห่วย โดยไม่รู้จริงเห็นจริง เป็นต้น

๔. มายา แสดงอาการลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บ ทำเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก เป็นต้น

^{๑๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบนญศีล-เบญจธรรม, หน้า ๓๑-๓๒.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๑-๓๒.

๕. ทำเลศ คือใจอยากจะพูดเท็จ แต่พูดเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง เช่น เห็นขโมยวิ่งผ่านหน้าไป ไม่อยากบอกให้ผู้ตามจับทราบว่าเป็นจริงย้ายที่ยืนหรือที่นั่งไป เมื่อถูกถามก็พูดเล่นสำนวนว่าอยู่ที่นี้ไม่เห็น อย่างนี้เรียกว่า ทำเลศ

๑. เสริมความ เรื่องเล็ก แต่พูดให้คนฟังเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ เห็น ไฟก้นบุหรีใหม่หุ้ม้าแห้ง ก็ตะโกนเสียงดังว่า ไฟ ๆ เพื่อให้คนแตกตื่นตกใจ เป็นต้น โฆษณาสินค้า พรรณนาสรรพคุณจนเกินความจริงก็จัดเข้าในข้อนี้

๒. อำความ ตรงกันข้ามกับเสริมความ คือเรื่องใหญ่ แต่พูดให้เป็นเรื่องเล็ก หรือปิดบังอำพรางไว้ ไม่พูด ไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ

ลักษณะความหมายของมูสา ๓ อย่าง คือ

๑. มูสา แปลว่า เท็จหรือไม่จริง การกล่าวคำเท็จหรือคำไม่จริง เรียกว่ามูสาวาท เรียกว่าพูดโกหก ส่วนมากใช้วาจา แต่การแสดงเท็จหรือโกหกอาจแสดงได้ทั้ง ๒ ทาง คือ ทางวาจา กับทางกาย ทางวาจา คือ พูดคำเท็จออกมา

ทางกาย คือ แสดงเท็จทางกาย เช่น การเขียนจดหมายโกหก รายงานเท็จทำหลักฐานปลอม ตีพิมพ์ข่าวเท็จ เผยแผ่ ทำเครื่องหมายให้คนอื่นเชื่อตลอดจนการใช้ใบ้ใช้อื่นเข้าใจผิด เช่น สั้นศิริชะ หรือโบกมือปฏิเสธในเรื่องควรรับหรือพยักหน้าในเรื่องควรปฏิเสธ เป็นต้น

๒. อนุโลมมูสา คือการไม่แสดงเรื่องเท็จทั้ง ๗ อย่าง แต่พูดเรื่องไม่จริง ซึ่งไม่มีเจตนาจะกล่าวเท็จ แต่เจตนาจะให้เขาเจ็บใจหรือแตกร้าวกัน เป็นต้น เรียกว่าอนุโลมมูสา (ไม่จัดเป็นมูสาวาท) เช่น

- พูดเสียดแทง กระทบกระแทก แดกกัน
- พูดประชด ยกให้เกิน ความเป็นจริง
- พูดด่า กดให้ต่ำกว่าความเป็นจริง
- พูดสับปรับ ด้วยความคะนองวาจา แต่ไม่ตั้งใจให้เข้าใจผิด
- พูดคำหยาบ คำตำราวม

๓. ปฏิสสวะ ได้แก่ การรับคำของคนอื่น ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจไม่ทำตามที่รับคำนั้น โดยที่ตนยังพอทำตามคำนั้นได้อยู่มี ๓ อย่างคือ

- ๓.๑. ผิดสัญญา สัญญาว่าจะทำด้วยความสุจริตใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง
- ๓.๒. เสียสัตย์ ให้สัตย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม

๓.๓. คืบค้ำ รับปากว่าจะไป แต่กลับใจภายหลังไม่ไป

๓.๒.๓ ประโยชน์และความสำคัญของเบญจศีล

เบญจศีลนั้น ถือว่ามีประโยชน์และความสำคัญต่อสังคมมนุษย์มาก เพราะเป็นข้อปฏิบัติหรือวินัยพื้นฐานของวินัยทั้งหมดที่ใช้บังคับควบคุมคนในสังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งถ้าหากไม่มีศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานในจิตใจของคนแล้ว คนในสังคมก็จะสร้างปัญหาในสังคมมากขึ้น

อาชญากรรมที่ร้ายแรงแทบทั้งหมดเป็นเรื่องของการละเมิดศีล ๕ ในสังคมที่มากด้วยการสังหารผลาญชีวิต การปองร้าย การทำร้ายกัน การลักขโมย ปล้น แย่งชิง การทำความผิดทางเพศ มีคดีฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืน หลอกหลวง การเสพของมีนเมาและสิ่งเสพติด ตลอดจนการก่อปัญหาและอุบัติเหตุต่างๆ เนื่องมาจากของมีนเมาและสิ่งเสพติดเหล่านั้น ระบาดแพร่หลายทั่วไป ชีวิตและทรัพย์สินไม่ปลอดภัย จะอยู่ไหนหรือไปที่ไหนก็ไม่มี ความมั่นใจเต็มไปด้วยความหวงใยวิตกกังวล จิตใจหวาดผวาบ่อย ๆ ผู้คนพบเห็นกันแทนที่จะอบอุ่นใจ ก็หวาดระแวงกัน อยู่กันไม่เป็นปกติสุข สุขภาพจิตของประชาชนย่อมเสื่อมโทรม ยากที่จะพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของจิต และสังคมเช่นนั้นก็ไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลสำหรับการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามที่สูงขึ้นไป เพราะมีความเดือดร้อนระส่ำระสายยุ่งแต่การแก้ปัญหา และมีแต่กิจกรรมที่ป้อนทำลายให้สังคมเสื่อมโทรมของสังคม ส่วนสภาพพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ตรงข้ามจากนั้นนั่นแหละคือการมีศีล ๕ ดังนั้น ศีล ๕ จึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างต่ำที่สุดของความประพฤติมนุษย์ สำหรับรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในภาวะเกื้อกูล และเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^{๑๙}

๓.๒.๔ อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕

อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ คือ ผลดีที่ผู้รักษาศีลห้าจะได้รับอย่างแน่นอนปรากฏตามคำบาลีที่พระพุทธเจ้าให้ศีลจะกล่าวทุกครั้งเมื่อให้ศีลจบลง ดังนี้ “สีเลน สุขัตถินนติ สีเลน โภคสมปทา สีเลน นิพพุติ ยนติ” ถอดความว่า^{๒๐}

๑. สุขติ ยนติ ทำให้เข้าถึงคติที่ดี (ไม่ตกไปสู่คติอันชั่ว)
๒. โภคสมปทา ทำให้ได้โภคสมบัติ (ไม่ตกไปสู่ความวิบัติ)
๓. นิพพุติ ยนติ ทำให้ถึงความดับทุกข์ (ไม่จมดิ่งลงสู่ความทุกข์)

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๗๗๑-๗๗๒.

^{๒๐} ปิ่น มุกกันต์,(พ.อ.) แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๔๒๗ - ๔๓๐.

อานิสงส์ ๓ ประการนี้ถือเป็นแม่บท เมื่อพูดถึงอานิสงส์การรักษาศิล

สุคติ หมายถึงคติแห่งชีวิต คติ-คติ ก็คือทางเบื้องหน้านั้นเอง (คำนี้เราใช้อยู่ทั่วไป เช่น อุดมคติ คดีโลก คดีธรรม ทิฏฐานุกติ หรือในพุทธประวัติที่พราหมณ์ทำนายพระพุทธเจ้าเมื่อทรงพระเยาว์ว่าพระองค์มีคติเป็นสอง คือถ้าไม่เป็นพระศาสนาตาเอกก็เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ) ไม่ได้หมายความว่าตายแล้วจะไปสวรรค์เท่านั้น เช่น เป็นข้าราชการเลื่อนเป็นหัวหน้าแผนก หัวหน้ากอง อธิบดี รัฐมนตรี นี่คือตัวอย่างคำว่า สุคติ- คติที่ดี ตรงกันข้ามคนไม่มีศีลก็ไปทุกคติ เช่น ไปเป็นคน อันธพาล เป็นโจรเป็นนักโทษ ฯลฯ

โภคสัมปทา ความถึงแห่งโภคะ ไม่ได้หมายความว่ารวยทรัพย์มาก ๆ เท่านั้น แต่หมายถึงความประกอบพร้อมสองประการ คือ หมายถึงการมีโภคะกับการเสวยโภคะ รวมกัน ทั้งสองอย่างจึงเป็น “โภคสัมปทา”

การมีโภคะ + เสวยโภคะ = โภคสัมปทา

การมีโภคะอย่างเดียวนั้น คนไม่มีศีลก็มีได้ เช่นไปขโมยเข้ามาโกงเข้ามาฉะนั้นจึงปรากฏว่า คนไม่มีศีลก็รวย

แต่การเสวยโภคะ หรือกินสมบัติ ที่จะเสวยได้เต็มที่เต็มทางจะต้องหมายความว่า กินอิม ใช้พอด้วย สุขใจด้วย ไม่ต้องรับผลบาปกรรมในอนาคตด้วย คนที่จะเสวยได้เต็มที่อย่างนี้เฉพาะแต่คน มีศีล ซึ่งได้สมบัติมาโดยไม่ต้องผิดศีลเท่านั้น

ส่วนคนทุศีลจะได้กินสมบัติของตนก็แค่อิม คือ พอกินพอใช้ แต่ยังมีความทุกข์เดือดร้อน ทั้งจะต้องรับผลบาปกรรมในอนาคตด้วย

นิพพุติ ไม่ได้หมายถึงการบรรลุนิพพานเท่านั้น นั่นเป็นปลายสายแล้ว แต่หมายถึงความทุกข์ดับร้อนในชีวิตประจำวันของเราด้วย ก็คือความสบายใจ เย็นใจ ไม่ต้องหวาดผวาเพราะระแวงว่า คนนั้นจะฟ้องร้อง คนนี้จะจ้องแวง คนโน้นจะกล่าวโทษนี่คือฐานที่จะสร้างสมาธิปัญญาให้สมบูรณ์ จน บรรลุนิพพานในที่สุดจนเห็นได้ว่า ผลของการรักษาศิล โดยตรงนั้นย่อมได้แก่ผู้รักษาศิลนั่นเอง ต่อ นั้นไปจึงกระจายออกไปถึงครอบครัว วงวาน และประเทศชาติ (ผิดจากที่ท่านอธิบายในทำนองว่า เรา รักษาศิลก็เพื่อมิให้คนอื่นเดือดร้อน แล้วตนจึงจะได้บุญจากที่ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน แล้วตนจึงจะได้ บุญจากที่ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน)

ส่วนปัญหาที่ว่าทำไมคนรักษาศิลจึงได้คติที่ดี ทำไมจึงได้โภคสัมปทา และทำไมจึงได้ความ สงบใจ ก็มีเหตุผลที่พิสูจน์ได้อยู่มาก โดยไม่ต้องอ้างว่าเป็นอภินิหาร เช่น ว่าคนมีศีลเป็นที่ไว้วางใจของ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็เจริญด้วยยศและตำแหน่ง (คติ) ดังนั้น เป็นต้น

๓.๒.๕ เบญจธรรม

เบญจธรรม ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมที่มาคู่กับเบญจศีล มีความเมตตา เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่ข้อบังคับห้าม แต่เป็นข้อที่ควรปฏิบัติหรือควรมีในจิตใจของคน เพื่อให้เกิดความน่าอยู่ และสงบสุขของสังคม จึงควรนำมาปลูกฝังให้แก่เด็ก ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๒๑}

มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความเป็นมาและความหมายของคำว่า “เบญจธรรม” ไว้ว่า^{๒๒} ในยุคหลังต่อมา ประชาชนได้นำเอาธรรมบางข้อที่เข้าคู่กันกับสิกขาบทหรือศีล ๕ นั้น มาจัดวางเป็นหมวดขึ้น สำหรับแนะนำให้คฤหัสถ์ปฏิบัติคู่กันไปกับเบญจศีล โดยเรียกชื่อว่า เบญจธรรม หรือเบญจกัลยาณธรรม ข้อธรรมที่นำมาจัดนั้นก็เดินตามแนวของหลักที่เรียกว่ากุศลกรรมบถนั่นเอง แต่ในการเลือกข้อธรรมมาจัดเข้ามีความแตกต่างกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะในแง่ของข้อธรรมที่มีความหมายกว้างแคบกว่ากัน หัวข้อของเบญจธรรมนั้น เรียงตามลำดับให้เข้าคู่กับศีล ๕ คือ

๑. มีความเมตตากรุณา
๒. สัมมาอาชีวะ
๓. กามสังวร
๔. สัจจะ
๕. สติสัมปชัญญะ

เบญจธรรม หมายถึง^{๒๓} ธรรม ๕ บางที่เรียกว่า “เบญจกัลยาณธรรม” หมายถึงธรรมอันดีงาม ๕ ประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจเป็นนิจ ๕ ประการ คือ

๑. เมตตากรุณา ความรักใคร่ ประรณาให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ ๒
๓. กามสังวร ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงในรูป เสียง กลิ่น รส และผัสสะ คู่กับศีลข้อที่ ๓
๔. สัจจะ ความสัตย์หรือความซื่อตรง คู่กับศีลข้อที่ ๔

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๗.

^{๒๒} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๗๗๓.

^{๒๓} บุญมีแท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙),

๕. สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกฝนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวอยู่เสมอว่า สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ ระวังไม่ให้ประมาท คู่กับศีลข้อที่ ๕

จากข้อความเบื้องต้นดังกล่าวได้มีการอธิบายเพิ่มเติม ดังนี้

๑. เมตตากรุณา เป็นกัลยาณธรรม ธรรมที่งามหรือธรรมที่ทำให้เป็นกัลยาณชนคนงาม เมตตากรุณานี้เป็นมูลฐานให้เกิดศีลข้อที่ ๑ และทำให้จิตใจงามเป็นเหตุก่อการกระทำเกื้อกูลขึ้นอีก ดังเช่น ไม่ฆ่าสัตว์มีศีล เพราะไม่ได้ฆ่าใคร แต่ขาดธรรมคือกรุณา ฉะนั้น จึงมีเมตตากรุณาให้คู่ไปกับศีล

เมตตา คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข คำว่าไม่ตรีหรือมิตรจิตก็คือจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตา คนที่มีมิตรจิตเรียกวามีตร ตรงกันข้ามกับศัตรูหรือไพรีซึ่งมีจิตพยาบาทมุ่งร้าย เมตตาจึงตรงข้ามกับโทสะพยาบาท เมตตาเป็นเครื่องอุปถัมภ์โทสะพยาบาทเป็นเครื่องทำลายล้าง ฉะนั้น เมื่อมีเมตตาต่อกันย่อมคิดจะเกื้อกูลกันให้มีความสุข ถึงจะประพาศพิศพล้างผลาดต่อกันบ้างก็ให้อภัยกันไม่ถึงโทษ

กรุณา คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่น สัตว์อื่นปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็สงสารเป็นเหตุให้คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน กรุณานี้ตรงกันข้ามกับวิหิงสาความเบียดเบียน สิ่งที่เป็นเครื่องช่วยเปลื้องช่วยบำบัดทุกข์ภัยทั้งหลาย เช่น โรงพยาบาล เป็นต้น ล้วนประกาศกรุณาของท่านเป็นผู้สร้าง^{๒๔}

๒. สัมมาอาชีวะ ความเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เป็นข้อที่ควรมีให้คู่ไปกับศีลข้อที่ ๒ คนมีศีลที่ยากจนขัดสนและคนที่เป็นโจรเป็นขโมย ก็เพราะขาดสัมมาอาชีวะถ้ามีสัมมาอาชีวะ ก็จะไม่ยากจน จะไม่เป็นขโมย

พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ เพื่อให้ได้ทรัพย์มาในทางที่ชอบให้พอเพียง เมื่อหาเลี้ยงชีพเองยังไม่ได้ เช่นยังเป็นเด็กกำลังเล่าเรียนศึกษา ต้องอาศัยมารดาบิดาหรือผู้อื่นที่มีเมตตากรุณาเลี้ยงดู ก็ควรประพฤตินุโลมสัมมาอาชีวะ เช่น ช่วยมารดา บิดา หรือผู้ที่ตนอาศัยอยู่ทำการงานที่พอควรแก่กำลังและเวลาของตน ไม่ใช่ทรัพย์ที่ท่านให้ในทางที่ผิด เช่น ไปเล่นการพนัน ใช้แต่ในทางที่เป็นประโยชน์ ให้รู้จักค่าของทรัพย์ ให้รู้ว่าท่านได้ทรัพย์มาด้วยความเหนื่อยยาก รู้จักประหยัด ออมทรัพย์ ไม่หลอกลวงขอทรัพย์ท่าน^{๒๕}

๓. กามสังวร ความสำรวมในกาม สังวรแปลว่าสำรวมคือระวังควบคุมตนไม่ให้ประพฤตินิด แต่ให้ประพฤตินในทางที่ชอบ เมื่อเป็นเยาวชนก็ระวังควบคุมใจ ระวังควบคุมกายไม่ให้ออกไปนอก

^{๒๔} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), *หลักพระพุทธศาสนา*, หน้า ๑๙๓-๑๙๔.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๔.

ทางละเว้นเหตุชุกชุมต่าง ๆ เช่น หนังสือและภาพยนตร์เป็นต้นที่เป็นเหตุยั่วยุ รักษาประเพณีอันดีงามของไทยตามที่ผู้ปกครองของตนได้อบรมแนะนำอยู่โดยมากแล้ว รักษาประเพณีอันดีงามของไทยตามที่ผู้ปกครองของตนได้อบรมแนะนำอยู่โดยมากแล้ว การป้องกันเป็นการดีกว่าแน่นอน และต้องป้องกันไว้แต่ต้นเหมือนอย่างป้องกันไฟไหม้ให้เกิดขึ้นย่อมดีกว่าดับไฟ และดับไฟกองน้อยย่อมดีกว่าดับไฟกองโต ซึ่งอาจจะดับไม่ได้ต้องปล่อยให้ไหม้ไปเอง และไฟอย่างนี้เป็นไฟละเอียดอย่างไฟฟ้า ซึ่งเมื่อถูกไฟฟ้าย่างแรงดูดแล้วอาจทำให้หัวใจหยุดได้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเปรียบไว้ว่า เหมือนอย่างครุสลักมีพิษที่รักษาได้ยาก เมื่อยังไม่ถึงวัยถึงเวลาจึงควรที่จะป้องกันไว้ก่อน ส่วนในระหว่างสามภรรยา ทางพระพุทธศาสนาสอนให้สามีสันโดษคือยินดีพอใจอยู่แต่ในภรรยาของตน ส่วนภรรยาให้มีความซื่อตรงในสามีของตน เพื่อให้อยู่ครองกันเป็นสุขตลอดไป เมื่อเป็นเช่นนี้แม้จะเกิดอันตรายขึ้นก็อาจช่วยกันได้ และเป็นตัวอย่างเป็นที่ควรสรรเสริญ^{๒๖}

๔. ความมีสัตย์ ได้แก่มีความจริงใจตรง คนที่มีความจริงจะเป็นเด็กก็ตามผู้ใหญ่ก็ตาม ย่อมเป็นคนซื่อตรงต่อมิตรสหาย สวามีภักดี คือ จงรักภักดีในเจ้านายของตน มีความกตัญญู กตเวทิตา ในท่านผู้มีคุณ มีความยุติธรรมหรือเที่ยงธรรม รู้จักผิดรู้จักถูก และว่าไปตามผิดตามถูกในบุคคลในเรื่องทั่วไป กล่าวโดยเฉพาะก็เป็นคนมีวาจาสัตย์ พูดเป็นที่เชื่อถือได้

ศีล คือมรรยาท เจริญ (เว้นจากกล่าวเท็จ) และธรรมคือความมีสัตย์นี้ จำเป็นแก่สังคมมนุษย์ทุกสังคมเป็นต้นว่าในระหว่างเพื่อน ในระหว่างสามภรรยาหรือครอบครัว ขึ้นไปจนถึงในระหว่างประเทศ เมื่อต่างมีศีลและธรรมค้ำจึงอยู่ด้วยกันเป็นปกติเรียบร้อย เชื่อถือกันดี ไว้วางใจกันได้ ผู้ปกครองประชาชนตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อรักษาศีลและธรรมค้ำนี้ อยู่เป็นที่เชื่อถือได้ ทั้งในประเทศทั้งต่างประเทศคือภายในประเทศก็ไม่พูดหลอกลวงประชาชน รักษาสัตย์ต่อประชาชน สำหรับที่เกี่ยวกับต่างประเทศก็รักษาสัญญาที่ทำไว้ต่อกันเป็นต้น^{๒๗}

๕. ความมีสติรอบคอบ ตรงกันข้ามกับความประมาท สติคือความระลึกรู้คิดขึ้นได้ ประกอบกับสัมปชัญญะ ความรู้ตัว สติต้องมีสัมปชัญญะอยู่ด้วยจึงเป็นสติที่ถูกต้อง คนเราทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องทำต้องพูดอยู่ทุกๆ วัน เด็กหรือผู้ใหญ่ที่มีสติเมื่อทำอะไรพูดอะไรไปแล้ว ก็ระลึกได้ว่าได้ทำหรือพูดอะไร ผิดหรือถูกเรียบร้อยหรือไม่เรียบร้อยเป็นต้น จะทำอะไรพูดอะไรก็มีความระลึกรู้คิดก่อนว่าดีหรือไม่ดี อย่างที่โบราณสอนให้นับสิบก่อน คือให้นึกให้รอบคอบก่อนนั่นเอง ในขณะที่กำลังทำกำลังพูดก็รู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ลืมหลงในเรื่องที่ทำที่พูด ไม่ลืมตัวไม่เผลอตัว บางคนมีปัญญาความรู้ดี แต่ขาดสติ ทำพูดอะไรผิดพลาดได้ อย่างที่กล่าวกันว่า ฉลาดแต่ไม่เฉลียว จึงสมควรหัดให้มีสติรอบคอบ เพราะทุก ๆ คนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อาจทำสติได้วิธีหัด เช่น

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑-๒๒๒.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๕-๒๓๖.

๑. หัตถ์นิกย้อนหลัง เป็นการฝึกความกำหนดจดจำ
๒. หัตถ์นิกให้ได้ก่อนที่จะทำอะไร
๓. หัตถ์นิกให้ได้ก่อนที่จะโกรธใคร มิใช่โกรธเสียก่อน จนหายโกรธแล้วจึงนึกได้
๔. หัตถ์ให้มีความรู้ตัวอยู่ในเรื่องที่กำลังทำกำลังพูดตลอดถึงกำลังคิดอยู่เสมอไม่ปล่อยให้ลืมตัว เผลอตัว
๕. หัตถ์ให้มีความยับยั้งในการที่ไม่ควรทำ ไม่ควรพูด ไม่ควรคิด ให้มีอุตสาหะในการที่ควรทำไป

การหัตถ์ทำสติ เมื่อหัตถ์อยู่เสมอสติจึงเกิดมีทวีขึ้นตามลำดับ จนถึงเป็นสตรอบคอบ ถ้าไม่หัตถ์ทำอะไรจะไม่มีสติขึ้นเองนั้นเป็นการยากที่จะมีสติพอใช้ เหมือนอย่างเมื่อประสงคให้ร่างกายมีอนามัยก็ต้องทำกายบริหาร หรือออกกำลังกาย^{๒๘}

ค. การวิเคราะห์เบญจศีล-เบญจธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค

โดยสรุปความว่า ศีลเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของชาวพุทธทุกคนที่พึงปฏิบัติเพื่อให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงามทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีสติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว ทำให้เราระลึกและรู้ตัวเสมอ จะแสวงหาสิ่งใดถ้าหากขัดต่อธรรม ผลที่เกิดขึ้นก็จะกระทบต่อตัวเองและครอบครัวรวมถึงสังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรของธรรมชาติ เหตุเพราะเราขาดสติสัมปชัญญะ การมีความรู้คิดที่รอบคอบ ทำให้ไม่หลงมัวเมาไปกับกระแสบริโภคนิยม เมื่อมีสติในการดำเนินชีวิตจะไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีความจริงใจต่อกัน เมื่อปฏิบัติตนตามหลักธรรมนี้แล้วจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การประพฤติปฏิบัติตนโดยมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตนั้น การมีศีลต้องมีธรรมอุปถัมภ์ ในเบญจศีล-เบญจธรรมมีหลักการสำรวมในกาม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สนับสนุน หลักศีลคือข้อเว้น หลักธรรมคือข้อประพฤติ ศีลเหมือนกฎหมายที่ใช้ควบคุมความประพฤติของคน ธรรมคือการปฏิบัติตนตามกฎหมาย ทั้งศีลและธรรมจึงเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๓.๓ หลักสัปปุริสธรรมอีก ๗ ประการ

๑. ธรรมัญญู รู้จักเหตุ คือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น เห็นเหตุการณ์ตามแต่ก็จะรู้ว่าเกิดจากเหตุอะไรเช่น ทำไม้ฝนจึงตก สาเหตุมาจากอะไร และผลจะเป็นอย่างไร รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุแบบนี้ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการนั้น ๆ เป็นต้น

^{๒๘} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), *หลักพระพุทธศาสนา*, หน้า ๒๕๒-๒๕๔.

๒. อุตถัญญู รู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ คือรู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดประโยชน์เกิดผลได้จริง

๓. อุตถัญญู รู้จักตน เป็นผู้รู้จักตนคือ รู้จักตัวตนของเราเอง ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม สามารถประเมินตนเองได้ในหลักธรรม ดังนี้ ศรัทธา (ชอบ รักในงานอะไร) ศีล (วินัย) สุตะ (ความรู้) จาคะ (ความเสียสละ) ปัญญา (กระบวนการในการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่) เป็นต้น แล้วประพฤติได้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตถัญญู รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณ ในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕. กาลัญญู รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักกาลคือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น แบ่งเวลา ทำให้ถูกจังหวะ ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖. ปริสัญญู รู้จักบริษัท เป็นผู้รู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗. บุคคลัญญู เป็นผู้รู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาศัยความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะทำนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

ง. การวิเคราะห์หลักสัปปริสธรรม ๗ ที่เกี่ยวข้องกับกรการบริโภค

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อมนุษย์ในการดำเนินชีวิตของคนทุกคนที่พึงปฏิบัติตนให้อยู่ในการบริโภคด้วยความพอเพียง สัปปริสธรรม ทั้ง ๗ ข้างต้นนี้ เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นองค์ธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิตของทุกคนในการปฏิบัติตนให้อยู่มีความพอดี โดยเฉพาะ ในองค์ธรรมที่ ๔ ได้แก่ โภขเนมัตถัญญูตา คือ ความพอดีและความพอประมาณ เช่น ร่างกายต้องการอาหารเพียงพอให้ชีวิตดำเนินอยู่ได้ โดยไม่ต้องแสวงหาเพื่อสนองความอยากของตนเอง เมื่อต้องการอาหารในปริมาณที่ร่างกายต้องการแต่พอดีก็เกิดประโยชน์และทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ แต่หากต้องการในปริมาณที่มากเกินไปอาจเกิดโทษแก่ร่างกายทำให้เกิดโรคภัยเบียดเบียน ในการบริโภคนั้นมิได้หมายความว่าเฉพาะในเรื่องของวัตถุหรือปริมาณเท่านั้น หากยังจะต้องมองลึกลงไปให้ถึงคุณค่าของสิ่งบริโภคนั้นด้วยว่าเป็น คุณค่าแท้ หรือคุณค่าเทียม บริโภคเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ไม่เป็นไปเพราะความฟุ่มเฟือย หรือแม้แต่กับของใช้สอยก็ดี

จะต้องคำนึงว่า ใช้เพื่อความจำเป็น โดยพิจารณาให้เห็นคุณค่าแท้ในการบริโภค เช่น บริโภคอาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ น้อยลง เป็นการมองเห็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรักและไม่ทำลายธรรมชาติ

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ว่าเป็นหลักสันโดษ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม และหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักคำสอนที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคน เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในการบริโภค ไม่หลงหรือยึดติดไปตามกระแสบริโภคนิยมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักธรรมเป็นเครื่องชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง และให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ได้ให้บริโภคโดยฟุ่มเฟือย.ทุกหลักธรรมเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยแท้จริงในการบริโภคอย่างพอเพียง

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์ สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์เป็นประเด็นได้ดังนี้

๔.๑ การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมการสื่อสารและเทคโนโลยี

ในปัจจุบันนักเรียนเป็นวัยที่เปิดรับกระแสสังคมที่มีความทันสมัยในด้านต่างๆ ทั้งสื่อข่าวสาร เทคโนโลยีต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพราะนักเรียนเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ ช่างจด ช่างจำ อยากรู้อยากลอง และเป็นวัยที่สนใจในสิ่งแปลกใหม่ที่เข้ามาในชีวิตประจำวันให้ได้เรียนรู้ ทำให้นักเรียนรับกระแสการบริโภคนี้ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จากการใช้ชีวิตในปัจจุบันของนักเรียน จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับตนเองเกินปัจจัย ๔ ที่มีเพียงสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู ถึงปัญหาพฤติกรรมบริโภคของนักเรียน พบว่า

๑. กระแสบริโภคนิยมได้แทรกซึมไปทุกพื้นที่ ทำให้ความต้องการบริโภคสินค้า บริการและวัตถุ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และนักเรียนก็มีอิสระในการเปิดรับสื่อต่าง ๆ ได้มากขึ้น จึงไม่ยากที่จิตใจหรือความต้องการของนักเรียนจะตามกระแสที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งจากการได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็น จนทำให้เกิดความอยากได้อย่างก็มี ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียนที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด^๑

๒. พฤติกรรมตามกระแสของสังคมปัจจุบัน นักเรียนให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของมากกว่าจิตใจ บริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองอยากได้และพยายามไขว่คว้า ให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ จนเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต^๒

^๑ บทสัมภาษณ์ นางสาวกาญจน์ สิทธิพงศ์ศุทธิ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๒ บทสัมภาษณ์ นายธนิต ภูมณี, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

๓. นักเรียนมีค่านิยมในการบริโภคนิยมที่เกินความจำเป็นและเกินฐานะการเป็นนักเรียน ซึ่งนักเรียนบางส่วนใช้อุปกรณ์การสื่อสารราคาแพง ทั้งที่ยังไม่มีเงินเดือนและยังหาเงินไม่ได้ ทำให้มีค่าใช้จ่ายของครอบครัวเพิ่มมากขึ้น^๓

๔. นักเรียนมีค่านิยมบริโภควัตถุสิ่งของที่ทันสมัย มีราคาแพงเพราะคิดว่าเป็นการบ่งบอกถึงฐานะทางสังคม ไม่เป็นคนลำหลัง และมีเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคม^๔

๕. ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารที่มากเกินความจำเป็น ปกติการมีโทรศัพท์เหตุผลหลักเพื่อติดต่อสื่อสารกันในครอบครัว ธุรกิจหรือติดต่อธุระที่จำเป็น แต่ในปัจจุบันเห็นได้ว่า การมีโทรศัพท์ที่ใช้จ่ายไปทุกกลุ่ม ทุกสังคมและนักเรียนก็ให้ความสำคัญกับโทรศัพท์และใช้กันเกินความจำเป็น ไม่มีธุระก็โทรติดต่อสื่อสารกันอย่างตลอดเวลา บางครั้งไม่มีเรื่องจำเป็นก็โทรและใช้เวลาอยู่กับโทรศัพท์เป็นเวลานานๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไป^๕ การมีโทรศัพท์มือถือราคาแพงใช้ เป็นค่านิยมที่สิ้นเปลืองเพิ่มค่าใช้จ่ายให้สูงขึ้นเพราะนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการโทรเป็นเวลานานๆ จึงพุ่มเฟือยทั้งการซื้อโทรศัพท์และบัตรเติมเงิน^๖ และที่เป็นปัญหาที่พบบ่อยคือนักเรียนแบ่งเวลาไม่ค่อยชัดเจน เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเล่นโทรศัพท์มือถือ ฟังเพลง เล่นเกมส์ หรือการเชื่อมต่อกับสัญญาณอินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารบนโลกออนไลน์ จนทำให้นักเรียนเสียการเรียน ขาดระเบียบวินัยในตนเอง ไม่รู้จักการแบ่งเวลาให้ถูกต้อง ส่งผลต่อผลการเรียนที่ตกต่ำ^๗

๖. ปัญหาที่ใกล้ตัวและเห็นได้บ่อยของพฤติกรรมของนักเรียนคือการใช้โทรศัพท์มือถือที่เกินความจำเป็น ไม่เหมาะสมทั้งเวลา และสถานที่ แม้แต่ในขณะเรียน^๘

๗. ถ้ามองพฤติกรรมโดยทั่วๆ ไป นักเรียน มีความกล้าแสดงออกทางความคิดเห็นต่างๆ มากขึ้น มีความคิดที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอตามโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง เช่น กล้าทำในสิ่งที่แตกต่างหรือเท่าเทียม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งการพัฒนาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่ดีขึ้น

^๓ บทสัมภาษณ์ นางสาวโณทัย สินธุ์รัตน์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๔ บทสัมภาษณ์ นางอัจฉรา เมณฑกุล, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๕ บทสัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา สนธิโพธิ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๖ บทสัมภาษณ์ นางสาวสุวรรณา พุกมาก, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๗ บทสัมภาษณ์ นางงามตา พิรุณ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๘ บทสัมภาษณ์ นางสาววรรษมล กลจักร, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์,

และหากิจกรรมทำเพื่อความบันเทิงเสียส่วนใหญ่แต่ไม่มีจุดยืนที่ชัดเจน จึงตามกระแสนิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^๙

สรุปได้ว่าปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมแล้วนั้น ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากนักเรียนให้ความสนใจกับปัจจัยภายนอกมากกว่าจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้คนในกลุ่มเดียวกันรู้สึกต้องตามกระแสทั้งเต็มใจและไม่เต็มใจ บางครั้งไม่ได้ชอบสิ่งนั้นๆ แต่แกล้งชอบ แกล้งนิยมเพื่อต้องการให้กลุ่มยอมรับตนเองและเข้าร่วมกลุ่มได้ ส่วนวัตถุประสงค์ของที่ได้รับการนิยมนั้นที่ต้องการมาก คือ โทรศัพท์มือถือ นักเรียนก็ให้ความสนใจกับสิ่งที่จูงใจเหล่านั้นอย่างรวดเร็วและง่ายดาย โดยไม่คิดไตร่ตรองถึงความจำเป็นและประโยชน์การใช้สอย เมื่อเกิดความอยากได้ จึงแสวงหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ให้ได้มา จนไม่เห็นว่ามีผิดหรือถูก ขอให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการเท่านั้น

ดังนั้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมการบริโภคนิยมของนักเรียนยังมีความอยากได้ อยากมี ไม่ยินดีในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ยังแสวงหาสิ่งต่างๆ ไม่จบสิ้น เกิดเป็นกิเลสในจิตใจ แสดงให้เห็นว่าเด็กไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของสันโดษ ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมบริโภคนิยมไปตามกระแสสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ และเกินความจำเป็น ดังนั้นหลักธรรมในการปัญหานักเรียนในการใช้จ่ายเงินแบบไม่รู้คุณค่าคือ อารักขสัมปทา คือความถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษาทรัพย์ เราควรรักษาทรัพย์เงินของเราที่หามาได้ หรือที่มีให้คงอยู่ ไม่ควรใช้จ่ายไปแบบฟุ่มเฟือยโดยไม่รู้คุณค่าของทรัพย์ที่เรามี จะทำให้เรารักษาทรัพย์และใช้ทรัพย์ได้อย่างเหมาะสมในการดำเนินชีวิตไม่หลงติดไปกับกระแสบริโภคนิยม นักเรียนจะมีสติ รู้คิดและดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ยังพบปัญหาที่นักเรียนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคนิยมตามกระแสสังคมคือ

๔.๒ การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมกรรมการบริโภคนิยมการเลียนแบบ

การเลียนแบบการแสดงพฤติกรรมตามอย่างบุคคลที่ตนเองถือเป็นแบบอย่าง จากกระแสบริโภคนิยมในปัจจุบัน นักเรียนนิยมเลียนแบบบุคคลที่ตนเองชื่นชอบและบุคคลมีชื่อเสียง เช่น ดารา นักร้อง นักแสดง ซึ่งเป็นบุคคลที่นักเรียนให้ความสนใจและอยากทำตามเป็นแบบอย่าง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบของนักเรียน พบว่า

๑. นักเรียนมีการบริโภคเลียนแบบพฤติกรรมตะวันตกอย่างมาก เห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกสบายหรือความพึงพอใจให้กับตนเองเป็นสิ่งสำคัญ และพยายามที่จะ

^๙ บทสัมภาษณ์ นายปิยะไชย ไชยสงค์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ กลายเป็นคนฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย^{๑๐} นักเรียนจะให้ความสนใจกับบุคคลต้นแบบเป็นอย่างมาก จะแสดงความชื่นชมและอยากนำมาเป็นแบบอย่าง เช่น ดารานักแสดง นักร้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และทำพฤติกรรมเลียนแบบบุคคลที่ตนเองชื่นชอบเป็นอย่างมาก จนบางครั้งเชื่อแบบไม่มีเหตุผล เกิดความหลงใหล ชื่นชม จนมองข้ามถูกผิด^{๑๑}

๒. นักเรียนมีพฤติกรรมใช้ของทันสมัย ไม่รู้จักคุณค่าของเงิน เมื่อเห็นเพื่อนมีก็นำพฤติกรรมของเพื่อนมาเป็นแบบอย่าง เพียงให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ^{๑๒}

๓. ปัญหาที่แสดงถึงพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียน คือ การเลือกซื้อเสื้อผ้า เครื่องแต่งตัวที่ทันสมัย ตามกระแสที่ได้รับความนิยมในขณะนั้น โดยไม่มองถึงความจำเป็นหลักของการซื้อแต่ซื้อเพราะอยากได้ และซื้อบ่อยและเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการจ่ายเงินเกินฐานะของนักเรียน^{๑๓}

๔. นักเรียนมีความต้องการสิ่งต่างๆ ตามกระแสสังคมมากเกินไป นักเรียนมีความมั่นใจในตัวเองสูง แต่ขาดความเป็นตัวของตัวเอง จะเห็นได้จากการมีพฤติกรรมการเลียนแบบดารารหรือคนที่ตนเองให้ความสนใจ เช่น การแต่งกาย กระเป๋า รองเท้า นาฬิกา เป็นต้น^{๑๔}

๕. นักเรียนมีพฤติกรรมยึดติดกับวัตถุ จากการบริโภคสื่อต่าง ๆ บางครั้งนักเรียนใช้เงินเกินความจำเป็น เช่น ในเทศกาลต่างๆ นักเรียนจะเห็นเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญ ใช้เงินแบบฟุ่มเฟือยมากเกินไป เช่น เทศกาลวันวาเลนไทน์ ต้องมีช่อดอกไม้ หรือชอคโกแลต ให้กันเทศกาลสำคัญ และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักเรียน เทศกาลวันปีใหม่ ต้องมีการซื้อของขวัญให้กัน ซึ่งกลายเป็นพฤติกรรมที่หนึ่งคนทำ อีกหลายคนจะทำตาม ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัว พ่อแม่ที่ต้องมีรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้นจากความต้องการของตัวนักเรียน^{๑๕}

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียน สรุปได้ว่า ปัจจุบันการยึดติดการเลียนแบบผู้อื่น เป็นแพชชั่นเกินความจำเป็นมาก ซึ่งนักเรียนใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยในด้านต่างๆ เช่น ซื้อเสื้อผ้า เครื่องสำอาง กระเป๋า รองเท้า นาฬิกา อีกทั้งยังรวมถึงการใช้จ่ายเงินกับเรื่องของบริโภคอื่นๆ อีกมากมาย และในขณะเดียวกันนักเรียนก็ยังไม่สามารถหาเงินได้เองจึงต้องขอเงินจากพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อซื้อสิ่งเหล่านั้น จึงทำให้เกิดการใช้จ่ายเงินเกินความจำเป็น เพราะขณะนี้นักเรียนมี

^{๑๐} บทสัมภาษณ์ นางกฤติยาภรณ์ บุญยเกียรติ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๑} บทสัมภาษณ์ นางสมจินตนา เทียมวิไล, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๒} บทสัมภาษณ์ นายสุพจน์ อนุตรพงศ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๓} บทสัมภาษณ์ นางสาวอุบล ทาหอม, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์, ๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๔} บทสัมภาษณ์ นางเบญจมาศ อินทสิทธิ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๕} บทสัมภาษณ์ นางพูลสุข กฤตเพ็องฟู, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๐.

หน้าที่เรียนหนังสือซึ่งเป็นการรบกวนทางครอบครัวจึงต้องหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของ เหล่านั้น เป็นเหตุ ที่ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น เมื่อพ่อแม่ไม่มีเงินให้นักเรียนจึงหาวิธีอื่นให้ได้มาซึ่ง สิ่งที่ตนเองต้องการ

สรุปได้ว่า ในสังคมปัจจุบันจะพบพฤติกรรมการบริโภคนิยมได้ในทุกพื้นที่ และ โดยเฉพาะนักเรียนก็ให้ความสำคัญกับการบริโภควัตถุและเห็นวัตถุเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตประจำวันของ นักเรียนจนเกินปัจจัย ๔ ในการดำเนินชีวิต เมื่อความต้องการอยากได้มีมาก แต่ไม่สามารถหามาได้ นักเรียน ก็ทำทุกสิ่งเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการจนก่อให้เกิดการทำผิด ลักขโมย ฉกชิงวิ่งราวทรัพย์ เป็นต้น นักเรียนจึงขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทุกคนพึงปฏิบัติ เมื่อนักเรียนไม่มีวินัยใน ตนเอง จึงเกิดการลักขโมย ไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ไม่มีสติในการดำเนินชีวิต มัวเมา ลุ่มหลงไปกับกระแสสังคมในการบริโภคนิยม หลักธรรมที่นำมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนคือ นักเรียนต้องมีหิริโอตตัปปะ คือการละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป ซึ่งหลักธรรมนี้จะเป็นหลัก ที่กระตุ้นเตือนใจเรา หากจะประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่เป็นกุศล แต่ถ้าเรามีหลักธรรมนี้อยู่ ในใจ เราจะมีสำนึกและละการกระทำไม่ดี

๔.๓ การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมบริโภคอาหาร ของนักเรียน พบว่า

๑. นักเรียนนิยมเลือกซื้อสินค้าหรือมีพฤติกรรมการบริโภคของที่ตราสัญลักษณ์ของ สินค้า เช่น การเลือกซื้ออาหาร ขนมขบเคี้ยว เครื่องดื่ม นักเรียนจะเลือกสินค้าที่เป็นที่นิยมหรือเป็นที่ ชื่นชอบในกลุ่มนักเรียนด้วยกัน และเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ ทำให้นักเรียนเกิดความต้องการบริโภค สินค้าชนิดเหล่านั้น^{๑๖}

๒. พฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลง ทางด้านต่างๆ ทั้งครอบครัว เพื่อน สังคม และสภาพแวดล้อม ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภค อาหารที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยหันมารับประทานอาหารจานด่วนและอาหารฟาสต์ฟู้ด ซึ่งเป็น อาหารที่รับประทานได้ทันที เช่น แฮมเบอร์เกอร์ สเต็ก พิซซ่า ไก่ทอด ไส้กรอก โดนัท เค้ก และ ไอศกรีม เป็นต้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมการบริโภคอาหารฟุ่มเฟือยที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อร่างกายแต่เป็นที่ นิยมกันมากในกลุ่มนักเรียน^{๑๗}

^{๑๖} บทสัมภาษณ์ นายสมัย จันทร์เหลือง, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๗} บทสัมภาษณ์ นางณัฐิดา วงษ์สายตา, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

๓. นักเรียนใช้จ่ายเงินหมดไปกับการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม ขนมทอดกรอบ ที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกายและคุณค่าทางโภชนาการ แต่เป็นที่นิยมในกลุ่มนักเรียนเป็นอย่างมาก^{๑๘}

๔. นักเรียนนิยมบริโภคอาหารเกาหลี อาหารญี่ปุ่น ขนมซอง เครื่องดื่มต่างๆ และนิยมรับประทานอาหารราคาแพง หรือในภัตตาคาร ห้างสรรพสินค้าที่เป็นที่นิยม ซึ่งเป็นความเชื่อที่ว่านักเรียนจะดูมีความทันสมัย เป็นคนทันต่อความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^{๑๙}

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนนครสวรรค์ สรุปได้ว่า เด็กบางกลุ่มมีการใช้จ่ายเงินสิ้นเปลืองและหมดไปกับการรับประทานอาหาร ขนม น้ำ เครื่องดื่มต่างๆ ซึ่งบางครั้งนักเรียนใช้จ่ายเงินมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ซื้อแล้วก็ไม่รับประทานให้หมด ซื้อตามเพื่อน ซื้อเพราะอยากจะทำซื้อและเป็นพฤติกรรมการใช้เงินฟุ่มเฟือยในเรื่องของการรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์และชอบซื้อบ่อยๆ บางครั้งอยากจะทำซื้อโดยที่ไม่ได้รู้สึกว่าจะตนเองหิวซื้อเพราะเห็นเพื่อนซื้อจึงซื้อตาม หรือเพื่อนชวนให้ซื้อและเมื่อซื้อมาก็รับประทานไม่หมดและเหลือทิ้ง เมื่อทำบ่อยๆ จึงติดนิสัยที่ต้องซื้อทั้งที่ร่างกายไม่ได้ต้องการ แต่ซื้อเพื่อความอยากซื้อหรือความเคยชิน การใช้จ่ายเงินที่หมดไปกับการรับประทานอาหารจุกจิกเป็นการใช้จ่ายเงินมากเกินไปบางครั้งซื้อมามากมาย พอเกิดความอยากได้อยากรับประทานก็ตัดสินใจซื้อโดยไม่คำนึงถึงราคาและคุณค่าทางอาหารเลยว่ามีประโยชน์ต่อร่างกายมากน้อยแค่ไหน

สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งหมดไปกับการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยกับปัจจัยภายนอกหลายอย่าง นักเรียนมีพฤติกรรมอันเกิดจากความอยากได้ ความต้องการที่ไม่ยั้งคิด ไม่ไตร่ตรอง หรือมองถึงเหตุผลหรือประโยชน์ที่ได้รับกลับมา ทำให้นักเรียนหลงไปกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเพียงเพื่ออยากได้เพื่อสนองความต้องการของตนเองเพียงเท่านั้น นักเรียนจึงขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ออกนอกรอบของหลักสัปปุริสธรรม ๗ ทำให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนอยู่อย่างขาดระเบียบวินัยในตนเอง หลักทำที่นำมาแก้ปัญหาพฤติกรรมมารบริโภคของนักเรียนนั้น นักเรียนต้องมีศีล ซึ่ง ศีลคือข้อที่พึงปฏิบัติ ชั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นกฎ ระเบียบที่มีขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ทั้งทางกาย และทางวาจา ให้ตั้งอยู่บนความดีงามและมีความสุข หากมนุษย์อยู่ในสังคมโดยไม่มีระเบียบวินัยซึ่งกันและกันสังคมก็จะน่าอยู่และสงบสุข

ดังนั้น จากกระแสการบริโภคนิยมในปัจจุบันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมนักเรียน เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ด้วยการมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับตนเองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน และกลายเป็นปัจจัยที่ ๕ ๖ ๗ และต่อๆ ไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยกระแสนิยม

^{๑๘} บทสัมภาษณ์ นางสาวชุตี สุขุมลไพบูลย์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๙} บทสัมภาษณ์ นางภัสสร เสืออุดม, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

วัตถุประสงค์กระจายเข้ามาในทุกพื้นที่ ทุกสังคมและเมื่อความต้องการของคนยังมีอยู่ตลอดเวลาจึงตอบรับกับ กระแสนิยมอย่างง่ายตายซึ่งพอจะสรุปปัญหาได้เป็นข้อๆ ดังนี้

๑. จากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบเกษตรกรรมดั้งเดิม เป็นสังคม อุตสาหกรรม นิยมความทันสมัยและความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ

๒. จากการรับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในการรับวัฒนธรรมชาวตะวันตก ในการ บริโภคนิยมวัตถุ สิ่งของเครื่องใช้เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

๓. จากการเสพติดพฤติกรรมการเล่นแบบจากสื่อโฆษณาต่างๆ เช่น จากดารา นักร้อง นักแสดง เป็นต้น

๔. จากการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น เกินกำลังเกินฐานะของตนเอง เพียง เพื่อต้องการให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการหรืออยากได้

๕. จากการทำตามความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความสำคัญ หรือประโยชน์ ของสิ่งที่ตนเองบริโภค

ดังนั้นสรุปได้ว่า ปัญหาพฤติกรรมบริโภคที่เกิดขึ้นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายโรงเรียนนครสวรรค์ท่ามกลางกระแสสังคมในการบริโภคนิยมนั้น ได้นำหลักธรรมที่กล่าวมา ทั้งหมดข้างต้นมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้นักเรียนมีแนวทางปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น ทำใ้ นักเรียนมีสติ ไตร่ตรอง มีความรอบคอบ ไม่หลงไปตามกระแสสังคม มองความต้องการที่แท้จริงของ ตนเองเป็นหลัก รู้จักตนเอง มีน้ำใจกับบุคคลรอบข้าง และประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดบริโภคนิยมตามหลักเศรษฐศาสตร์ในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยมในพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์ ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาทั้งในด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การบริโภคนิยมในสังคมไทย

ท่ามกลางระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในปัจจุบันนี้ ก่อให้เกิดกระแสบริโภคนิยม ที่ความต้องการของคนในสังคมเพิ่มมากขึ้นอย่างมากมาจนกลายเป็นความยึดติดกับการบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยเองก็เป็นสังคมที่กำลังพัฒนาไปสู่ความเจริญเหมือนกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยการรับค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัย มาจากชาติตะวันตก เพราะเราปฏิเสธไม่ได้เลยว่าความเจริญต่างๆ ที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติให้ทัดเทียมกับชาติอื่นๆ ได้ แต่บนความเจริญและการได้รับประโยชน์ก็ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่าก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายเช่นเดียวกัน สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดคือวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความเจริญ จากการดำเนินชีวิตแบบเดิมของไทยคือการใช้ชีวิตตามวิถีไทยแบบเกษตรกรรม อยู่กันแบบพอมมี พอกินใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ กับการทำไร่ทำนาทำสวน อยู่กับถิ่นที่อยู่ มีความสุขตามอัตภาพ ก็เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรม มีสิ่งทันสมัย อำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย ชีวิตแบบเดิมเริ่มเลือนหาย กลายเป็นชีวิตที่ต้องดิ้นรน ชีวิตอยู่กับการทำงานเพื่อให้ได้เงินเพื่อนำไปซื้อสิ่งที่ตนต้องการ หรืออำนวยความสะดวกสบายให้กับตนเองด้วยความอยากได้อย่างมี ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการเพิ่มมากขึ้นจนเป็นแรงผลักดันให้ทุกคนบริโภคกันอย่างบ้าคลั่ง และแรงจูงใจที่เกิดขึ้นก็เกิดมาจากสื่อโฆษณาต่างๆ ที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้คนต้องจับจ่ายใช้สอย เพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ มากกว่าที่จะคำนึงถึงคุณประโยชน์ในการใช้สอยโดยตรงของตัวสินค้า เช่น มีโทรศัพท์ราคาแพงใช้

เพียงเพื่อได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆว่าเป็นคนทันสมัย มากกว่ามีโทรศัพท์ไว้ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

พฤติกรรมกรรมการบริโภคแพร่กระจายไปในทุกสังคม รวมทั้งสถานศึกษาต่างๆ พฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนก็ได้รับอิทธิพลการบริโภคนิยมจากกระแสต่างชาติ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไปแล้ว จากการรับข่าวสารข้อมูล สื่อโฆษณาต่างๆ และพฤติกรรมการเลียนแบบ จากดารา นักร้องนักแสดง คนมีชื่อเสียงและในกลุ่มเพื่อนด้วยกันเป็นต้นแบบ เมื่อเกิดการเปิดรับสื่อต่างๆ เข้ามาทำให้เกิดการกระตุ้นความอยากได้อะไรก็มีเกิดขึ้น กับสิ่งต่างๆ ที่มากระทบเกิดเป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้เกิดความต้องการเป็นเจ้าของ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ กระเป๋า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ รวมถึงการใช้จ่ายที่หมดไปกับการบริโภคอาหาร เป็นต้น ซึ่งนักเรียนเป็นวัยที่เปิดรับสื่อต่างๆ ได้ง่าย รวดเร็วและช่างจดช่างจำ อีกทั้งเป็นวัยที่สนใจกับสิ่งใหม่ๆ สิ่งทันสมัยเป็นที่นิยม และเป็นวัยที่เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้รวดเร็วจนบางครั้งผู้ใหญ่ตามไม่ทัน แต่ความต้องการนั้น เป็นเพียงแค่ความต้องการตามกระแส การเลียนแบบ ความอยากมีเพื่อให้เพื่อนยอมรับและดูเป็นคนทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงตามกระแสปัจจุบัน จนลืมนึกถึงประโยชน์ที่แท้จริง และมองข้ามความจำเป็นหลักของสิ่งเหล่านั้น ทำให้ความต้องการมีแต่เพิ่มมากขึ้นตามความต้องการที่ไม่เคยพอ

จากสังคมปัจจุบันที่มีพฤติกรรมบริโภคนิยมกันมาก เมื่อรับความเจริญต่างๆ เข้ามาทำให้วัฒนธรรมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป การดำเนินชีวิตถูกผูกติดอยู่กับการบริโภคนิยม โดยที่ให้ความอยากมาครอบงำจิตใจโดยไม่มองว่าได้รับประโยชน์หรือโทษต่อตนเอง เกิดความต้องการที่ขาดความยับยั้งชั่งใจ นำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในกลุ่มต่างๆ ได้ เมื่ออยากได้อะไรมี ก็ต้องแสวงหาเพื่อให้ได้มา ก่อให้เกิดมีรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น และเมื่อรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาในจิตใจเพราะความต้องการยังคงมีอยู่แต่ทรัพย์สินไม่มีตอบสนองความต้องการ จึงต้องแสวงหาและดิ้นรนเพื่อให้ได้วัตถุและปัจจัยที่ตนต้องการมาปรนเปรออย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งบางครั้งการแสวงหาในบางวิธีอาจนำมาซึ่งการกระทำที่ไม่ถูกต้อง อาจประพฤติดิฉินและกฎเกณฑ์ทางสังคม หรืออาจทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน ซึ่งอาจจะรุนแรงใหญ่โตเป็นปัญหาสังคมได้ เช่น ติดการพนัน การลักขโมย ยักยอกทรัพย์สิน ปล้น จี้ชิงทรัพย์ เป็นต้น

ซึ่งความต้องการที่มีไม่สิ้นสุดไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นและอยู่ในมุมแคบๆ เพราะถ้าหากความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ก็ก่อให้เกิดเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นและอาจจะก่อให้เกิดการประพฤติดิฉินและทำลายสังคมได้ ซึ่งมีผลกระทบมากมายหลายด้าน ยังรวมถึง ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และมีผลกระทบต่อตัวเราเองและคนรอบข้าง ทำให้สังคมเสื่อมโทรมเพราะจิตใจของคนมีแต่ความอยาก มีแต่กิเลส มัวเมาในพฤติกรรมการบริโภคนิยมและยึดติดกับวัตถุจนละเลยถึงคุณค่าทางจิตใจ

๕.๑.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคนิยมในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมุ่งที่สอนให้มนุษย์มีหลักธรรม มีที่พึ่งทางใจ และมีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่จะทำให้เกิดมงคลแก่ชีวิต เพราะปัจจุบันด้วยสังคมมีความเจริญในหลายๆ ด้าน การดำรงชีวิตก็พร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย แต่ในขณะเดียวกันความสะดวกสบายเป็นส่วนทำให้จิตใจขาดความมั่นคงและสงบเพราะเกิดจากความอยากความต้องการ ทำให้ขาดหลัก เป็นที่พึ่ง ทำให้เกิดปัญหาตามมาในการดำเนินชีวิต หลักธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถอยู่รวมกันในสังคมด้วยความสงบสุข คือ

หลักสันโดษ คือ หลักธรรมที่ทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติ และควรเริ่มต้นที่ตัวเรา ถ้าเรามีระเบียบวินัยในตัวเองมีสติรู้จักคิด รู้จักกระทำกิจกรรมต่างๆ อย่างไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกันและกัน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติ ไม่ยึดติดอยู่กับความอยาก ซึ่งเป็นบ่อเกิดต่อความยึดติดในกระแสวัตถุนิยม ควรคิดไตร่ตรองให้รู้จักความพอดีสมควรแก่ฐานะของตนเอง พอใจในสิ่งที่ตนเองมี พระพุทธศาสนาจึงสอนให้คนรู้จักการอยู่ในศีลธรรมอันดีในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต

หลักเบญจศีล-เบญจธรรม ธรรมขั้นพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติตนคือการรักษาศีล ๕ และเบญจธรรมหรือกัลยาณธรรม ๕ เป็นธรรมที่ควรมี หมายถึงธรรมของคนดี ๕ ประการ คือ ศีลธรรมที่เป็นข้อห้าม ที่ไม่ควรกระทำ ไม่ควรประพฤติ และข้อปฏิบัติ คือข้อที่ควรกระทำ ควรประพฤติปฏิบัติ เพราะเมื่อประพฤติปฏิบัติแล้วจะเป็นผลดีแก่ตัวเองและทุกคน ซึ่งการดำเนินชีวิตของคนทุกคนในสังคม ควรมีหลักธรรมที่ควรยึดเป็นหลักในการใช้ชีวิต เพื่อเป็นแนวทางให้เดินไปในทางที่ถูกที่ควร ด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลง เป็นโลกแห่งการดิ้นรนในการใช้ชีวิตที่เร่งรีบในการดำเนินชีวิตและด้านอื่นๆ เช่น การทำงาน การจับจ่ายใช้สอย การเดินทาง เป็นต้น ซึ่งความเร่งรีบกระตือรือร้นที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งการใช้ชีวิตทุกวันอย่างไม่มีความสุข เพราะทุกอย่างต้องทำเพื่อแข่งกับเวลาที่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว และปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตคือ ความสะดวกสบายหรือสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้ชีวิต แต่ก็มีปัญหาตามมามากมายด้วยความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย กับรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น และเมื่อความต้องการที่มีอย่างไม่สิ้นสุด ก็ยังจะดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอยู่เรื่อยๆ จนอาจจะทำให้ปฏิบัติตนไม่ถูกต้องหรือผิดกฎหมายจนทำให้คนอื่นเดือนร้อนและเป็นปัญหาที่รุนแรงในสังคมได้เพียงเพื่อความอยากของตน เช่น การทุจริต การลักขโมย จี้ ปล้นทรัพย์ วิวาททรัพย์ การคอร์รัปชัน เป็นต้น ซึ่งเราควรมีหลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สิ่งแรกควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง คือต้องรู้จักคิด ไตร่ตรอง รู้จักรักษากายรักษาใจให้มีความเรียบร้อยประพฤติอยู่ในความดีงาม มีน้ำใจต่อผู้อื่น มีความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น ไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ละเว้นจากความชั่วทั้งปวง

สัปปริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมสำหรับคนประพตติ คนดีที่เป็นคนฉลาดมีเหตุผล รู้จักใช้ความคิด วางตัวได้ดีและมีมนุษยสัมพันธ์เหมาะสมรู้จักพอประมาณ รู้ว่ามีแค่ไหน มีความพอดี มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี และมีความสุขกับสิ่งที่ตนมีที่ตนหามาได้ด้วยความเพียรพยายามโดยที่ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือเบียดเบียนมาจากผู้อื่น ถ้าพูดถึงยุคแห่งการบริโภคนิยมการรู้จักประมาณตนคือรู้จักตนเองในการคิดไตร่ตรองในการใช้จ่ายใช้สอยในสิ่งที่ควรในสิ่งที่จำเป็น ควรพิจารณาสิ่งต่างๆ ก่อนทำให้ถี่ถ้วน เพื่อที่จะได้ไม่ทำให้เป็นทุกข์กายทุกข์ใจในภายหลังเพราะความด่วนคิด ตัดสินใจโดยไม่มีความไตร่ตรอง ซึ่งอาจนำมาซึ่งความทุกข์กายทุกข์ใจ

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความรู้จักตน รู้จักคิดอย่างมีสติ รอบคอบและรู้จักความพอดี พอประมาณ เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้รู้จักพอประมาณในการบริโภควัตถุสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันแต่เพียงพอดี ไม่ใช่มุ่งหวังบริโภคสิ่งต่างๆ เพื่อเห็นแก่ความสุข ความต้องการ ความอยากที่มีมากเกินไปที่ล้นสุดเกินความจำเป็นต่อร่างกาย ควรประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนที่ให้อยู่อย่างพอเพียง พอดี และเพียงพอที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

๕.๑.๓. การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์

การบริโภคนิยมในปัจจุบันเป็นสิ่งผิดที่คนยึดติดกับวัตถุสิ่งของในการดำเนินชีวิต บริโภคนิยมในสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ให้ความสะดวกสบายและสนองตอบความต้องการของตนเอง เมื่อมีความต้องการมากขึ้น ก็ต้องแสวงหาเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ เมื่อกลายเป็นความอยากได้ ไม่มีที่สิ้นสุด ก็เกิดการบริโภคนิยมจนกลายเป็นฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อไม่รู้จักความพอ ทำให้เงินตราเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตและตอบสนองความสุขให้กับตนเอง เมื่อต้องการบริโภคนิยมมากขึ้น ก็มีค่าใช้จ่ายมาก เมื่อรายรับไม่พอกับรายจ่าย ปัญหาที่ตามมาคือต้องรบกวนพ่อแม่ผู้ปกครอง แต่บางครั้งครอบครัวก็ไม่พร้อมและสนองความต้องการของนักเรียนไม่ได้ ทำให้เด็กหาทางที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ บางครั้งอาจทำให้ประพฤติดูปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร อาจโกหก หลอกหลวง ยกหยอก ขโมย ลักทรัพย์ หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเพียงเพื่อตนเองหาช่องทางการที่จะได้เงินมาเพื่อซื้อสิ่งของวัตถุที่ตนต้องการ และอาจเป็นปัญหาที่ขยายมูกว้างขึ้นก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมและประเทศได้

การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์นั้น โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกฎเกณฑ์ กฎระเบียบของสังคมและครูมีหน้าที่ชัดเจน ให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดี มีสติในการคิดไตร่ตรองในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ และมีเหตุผล รู้ว่าสิ่งไหน ควรทำควรประพฤติ สิ่งไหนไม่ควรทำ ให้มองเห็นคุณประโยชน์และโทษที่จะเกิดขึ้นตามมา โรงเรียนจึงมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม

ต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเช่น กิจกรรมโครงการจากวัสดุเหลือใช้ เป็นการประดิษฐ์คิดค้นจากความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนร่วมกันคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความประหยัด ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรู้จักนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วกลับมาใช้ได้ใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกิดประโยชน์และได้เห็นคุณค่าจากสิ่งของเหลือใช้ และแต่ยังมีประหยัด การออมเงินกับธนาคารโรงเรียน ให้นักเรียนรู้จักอดออม เป็นคนมัธยัสถ์ จะได้เสริมสร้างนิสัยการใช้จ่ายเงินด้วยความรอบคอบและใช้แต่พอดีและมีเงินไว้เหลือเก็บ เพื่อเก็บไว้ใช้ในอนาคตและมีชั่วโมงคุณธรรมให้เด็กได้เรียนรู้ร่วมกัน จัดกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับพฤติกรรมบริโภคนิยมเกินความจำเป็น จัดกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมและการเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ให้นักเรียนได้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีไว้เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในกระแสการบริโภคนิยมได้ เช่น หลักสันโดษ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม สัปปุริสธรรม ๗ ให้นักเรียนเป็นคนมีความพอดี มัคน้อย และรู้จักพอเพียงพอประมาณ ประพฤติตนให้พอเหมาะกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ควรคิดไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนที่จะคิดบริโภคอย่างมีสติ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาทั้งหมดในเรื่อง “การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์” นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมไทยควรที่จะนำกรอบแนวคิดที่ได้จากผลของการวิจัยนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภค

๑. ควรปลูกฝังให้นักเรียนเกิดค่านิยมที่ดี และสร้างคุณค่าให้กับตนเองโดยการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา
๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวจากสื่อ ข้อมูลข่าวสาร และให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับอย่างรอบคอบ
๓. จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ส่งเสริมการมีจิตสาธารณะเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมและตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสีสิ่งแวดล้อม
๔. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น
๕. จัดกิจกรรมการออมเพื่อให้นักเรียนรู้จักการออมทรัพย์ และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการประหยัด ให้อ่านรู้จักใช้จ่ายแต่สิ่งที่จำเป็น

๖ จัดกิจกรรม“เพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง” เพื่อให้นักเรียนรู้จักการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นประโยชน์นำศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น เห็นว่าควรที่จะศึกษาวิจัยเรื่องดังต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาวิเคราะห์การใช้สติในการบริโภคนิยมในสังคมไทย
๒. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สารสนเทศที่มีผลกระทบต่อบริโภคนิยมต่อสังคมไทย
๓. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์การบริโภคนิยมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

ข. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

๑ หนังสือ :

ปริญญา ประชาญาณพร. ปัญญา & วิทยาการ หลักการพัฒนาที่ สมดุล สำหรับเอเชีย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

ผดุง อารยะวิญญูและศรียา นิยมธรรม. รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมไทย

ของนักเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐.

พรพิมล เจียมนาครินทร์. พัฒนาการวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : คอมพิวเตอร์, ๒๕๓๙.

สมร ทองดี. จิตวิทยาการสื่อสารประยุกต์. เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสารหน่วยที่ ๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒.

สวภา โอ้ประเสริฐ. พฤติกรรมการดูโทรทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ ๑ นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี.

กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๘.

สมเด็จพระญาณสังวร. (สุวฑฺฒโน). หลักพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

ก่อน สวัสดิพาณิชย์. วิจัยรุ่นกับค่านิยมและระบบศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ,

๒๕๑๘.

โกศล วงศ์สุวรรณค์ สติต วงศ์สุวรรณค์. ปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รวมสาส์น

(๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๓.

โกศล วงศ์สุวรรณค์และคณะ. (ปัญหาสังคม). กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๓๗.

จรรยา สุวรรณทัต ดวงเดือน พันธุมานาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจุบัน, พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๑.

พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๒๑.

ณัฐนิตย ยศปัญญา. “ค่านิยมของวัยรุ่นไทยที่สะท้อนในพาดหัวโฆษณาในนิตยสาร” สาขา

ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๔. ดู

รายละเอียดใน พนิดา อัจฉนทรเพ็ญ แบล/เรียบเรียง. พุทธศาสนากับโลกธุรกิจ : ธรรมะ

- ประยุกต์สำหรับคนทำงาน บทสนทนาระหว่าง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กับ นายลอเรนส์ แวนเดนมิวเซนเบิร์ก. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๒.
- ตรีธณ พงศ์มขพัฒน. **การพัฒนาความสุขสำหรับสังคมสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์ บุ๊คส์, ๒๕๕๔.
- นพพร จันทรนำชู. **สังคมบริโภคนิยม : ปัญหา ทฤษฎีและทางออก**. อาจารย์ประจำสาขาการเงิน และการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- นียบรรณ (ผลวัฒน์) วรณศิริ. **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๔๐.
- บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดการองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- ประชา มาลีนนท์. **๖ เดือนในการจัดระเบียบสังคม ม.ท.๒** ตุลาคม - มีนาคม ๒๕๔๖
กรุงเทพมหานคร : เดอะสยามเฮอริเทจ จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. **ปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ - สันสกฤต**.
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, ๒๕๑๓.
- พระธรรมปิฎก. (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____. (ป.อ. ปยุตโต). **การพัฒนาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.
- _____. **ข้อคิดชีวิตทวนกระแส**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๗.
- พระธรรมโสภณ. (พื้น ปาสาทิโก). **สันโดษทำให้ไทยล้ำหลังหรือ?** อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์ตรีชัย เรื่องศิลป์. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเกษม, ๒๕๑๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ : บริษัท เอส. อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- มูลนิธิโลกสีเขียว. **สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย ๒๕๔๐-๔๑**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. **จิตวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้ง, ๒๕๔๙.
- วิทยากร เชียงกุล. **เศรษฐศาสตร์การเมือง**, ๒๕๔๙.
- วิมล จิโรจพันธุ์และคณะ. **วิถีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘.
- วิวัฒน์ชัย อัทธการ. **ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๖.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

- _____ . **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**. เชียงใหม่ : กิตติการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- เศรษฐสยาม. **ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สมาพันธ์, ๒๕๔๐.
- ส.ศิริรักษ์. **พุทธศาสนาไทยกับประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๗.
- _____ . **พุทธศาสนาไทยและประชาธิปไตยจากมุมมอง ส.ศิริรักษ์**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๗.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). **มงคลยอดชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๘.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีล – เบญจธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. **รสนิยม : ภาษาในสังคมไทยยุคบริโภคนิยม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สมักร บุราวาส. **ปัญญา จุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติ**. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๓๗.
- สิริวรรณ. **อนัตตากับชีวิตที่ทันสมัย**. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๘.
- สุชาดา จักรพิสุทธ์. **สินค้าโลกาภิวัตน์ . ศิลปวัฒนธรรม**, ๒๕๔๔.
- สุนทรีย์ โคมิน และสนิธ สมักรการ. **ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๒.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. **พฤติกรรมองค์กรสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- สุภัททา ปินทะแพทย์. **พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาคน**. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว. สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒.
- สุภาวดี มิตรสมหวัง. **สังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๘.
- สุนน อมรววิวัฒน์. **สมบัติพิพธ์ของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล ดลยา จาตุรงค์กุล. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.
- Bandura, A. **Social learning theory**. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall., 1977.
- ๒. นิตยสาร , วารสาร :**
- กীরติ ศรีวิเชียรและคณะ. **การศึกษาเพื่อสังคมไทย**. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สำนักงานเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่อง **ค่านิยมไทย**. ๒๕๒๓. (อัดสำเนา)

รุ่งศักดิ์ ศิวาชัย. **ลัทธิบริโภคนิยมกับสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์**. วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยี
มหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๖.

สุทธิชัย หยุ่น. **สังคมไทยป่วย เพราะรัฐบาลเพี้ยน เนชั่นสุดสัปดาห์**. ฉบับที่ ๗๒๕. ๒๘ ตุลาคม
๕๔๘.

สิระยา สัมมาวาจา. **บริโภคนิยม : วัฒนธรรมสากลในยุคโลกาภิวัตน์**. วารสารสุขุทัยธรรมาธิราช,
๒๕๔๖.

๓. วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย :

เต็มสิริ บุญยสิงห์ อ่างถึง สวภา โอ้ประเสริฐ. **พฤติกรรมการดูโทรทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

พรกมล รัชนาภรณ์. **รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมการบริโภคสินค้า
ของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาจรัญ วิจักษณ์เมธี. “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญา เรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท :
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต ภาคปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหามิตร ฐิตปถุญ. (วันยาว). “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลัก
เศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาสมบุรณ์ พรรณนา. “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฐิในการ
พัฒนาตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระสูตรตันตปิฎก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันประโคน). “การศึกษาวิเคราะห์ข้อปัสเสนธรรมในพระพุทธศาสนา”
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระสมุห์สุรางค์ สุจิตฺต (จันทรงาม). “สมชีวิตากับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมในสังคม **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๒.

สาวิตรี อักษรจรุง. “วัตถุนิยมจากนวนิยายชุดแรบบิทของจอห์น อัฟไวด์” **ปริญญาวิทยานิพนธ์บริหาร
การศึกษามหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗.

๔. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

- การสื่อสารและการเรียนรู้, <http://ednet.kku.ac.th/~sumcha/212300/communication5.html>.
[๓๐ มี.ค.๒๕๕๕].
- บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด. “สังคมไทย”, <http://www.maceducation.com/e-knowledge/2503103120/01.pdf>. [๔ เม.ย. ๕๕].
- ฉัญจร พฤตภพ , สุทธิพร เอนฉนวนสิน และ พรจิรา ปรีวัชรากุล, อิทธิพลของพฤติกรรมบริโภค
นิยม มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://graduate2.srru.ac.th/jour/newsattach/1292316550_g542.pdf. [๓๐ มี.ค. ๒๕๕๕].
- พระไพศาล วิสาโล, “วิถีพุทธในยุคบริโภคนิยม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
http://www.skyd.org/html/life-social/Bud_in_Consume.html [๒๐/๐๒/๒๕๕๕].
- พระไพศาล วิสาโล. “พุทธศาสนากับทางเลือกยุคบริโภคนิยม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.budpage.com>. [๑๙ ส.ค. ๕๕].
- พระไพศาล วิสาโล. “วิถีพุทธวิถีใหม่ในยุคบริโภคนิยม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.visalo.org/article/budVitheeBudVitheeThai.htm> [๓๑ มี.ค.๒๕๕๕].
- คลังปัญญาไทย. ลักษณะค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/> [๓๐ มี.ค.๒๕๕๕].
- คลังปัญญาไทย. ลักษณะค่านิยมของสังคมไทยในอดีต, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.meeboard.com/> [๓๐ มี.ค. ๒๕๕๕].
- ลานธรรมจักร. “จิตเห็นจิตที่มีกิเลส”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา.
<http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?t=39884> [๑๐ ม.ค.๒๕๕๖].
- สุวลัยพร พันธโยธี. “ความสันโดษ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.suwalaiporn.com/index.php?lay=show&ac=article&id=5733678Ntype=6>. [๑๙ ม.ค. ๒๕๕๕].

๕. สัมภาษณ์

- บทสัมภาษณ์ กฤติยาภรณ์ บุญยเกียรติ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ กาญจน์ สิทธิพงศ์ศุทธิ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ กาญจนา สนธิโพธิ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ งามตา พิรุณ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

- บทสัมภาษณ์ ชุตรี สุขุมาลไพบุลย์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ ณีจิตา วงษ์สายตา, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ ธนิต ภู่มณี, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ นภัตสร เสืออุดม, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ เบญจมาศ อินทสิทธิ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ ปิยะไชย ไชยสงค์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์,
๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ พุดสุข กฤษเพ็องฟู, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ วรชมล กลจักร, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์,
๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ สมจินตนา เทียมวิไล, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ สมัย จันทร์เหลือง, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ สุพจน์ อนุตรพงศ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ สุวรรณา พุกมาก, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ อโณทัย สิ้นจู้รัตน์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ อัจฉรา เมณฑ์กุล, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- บทสัมภาษณ์ อุบล ทาหอม, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนครสวรรค์, ๒ มิถุนายน
๒๕๕๕.

ภาคผนวก ก.
หนังสือขอเก็บข้อมูล

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูและนักเรียน โรงเรียนนครสวรรค์

แบบบันทึกการสัมภาษณ์
(สำหรับผู้บริหาร)
งานวิจัยเรื่อง
การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์

ชื่อครูผู้สอน.....

โรงเรียน.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้มี ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ แบบแสดงความคิดเห็น

ตอนที่ ๑

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

๑.๑ เพศ ชาย

หญิง

๑.๒ อายุ ๒๕ - ๓๕ ปี

๓๖ - ๔๕ ปี

๔๖ - ๕๕ ปี

๕๖ ปีขึ้นไป

๑.๓ สถานภาพของครอบครัว (ระบุ)

๑.๔ ตำแหน่ง (ระบุ).....

ตอนที่ ๒

แบบแสดงความคิดเห็น

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริโภคนิยมของนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น

.....

.....

.....

๒. หลักธรรมใดในการแก้ปัญหาพฤติกรรมการบริโภคนิยม

.....

.....

.....

๓. ข้อเสนอแนะที่ท่านคิดว่าเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริโภคนิยม

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสัมภาษณ์
(สำหรับครูผู้สอน)
งานวิจัยเรื่อง
การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์

ชื่อครูผู้สอน.....

โรงเรียน.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้มี ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ แบบแสดงความคิดเห็น

ตอนที่ ๑

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

๑.๑ เพศ ชาย

หญิง

๑.๒ อายุ ๒๕ - ๓๕ ปี

๓๖ - ๔๕ ปี

๔๖ - ๕๕ ปี

๕๖ ปีขึ้นไป

๑.๓ สถานภาพของครอบครัว (ระบุ)

๑.๔ ตำแหน่ง (ระบุ).....

ตอนที่ ๒

แบบแสดงความคิดเห็น

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริโภคนิยมของนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น

.....

.....

.....

.....

๒. หลักธรรมใดในการแก้ปัญหาพฤติกรรมการบริโภคนิยม

.....

.....

.....

.....

๓. ข้อเสนอแนะที่ท่านคิดว่าเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริโภคนิยม

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

(สำหรับนักเรียน)

การวิจัยเรื่อง

การประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์

ชื่อโรงเรียน.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... ชั้นมัธยมศึกษาปีที่.....

วันที่.....เดือน..... พ.ศ. ๒๕๕๕ เวลา.....สถานที่.....

๑. ปัญหาการบริโภคนิยมของนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น

.....

.....

.....

.....

๒. นักเรียนใช้หลักธรรมใดในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม

.....

.....

.....

.....

๓. ข้อเสนอแนะที่นักเรียนคิดว่าเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริโภคนิยม

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค.

รายชื่อผู้บริหาร ครูและนักเรียน โรงเรียนนครสวรรค์

บทสัมภาษณ์ :

บทสัมภาษณ์ นายบุญจันทร์ คำภิรานนท์, รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารบุคคล โรงเรียนนครสวรรค์

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ สมัย จันทร์เทือง, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ อัจฉรา เมณฑ์กุล, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ กฤติยาภรณ์ บุญเกียรติ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ สุวรรณา พุกมาก, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ กาญจน์ สิทธิพงศ์ศุทธิ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ งามตา พิรุณ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ กาญจนา สนธิโพธิ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ เบญจมาศ อินทสิทธิ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ พูลสุข กฤษเืองฟู, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ ธนิต ภูมณี, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ ณิชิตา วงษ์สายตา, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ ชุติรี สุขุมลาไพบูลย์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ สุพจน์ อนุตรพงศ์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ สมจินตนา เทียมวิไล, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ วราภรณ์ แพรสุวรรณ, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ อโณทัย สิ้นธุ์รัตน์, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ นภััสสร เสืออุดม, ครู โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ รชต คำพิมพ์า, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ ธนาวุฒิ วีสัจจะ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ ศิวาภรณ์ ดิธิษฐ์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ มัชฌิมา สุขะพิบูลย์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ กนกกาญจน์ กล้ากสิการณ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ พรवीณ์ พิณีจ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ นายนพคุณ บุตรขาว, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ นายชนานับ เชี่ยวชาญ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ มันทา ทิพย์ใจเอื้อ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ พลอยอุมา ผิวพ่อง, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ ปิยะไชย ไชยสงค์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ อมรรัตน์ ขำขาว, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ กมลชนก ศรีเพ็ง, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ วาสนา พานทอง, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ พิพัฒน์ ร่มโพธิ์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ สร้อยสวน, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ วริญญา รังผึ้ง, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน

๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ มนต์ศักดิ์ ศรีสุข, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๙

มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ สุนันทา พุ่งลา, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน
๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ วีรภัทร ตริวิธา, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์, ๓๐ มิถุนายน
๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ เจริญพร เทียมกลิน, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียน นครสวรรค์, ๓๐
มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ เบญจรัตน์ การสมวรรณ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์, ๓๐
มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ วนิตา สินทร์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,
๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ อูบล ทาทอม, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,
๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บทสัมภาษณ์ วรชมล กลจักร, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนนครสวรรค์,
๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ภาควิชาบริหาร การศึกษา

รูปภาพผู้บริหาร ครูและนักเรียน โรงเรียนนครสวรรค์

บทสัมภาษณ์

นายบุญจันทร์ คำภีรานนท์
รองผู้อำนวยการ โรงเรียนนครสวรรค์

นายสมัย จันท์เหลือง
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางอัจฉรา เมณฑักกุล
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางกฤติยาภรณ์ บุญเกียรติ
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสาวสุวรรณา พุกมาก
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสาวกาญจน์ สิทธิพงศ์ศุทธิ์
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางงามตา พิรุณ
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสาวกาญจนา สนิธิโพธิ์
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางเบญจมาศ อินทสิทธิ์
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางพูลสุข กฤษเฟื่องฟู
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นายธนิต คุ้มณี
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสาวณัฐิดา วงษ์สายตา
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสาวชุศรี สุขุมาลไพบูลย์
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นายสุพจน์ อนุตรพงศ์
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสมจินตนา เทียมวิไล
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางวารารุณ แพสุวรรณ
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางสาวอินทัย สิ้นสุรัตน์
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

นางภัสสร เสืออุดม
ครู โรงเรียนนครสวรรค์

บทสัมภาษณ์

นายรชต คำพิมพา
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายธนาวุฒิ วจิสังจะ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวศิวาภรณ์ ตีติษฐ์
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวมัชฌิมา สุขะพิบูลย์
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวกนกกาญจน์ กล้ากสิการณ์
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวพรปวีณ์ พิณิจ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายนพคุณ บุตรขาว
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายชนานับ เชี่ยวชาญ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวมันตา ทิพย์ใจเอื้อ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวพลอยอูมา ผิวผ่อง
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายปิยะไชย ไชยสงค์
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายอมรรัตน์ ขำขาว
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวกมลชนก ศรีเพ็ญ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาววาสนา พานทอง
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายพิพัฒน์ ร่มโพธิ์
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายกิตติศักดิ์ สร้อยสวน
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวรัญญา ริงผึ้ง
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายมนต์ศักดิ์ ศรีสุข
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวสุนันทา พุ่งลา
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นายวีรภัทร ตรีวิชา
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวเจริญพร เทียมกลิ่น
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวเบญจรัตน์ การสมวารณ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาววนิดา สินทร์
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

นางสาวอุบล ทาหอม
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ปีการศึกษา ๒๕๕๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นางสาววิภาวรรณ แสนสวาท

เกิด : วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

สถานที่เกิด : จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๙ ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙

: พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๐

ประสบการณ์การทำงาน : โรงเรียนนครสวรรค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ - ปัจจุบัน

สังกัด : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

หน้าที่ : ครูผู้สอน

ปีที่เข้าศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๖

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๖/๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลนครสวรรค์ออก
อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘-๙๗๐๓-๐๓๒๓

E-mail : rinya1515@gmail.com